ANNUAIRE DE LA SOCIÉTÉ DES SCIENCES ET DES LETTRES DE VARSOVIE
Année XL 1947

ROCZNIK TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO

Rok XL

1947

WARSZAWA 1948
NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO
Z zasiłku Prezydium Rady Ministrów i Wydziału Nauki Ministerstwa Oświaty

WYDAWNICTWA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Rok XXXIX, 1946. Str. 4 nlb. + 144 + 1 tabl.

Posiedzenie doroczne Towarzystwa Naukowego Warszawskiego w dn. 23 listopada 1947 r. w 40-lecie założenia TNW. Warszawa 1948. Str. 32.

Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział I językoznawstwa i historii literatury oraz Wydział II nauk historycznych, społecznych i filozoficznych. Rok XXXIII—XXXVIII, 1940—1945. Zesz. 1. Warszawa 1945. Str. 4 nlb. + 33 + 3 nlb.

Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział I językoznawstwa i historii literatury. Rok XXXIX, 1946. Zesz. 1 i 2. Warszawa 1947. Str. 97 + 3 nlb.

Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział I językoznawstwa i historii literatury. Rok XL, 1947. Warszawa 1948. Str. 2 nlb. + 50 + 4 nlb.

Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział II nauk historycznych, społecznych i filozoficznych. Rok XXXVIII—XXXIX, 1945—1946. Zesz. 1. Warszawa 1946. Str. 27 + 1 nlb.

Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział II nauk historycznych, społecznych i filozoficznych. Rok XXXIX, 1946. Warszawa 1947. Str. 2 nlb. + 71 + 3 nlb.

Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział III nauk matematyczno-fizycznych. Rok XXXIII—XXXVIII, 1940—1945. Zesz. 1. Warszawa 1946. Str. 4 nlb. + 16.

Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział III nauk matematyczno-fizycznych. Rok XXXIX, 1946. Warszawa 1947. Str. 40 + 2 nlb.

Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział IV nauk biologicznych. Rok XXXIX—XL, 1945, 1946. Warszawa 1947. Str. 2 nlb. + 84 + 4 nlb

Archiwum Mineralogiczne T. N. W. Tom XV, 1945. Warszawa 1945. Str. 6 nlb. + 261 + 1 nlb.

ANNUAIRE DE LA SOCIÉTÉ DES SCIENCES ET DES LETTRES DE VARSOVIE
Année XL 1947

ROCZNIK TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO

Rok XL

1947

WARSZAWA 1948
NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO
Z zasiłku Prezydium Rady Ministrów i Wydziału Nauki Ministerstwa Oświaty

Redaktor naczelny wydawnictw T. N. W.
WŁODZIMIERZ ANTONIEWICZ

Do druku przygotował
Zbigniew Daszkowski

Nakład 1100 egz. Papier dziełowy żeberkowy B_1, g 80. Październik 1948

Drukarnia Naukowa TNW, W-wa, Krak. Przedmieście 26/28, pod zarządem T. Madrzejewskiego
B-44750.

Spis rzeczy

		Str.
I.	Skład Towarzystwa Naukowego Warszawskiego . . .	5
II.	Sprawozdanie z czynności naukowych	35
III.	Sprawozdanie z czynności administracyjnych . . .	43
IV.	Wydawnictwa	88
V.	Stosunki zewnętrzne	89
VI.	Sprawozdanie rachunkowe za czas od 1.I do 31.XII 1947 r.	91
VII.	Doroczne Zebranie Uroczyste dnia 23 listopada 1947 r.:	
	1. Przemówienie Prezesa T. N. W. Wacława Sierpińskiego	95
	2. Przemówienie Ministra Dr M. Kaczorowskiego . .	107
	3. Przemówienie Wiceministra E. Krassowskiej . . .	109
	4. Przemówienie Prezydenta m. st. W-wy St. Tołwińskiego	110
	5. Sprawozdanie z czynności T. N. W. za czas od 25 listopada 1946 r. do 23 listopada 1947 r. przedstawione przez Sekretarza Generalnego Juliana Krzyżanowskiego . .	111
	6. Odczyt członka Towarzystwa Wojciecha Świętosławskiego pt.: „Pomiary bardzo małych ilości ciepła" . . .	119
VIII.	Zmarli członkowie	140
IX.	Lista członków zmarłych	165

I

Skład
Towarzystwa Naukowego Warszawskiego

w okresie od 25 XI 1946 r. do 23 XI 1947 r.

Zarząd

Prezes:

Sierpiński Wacław 22 XI 1931; 24 XI 1934; 24 XI 1937; 23 XI 1946 [1]

Wiceprezes:

Antoniewicz Włodzimierz 23 XI 1946

Sekretarz Generalny:

Krzyżanowski Julian 15 X 1945; 23 XI 1946

Zastępca Sekretarza Generalnego:

Kuratowski Kazimierz 23 XI 1946

Skarbnik:

Lampe Wiktor 5 XII 1928; 22 XI 1931; 24 XI 1934; 24 XI 1937; 23 XI 1946

Przewodniczący Wydziału I:

Słoński Stanisław 3 III 1947

Przewodniczący Wydziału II:

Nawroczyński Bogdan 24 XI 1945

Przewodniczący Wydziału III:

Kuratowski Kazimierz 23 XI 1946

---

[1] Liczby oznaczają daty wyboru.

Przewodniczący Wydziału IV:
Hryniewiecki Bolesław 13 X 1938

Przewodniczący Wydziału V:
vacat

Sekretarz Wydziału I:
Wierczyński Stefan 24 XI 1945; 3 III 1947

Sekretarz Wydziału II:
Michałowski Kazimierz 10 XII 1946

Sekretarz Wydziału III:
Niklíborc Władysław 23 XI 1946

Sekretarz Wydziału IV:
Czubalski Franciszek 18 XII 1946

Sekretarz Wydziału V:
Bassalik Kazimierz 23 XI 1936

Honorowy Radca prawny:
Kozubski Włodzimierz 9 VI 1946

Komisja Rewizyjna

Białobrzeski Czesław 22 XI 1931; 24 XI 1934; 24 XI 1937; 23 XI 1946
Kozłowski Roman 24 XI 1945; 23 XI 1946
Samsonowicz Jan 23 XI 1946
Żórawski Konstanty 22 XI 1931; 24 XI 1934; 24 XI 1937; 23 XI 1946

Członkowie T. N. W.

1. Wydział I językoznawstwa i historii literatury

A. Zwyczajni

a) miejscowi

Borowy Wacław, dr fil., prof. historii literatury polskiej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1933. — (Czł. nadzw. 19 VI 1922). — Warszawa, Sewerynów 6, m. 8.

Brahmer Mieczysław, dr fil., prof. historii literatury włoskiej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1938). — Warszawa, Sewerynów 6, m. 9.

Bystroń Jan Stanisław, dr fil., prof. socjologii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Warszawa, Wierzbno, Zawrat 4.

Dąbrowska Maria, can. ès scien., powieściopisarka. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Warszawa, Polna 40, m. 31.

Doroszewski Witold, dr fil., prof. języka polskiego Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1936. — (Kor. 12 XII 1930). — Warszawa, Sewerynów 6, m. 18.

Hahn Wiktor, dr fil., em. prof. historii literatury polskiej Katolickiego Uniw. Lubelskiego. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Warszawa, Hoża 74, m. 15.

Krokiewicz Adam, dr fil., prof. filologii klasycznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1932. — Warszawa, Sewerynów 6, m. 5.

Krzyżanowski Julian, dr fil., prof. historii literatury polskiej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 23 XI 1935. — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26/28.

Kumaniecki Kazimierz, dr fil., prof. filologii klasycznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1937). — Warszawa, Sewerynów 6, m. 10.

Słoński Stanisław, dr fil., prof. filologii słowiańskiej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 25 XI 1908. — Warszawa, Bartoszewicza 11, m. 5.

Szmydtowa Zofia, dr fil., doc. historii literatury polskiej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 22 XI 1947. — (Kor. 24 XI 1945). — Warszawa, Górnośląska 16, m. 20.

Witkowski Stanisław, dr fil., prof. filologii klasycznej b. Uniw. Jana Kazimierza. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Warszawa, Czeczota 14 (z listami inż. Żurowskiego).

Zajączkowski Ananiasz, dr fil., prof. turkologii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 22 XI 1947.—(Kor. 24 XI 1936). — Warszawa, Sewerynów 6, m. 6.

b) zamiejscowi

Adamczewski Stanisław, dr fil., prof. historii literatury polskiej Uniw. Łódzkiego. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1936). — Łódź, Południowa 42, m. 8.

Boswell Bruce Alexander, dr fil., prof. literatury rosyjskiej Uniwersytetu w Liverpool. — Czł. zw. 23 XI 1946.

Damiani Enrico, dr fil., prof. języka i literatury bułgarskiej Uniw. w Rzymie, dyr. Biblioteki Izby Deputowanych. — Czł. zw. 23 XI 1946.

Górski Konrad, dr fil., prof. historii literatury polskiej Uniw. Toruńskiego. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Toruń, Bydgoska 14, m. 4.

Grappin Henri, dr fil., prof. języka polskiego w Ecole des Langues Orientales w Paryżu. — Czł. zw. 23 XI 1946.

Hammer Seweryn, dr fil., prof. filologii klasycznej Uniw. Jag. — Czł. zw. 22 XI 1947. — Kraków, Straszewskiego 25, m. 9.

Horák Jirzi, dr fil., prof. porównawczej historii literatur słowiańskich Uniw. Karola w Pradze, ambasador Republiki Czechosłowackiej w Moskwie. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Moskva, Małaja Nikitnaja 18.

Jabłonowski Władysław, licen. nauk społecznych, literat i publicysta. — Czł. zw. 24 XI 1938. — (Czł. nadzw. 25 XI 1908). — Sopot, Dr Kubacza 3, m. 3.

Kleiner Juliusz, dr fil., prof. historii literatury polskiej Katolickiego Uniw. Lubelskiego. — Czł. zw. 27 I 1918. — Lublin, Al. Racławickie 14, m. 24.

Kot Stanisław, dr fil., em. prof. historii kultury w Polsce Uniw. Jag. — Czł. zw. 22 XI 1947. — 44 Rue Jacob, Paris VI.

Kridl Manfred, dr fil., prof. języków i literatur słowiańskich w Smith College. — Czł. zw. 24 XI 1933. — (Czł. nadzw. 25 XI 1911). — 54 Belmont Avenue, Northampton, Mass., U. S. A.

Lehr-Spławiński Tadeusz, dr fil., prof. filologii słowiańskiej Uniw. Jag. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Kraków, Al. Słowackiego 15, m. 6.

Nitsch Kazimierz, dr fil., em. prof. języka polskiego Uniw. Jag. — Czł. zw. 24 XI 1932. — Kraków, Salwator, Gontyna 12.

Noyes George Rapall, dr fil., em. prof. języków słowiańskich Uniw. w Berkeley. — Czł. zw. 23 XI 1946. — 1486 Greenwood Terrace, Berkeley, California, U. S. A.

† Przychocki Gustaw, dr fil., prof. filologii klasycznej Uniw. Jag. — Czł. zw. 19 VI 1922. — Kraków, Lea 19 a.

Sinko Tadeusz, dr fil., prof. filologii klasycznej Uniw. Jag. — Czł. zw. 15 XI 1919. — Kraków, Zwierzyniec, Ks. Józefa 13, m. 1.

Staff Leopold, dr h. c., poeta. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Kraków, Szopena 16, m. 14.

Szweykowski Zygmunt, dr fil., prof. historii literatury polskiej Uniw. Poznańskiego. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1936). — Poznań, Libelta 14, m. 14.

Szyjkowski Marian, dr fil., prof. historii literatury polskiej Uniw. Karola w Pradze. — Czł. zw. 22 XI 1947. — Praha XIX, Polska ul. 6, Č. S. R.

Wędkiewicz Stanisław, dr fil., prof. filologii romańskiej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 23 XI 1935. — 23 Rue Taitbout, Paris IX, France.

Wierczyński Stefan, dr fil., prof. historii literatury polskiej Uniw. Poznańskiego, dyr. Biblioteki Uniw. w Poznaniu. — Czł. zw. 24 XI 1938. — Poznań, Ratajczaka 4—6.

B. Korespondenci

Badecki Karol, dr fil., doc. historii literatury polskiej oraz archiwistyki i bibliografii Uniw. Jag. — Wybr. 24 XI 1945. — Kraków, św. Jana 15, I p.

Bielak Franciszek, dr fil., prof. Gimn. Nowodworskiego i wykł. dydaktyki lit. i jęz. polskiego na Studium Pedagogicznym Uniw. Jag. — Wybr. 23 XI 1946. — Kraków, pl. WW. Świętych 7.

Czachowski Kazimierz, dyr. Dep. Min. Kultury i Sztuki. — Wybr. 24 XI 1945. — Kraków, Anczyca 11.

Fabre Jean, agrégé des lettres, b. wicedyr. Instytutu Francuskiego w Warszawie i b. wykład. historii lit. francuskiej na Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1938.

Galle Henryk, kand. nauk histor.-filolog., historyk literatury i krytyk. — Wybr. 24 XI 1938. — Poczta Puszcza Mariańska, Olszanka — Dworek.

Grabowski Tadeusz Stanisław, dr fil., prof. nowych literatur słowiańskich Uniw. Jag. — Wybr. 24 XI 1936. — Kraków, Wyspiańskiego 11.

Grzebieniowski Tadeusz, dr fil., zast. prof. języka i literatury angielskiej Uniw. Łódzkiego. — Wybr. 24 XI 1945. — Łódź, Magistracka 30, m. 12.

Helsztyński Stanisław, dr fil., doc. historii literatury angielskiej i amerykańskiej Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa Grottgera 19, m. 13.

Jabłońska Antonina, dr fil., doc. filologii słowiańskiej Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26/28.

Jabłoński Witold, dr fil., zast. prof. sinologii Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1936. — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26/28.

Koneczna Halina, dr fil., doc. fonetyki ogólnej Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1937. — Warszawa, Al. Jerozolimskie 59, m. 8.

Kosiński Kazimierz, dr fil., dyr. gimn. — Wybr. 24 XI 1945. — Kobuck koło Częstochowy, gimnazjum.

Makowiecki Tadeusz, dr fil., prof. historii literatury polskiej Uniw. Toruńskiego. — Wybr. 24 XI 1936. — Toruń, Szymanowskiego 12.

Maykowska Maria, dr fil., adiunkt sem. filologii klasycznej Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Cieszkowskiego 1, m. 134.

Michalski Jan, em. prof. gimn. i wizytator Min. Ośw. — Wybr. 24 XI 1938. — Warszawa, Noakowskiego 12.

Mikulski Tadeusz, dr fil., prof. historii literatury polskiej Uniw. Wrocławskiego. — Wybr. 24 XI 1945. — Wrocław, Szewska 48.

Ossowski Leszek, dr fil., prof. filologii wschodniosłowiańskiej Uniw. Wrocławskiego. — Wybr. 24 XI 1945. — Wrocław, Szewska 48.

Parandowski Jan, prof. literatury porównawczej Katolickiego Uniw. Lubelskiego. — Wybr. 24 XI 1945. — Lublin.

Płoszewski Leon, kryt. lit. i prof. gimn. — Wybr. 24 XI 1936. — Kraków, Lea 15 a, m. 9.

Smal-Stocki Roman, dr fil., b. prof. filologii ukraińskiej Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1935.

Zawodziński Karol, dr fil., prof. historii literatury rosyjskiej Uniw. Toruńskiego. — Wybr. 23 XI 1946. — Toruń, Kochanowskiego 1.

2. Wydział II nauk historycznych, społecznych i filozoficznych

A. Zwyczajni

a) miejscowi

Antoniewicz Włodzimierz, dr h. c., dr fil., prof. archeologii przedhistorycznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 12 XII 1930. — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26/28, m. 5.

Arnold Stanisław, dr fil., prof. historii gospodarczo-społecznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1936). — Warszawa, Saska Kępa, Saska 98, m. 1.

Baley Stefan, dr fil., prof. psychologii wychowawczej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Warszawa, Smulikowskiego 6/8, m. 8.

Kętrzyński Stanisław, dr fil., prof. historii polskiej wieków średnich wraz z naukami pomocniczymi historii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 12 XII 1930. — (Czł. nadzw. 19 I 1908). — Warszawa, Tamka 45 a, I p.

Kotarbiński Tadeusz, dr h. c., dr fil., rektor Uniw. Łódzkiego, prof. filozofii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 9 XII 1929. — Łódź, Uniwersytecka 3, m. 7.

Lorentz Stanisław, dr fil., prof. historii sztuki Uniw. Warsz., dyr. Muzeum Narodowego w Warszawie, Nacz. Dyr. Muzeów i Ochrony Zabytków. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Warszawa, Al. Sikorskiego 3.

Manteuffel Tadeusz, dr fil., prof. historii powszechnej średniowiecznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 23 XI 1946. — (Kor. 24 XI 1936) — Warszawa, Madalińskiego 69, m. 4.

Michałowski Kazimierz, dr fil., prorektor Uniw. Warsz., prof. archeologii klasycznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Warszawa, Sewerynów 6, m. 19.

Nawroczyński Bogdan, dr fil., prof. pedagogiki i organizacji szkolnictwa Uniw. Warsz. — Czł. zw. 22 XI 1931. — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26/28.

Niemojewski Lech, dr nauk techn., prof. historii architektury i sztuki średniowiecznej Politechniki Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Warszawa, 6 Sierpnia 22, m. 2.

Suchodolski Bogdan, dr fil., prof. pedagogiki Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Warszawa, Promenada 21.

Ks. Arcybiskup Szlagowski Antoni, dr teol., prof. hon. em. homiletyki Uniw. Warsz. — Czł. zw. 12 XII 1930. — Milanówek k. Warszawy, Plebania.

Tatarkiewicz Władysław, dr fil., prof. filozofii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 18 VI 1927. — Warszawa, Sewerynów 6, m. 17.

Witwicki Władysław, dr fil., prof. psychologii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 12 XII 1930. — Warszawa, Sewerynów 6, m. 7.

Zaleski Stefan L., dr nauk ekon. i pol., prof. ekonomii politycznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Warszawa, Bartoszewicza 11, m. 10.

b) zamiejscowi

Breuil Henri, dr h. c., dr fil., prof. Collège de France. — Czł. zw. 23 XI 1946. — 1 Rue Panhard, Paris 13, France.

Bujak Franciszek, dr fil., prof. ekonomii spółdzielczej Uniw. Jag. — Czł. zw. 28 XI 1920. — Kraków, Garbarska 7 a.

Curman Jon Sigurd, dr fil., prof. Uniw. w Sztokholmie, naczelny konserwator zabytków w Szwecji. — Czł. zw. 23 XI 1946.

Dąbkowski Przemysław Roman, dr praw, prof. prawa zachodnio-europejskiego i prawa polskiego b. Uniw. Jana Kazimierza. — Czł. zw. 10 V 1914.

Dąbrowski Jan, dr h. c., dr fil., prof. historii średniowiecznej Uniw. Jag. — Czł. zw. 24 XI 1932. — Kraków, Al. Słowackiego 15.

Ks. Biskup Godlewski Michał, dr teol., prof. historii Kościoła Powszechnego Uniw. Jag. — Czł. zw. 30 V 1915. — Kraków, św. Marka 10.

Hahr August, dr fil., em. prof. historii sztuki Uniw. w Uppsali. — Czł. zw. 24 XI 1934.

Halecki Oskar, dr fil., prof. historii Fordham Univ. i dyr. Polskiego Instytutu w Nowym Jorku. — Czł. zw. 18 VI 1927. — 27 East 36 Street, New York 16, N. Y., U. S. A.

Heinrich Władysław, dr fil., prof. filozofii Uniw. Jag. — Czł. zw. 12 I 1913. — Kraków, pl. Groble 8.

Jouguet Pierre, dr ès lettr., prof. starożytnej historii orientalnej w Sorbonie i w Ecole des Hautes Etudes w Paryżu, b. dyr. Francuskiego Instytutu Archeologii Orientalnej w Kairze. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Rue Mounira, Le Caire, Egypte, Institut Français d'Archéologie Orient.

Kochanowski Jan, dr fil., prof. hon. em. historii wieków średnich Uniw. Warsz. — Czł. założyciel. — Widawka koło Radomska.

Kolankowski Ludwik, dr fil., rektor Uniw. M. Kopernika w Toruniu, prof. historii tegoż Uniw. — Czł. zw. 24 XI 1932. — (Kor. 22 XI 1931). — Toruń, Uniwersytet.

Konopczyński Władysław, dr fil., prof. historii polskiej Uniw. Jag. — Czł. zw. 19 I 1908. — Kraków, Al. Słowackiego 15.

Kostrzewski Józef, dr h. c., dr fil., prof. prehistorii Uniw. Poznańskiego. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Poznań, S. Mielżyńskiego 26/27.

Kucharzewski Jan, historyk. — Czł. zw. 25 XI 1911. — 37 East 36 Street, New York 16, N. Y., U. S. A.

Mańkowski Tadeusz, dr praw, dyr. Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu. — Czł. zw. 24 XI 1936. — Kraków, Wawel 9, m. 14.

Mościcki Henryk, prof. historii nowożytnej Uniw. Jag. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Czł. nadzw. 1 XII 1918) — Kraków, Syrokomli 26, m. 3.

Pawłowski Bronisław, dr fil., doc. historii nowożytnej Uniw. M. Kopernika w Toruniu. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1936). — Toruń, Uniwersytet.

Réau Louis, dr fil., prof. historii sztuki w Ecole Supérieure de Sèvres i prof. historii rzeźby w Ecole du Louvre, b. dyr. Instytutu Francuskiego w Wiedniu. — Czł. zw. 24 XI 1934.

Rutkowski Jan, dr fil., prof. historii gospodarczej Uniw. Poznańskiego. — Czł. zw. 24 XI 1932. — Poznań, Orzeszkowej 4, m. 1.

Sattgast Charles, dr fil., President State Teachers College, Bemidji, Minnesota. — Czł. zw. 23 XI 1946. — 1019 Dewey Avenue, Bemidji, Minnesota, U. S. A.

Semkowicz Władysław, dr fil., prof. nauk pomocniczych historii Uniw. Jag. — Czł. zw. 16 XI 1913. — Kraków, Michałowskiego 9, m. 2.

Taylor Edward, dr praw, prof. ekonomii politycznej Uniw. Poznańskiego. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Poznań, Fr. Skarbka 29, m. 1.

Tymieniecki Kazimierz, dr fil., prof. historii średniowiecznej Uniw. Poznańskiego. — Czł. zw. 3 VII 1920. — Poznań, Grodziska 11.

Wrangel Ewert, dr fil., prof. historii sztuki Uniw. w Lund. — Czł. zw. 24 XI 1934.

Zoll Fryderyk, dr praw, hon. prof. prawa cywilnego Uniw. Jag. — Czł. zw. 2 XII 1921. — Kraków, Pierackiego 25, m. 7.

B. Nadzwyczajni

Bouffałł Bronisław. — Wybr. 27 XI 1910.

Kamieniecki Witold, dr fil., doc. z zakresu historii Europy Wschodniej ze szczególnym uwzględnieniem dziejów Litwy w Uniw. Warsz. — Wybr. 10 V 1914. — Warszawa, Walecznych 21.

Kukiel Marian, dr fil., doc. historii nowożytnej ze szczególnym uwzględnieniem historii wojskowości Uniw. Jag. — Wybr. 23 XI 1923. — Londyn.

Mogilnicki Aleksander, dr praw, adwokat, wykład. Uniw. Łódzkiego. — Wybr. 27 I 1918. — Łódź, Julianowska 20, m. 1.

Pułaski Franciszek, delegat P. A. U. w Bibliotece Polskiej w Paryżu. — Wybr. 25 XI 1908. — 6 Quai d'Orléans, Paris VI-e.

C. Korespondenci

Bodniak Stanisław, dr fil., dyr. Biblioteki w Kórniku. — Wybr. 24 XI 1936. — Kórnik pod Poznaniem.

Cadere Wiktor, dr praw, prof. Wydz. Prawa Uniw. w Cluj. — Wybr. 23 XI 1935.

Ks. Chojnacki Piotr, dr fil., lic. nauk polit., prof. filozofii chrześcijańskiej Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 52/54.

Elzenberg Henryk, dr fil., prof. filozofii Uniw. M. Kopernika w Toruniu. — Wybr. 24 XI 1932. — Toruń, Uniwersytet.

Francastel Pierre, b. dyr. Instytutu Francuskiego w Warszawie. — Wybr. 24 XI 1937.

Geblewicz Eugeniusz, dr fil., prof. psychologii Uniw. Łódzkiego. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa-Praga, Stalowa 36, m. 15.

Herbst Stanisław, dr fil., doc. historii Polski nowożytnej ze szczególnym uwzględnieniem historii kultury Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Racławicka 112 b, m. 1.

Jasinowski Bogumił, dr fil., prof. filozofii b. Uniw. Stefana Batorego. — Wybr. 12 XII 1930.

Karwasińska Jadwiga, dr fil., doc. historii Polski średniowiecznej i nauk pomocniczych historii Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1936. — Warszawa, Jodłowa 12.

Kieszkowski Bohdan, dr fil., doc. filozofii Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1945. — Londyn.

† Leśniewski Czesław, dr fil., doc. historii kultury czasów nowożytnych Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1936. — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26/28.

Lewak Adam, dr fil., doc. historii najnowszej Uniw. Warsz., dyr. Biblioteki Uniw. w Warszawie. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26/28.

Łodyński Marian, dr fil., wicedyr. Biblioteki Narodowej w Warszawie. — Wybr. 22 XI 1931. — Warszawa, Kazimierzowska 50, m. 12.

Pajewski Janusz, dr fil., prof. historii Uniw. Poznańskiego. — Wybr. 24 XI 1945. — Poznań, Matejki 37.

Paszkiewicz Henryk, dr fil., doc. Uniw. Warsz. i prof. historii średniowiecznej b. Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. — Wybr. 24 XI 1936. — Londyn.

Sawicka Stanisława, dr fil., kustosz Biblioteki Uniw. w Warszawie. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Uniwersytecka 5.

Sawicki Ludwik, dyr. Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Al. 3 Maja 13.

Tomkiewicz Władysław, dr fil., prof. historii Ukrainy i Rosji Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Hoża 61, m. 7.

Walicki Michał, dr fil., prof. historii sztuki średniowiecznej Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Bartoszewicza 11, m. 13.

Woliński Janusz, dr fil., prof. historii powszechnej Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1935. — Warszawa, Kazimierzowska 50, m. 11.

Zachwatowicz Jan, dr nauk techn., prof. architektury polskiej Politechniki Warsz., nacz. konserwator zabytków. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Lwowska 7.

2-a. Sekcja 1) nauk prawniczych i ekonomicznych

A. Zwyczajni

a) miejscowi

Grabski Stanisław, dr h. c., dr fil., prof. historii ustrojów społecznych Uniw. Warsz. — Czł. zw. 22 XI 1947. — Warszawa, Belwederska 44 a.

Lipiński Edward, prof. ekonomii politycznej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie i prezes Banku Gospodarstwa Krajowego. — Czł. zw. 22 XI 1947. — Warszawa, Rakowiecka 6.

Loth Jerzy, dr fil., prof. geografii ekonomicznej Szkoły Głównej Handlowej w Warsz. — Czł. zw. 22 XI 1947. — Warszawa, Rakowiecka 6, m. 19.

Szulc Stefan, prof. statystyki Uniw. Warsz., prezes Głównego Urzędu Statystycznego. — Czł. zw. 22 XI 1947. — Warszawa, Rakowiecka 6, m. 32.

b) zamiejscowi

Brzeski Tadeusz, dr praw, prof. Polskiego Wydziału Prawa Uniw. w Oxford. — Czł. zw. 6 II 1928. — 10, Campden Grove, London, W. 8, England.

Krzyżanowski Adam, dr fil., prof. ekonomii politycznej i skarbowości Uniw. Jag. — Czł. zw. 22 XI 1947. — Kraków, Potockiego 7.

Mazeaud Henri, dr praw, prof. prawa cywilnego Uniw. Paryskiego i b. dyr. Instytutu Francuskiego w Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1937. — 4, Square de l'Avenue du Bois, Paris XVIe, France.

Truchy Henri, dr praw, em. prof. Uniw. w Paryżu. — Czł. zw. 24 XI 1936.

Znamierowski Czesław, dr fil. i dr praw, prof. filozofii i teorii prawa Uniw. Poznańskiego. — Czł. zw. 24 XI 1936. — Poznań, Grottgera 14, m. 4.

Znaniecki Florian, dr fil., prof. socjologii Univ. Illinois. — Czł. zw. 24 XI 1936. — Urbana, University of Illinois, Illinois, U. S. A.

B. Korespondenci

Adamus Jan, dr praw, doc. historii prawa polskiego b. Uniw. Stef. Batorego i b. dyr. Archiwum Miejskiego w Wilnie. — Wybr. 24 XI 1936.

Berezowski Cezary, dr praw, prof. prawa międzynarodowego publicznego Uniw. Warsz. — Wybr. 22 XI 1947. — Podkowa Leśna, Sarnia 46.

Hejnosz Wojciech, dr praw, prof. prawa Uniw. M. Kopernika w Toruniu. — Wybr. 24 XI 1936. — Toruń, Uniwersytet.

Kozubski Włodzimierz, dr praw, prof. prawa cywilnego Uniw. Warsz. — Wybr. 22 XI 1947. — Milanówek, Krakowska 6, willa „Zosin".

Młynarski Feliks, dr fil., prof. Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, wykład. bankowości na Uniw. Jag. — Wybr. 24 XI 1932. — Kraków, pl. Matejki 1, m. 2.

de Montfort Henri, dr praw, sekretarz administracyjny Institut de France. — Wybr. 24 XI 1938.

Sawicki Jakub, dr praw, prof. historii ustroju Polski i dawnego polskiego prawa sądowego Uniw. Warsz. — Wybr. 22 XI 1947. — Warszawa, Wilcza 23, m. 6.

Śliwiński Stanisław, dr praw, prof. prawa i postępowania karnego Uniw. Warsz. — Wybr. 22 XI 1947. — Warszawa, Żoliborz, Pogonowskiego 30.

Vetulani Adam, dr praw, prof. historii ustroju i prawa polskiego Uniw. Jag. — Wybr. 24 XI 1936. — Kraków, Garncarska 4, m. 1.

3. Wydział III nauk matematyczno-fizycznych

A. Zwyczajni

a) miejscowi

Białobrzeski Czesław, mgr fiz. i geofiz., prof. fizyki teoretycznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1922. — Warszawa, Hoża 69, Zakład Fizyki Teoretycznej U. W.

Borsuk Karol, dr fil., prof. matematyki Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1937). — Warszawa, Filtrowa 63, m. 8.

Czarnocki Jan, dyr. Państ. Instytutu Geologicznego w Warszawie. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1936).— Warszawa, Rakowiecka 4.

Kemula Wiktor, dr fil., prof. chemii nieorganicznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 23 XI 1946. — (Kor. 24 XI 1945). — Warszawa, Wawelska 17, Zakład Chemii U. W.

Kozłowski Roman, dr nauk przyrod., prof. paleontologii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 23 XI 1935. — (Kor. 24 XI 1933). — Warszawa, Wilcza 22, m. 4.

Kuratowski Kazimierz, dr fil., prof. matematyki Uniw. Warsz. — Czł. zw. 22 XI 1931. — (Kor. 9 XII 1929). — Warszawa, Kielecka 42, m. 3.

Lampe Wiktor, dr fil., prof. chemii organicznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 28 XI 1927. — Warszawa, Hoża 74, m. 3.

Łaszkiewicz Antoni, dr fil., prof. mineralogii i petrografii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 22 XI 1947. — (Kor. 23 XI 1935). — Warszawa, Wilcza 22, m. 7.

Małkowski Stanisław, dyr. Muzeum Ziemi w Warszawie. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Warszawa, Rakowiecka 4, Muzeum Ziemi.

Miłobędzki Tadeusz, dr fil., prof. chemii nieorganicznej Politechniki Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1932. — Warszawa, 6 Sierpnia 22, m. 8.

Niklibore Władysław, dr fil., prof. matematyki Politechniki Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1938). — Warszawa, Lwowska 7, m. 21.

Pieńkowski Stefan, dr h. c., dr nauk fiz. i mat., prof. fizyki doświadczalnej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 6 II 1928. — Warszawa, Hoża 69.

Rubinowicz Wojciech, dr fil., prof. mechaniki teoretycznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Warszawa, Hoża 74, m. 4.

Samsonowicz Jan, dr fil., prof. geologii ogólnej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1936). — Warszawa, Wilcza 22, m. 5.

Sierpiński Wacław, dr h. c., dr fil., prof. matematyki Uniw. Warsz. — Czł. zw. 19 I 1908. — Warszawa, Marszałkowska 73, m. 11.

Świętosławski Wojciech, dr chem., prof. chemii fizycznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1922. — Warszawa, Wawelska 17, m. 174.

Wojno Tadeusz, dr fil., prof. mineralogii Politechniki Warsz. — Czł. zw. 22 XI 1947. — (Kor. 22 XI 1931). — Warszawa, 6 Sierpnia 22, m. 9.

† Wolfke Mieczysław, dr fiz., prof. fizyki Politechniki Warsz. — Czł. zw. 28 XI 1927.

Żórawski Kazimierz, dr fil., hon. prof. matematyki Uniw. Warsz. — Czł. zw. 28 XI 1920. — Warszawa, Uniwersytecka 5.

b) zamiejscowi

Achmatowicz Osman, dr chem., dr fil., prof. chemii organicznej Politechniki Łódzkiej. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Łódź, pl. Zwycięstwa 2.

Banachiewicz Tadeusz, dr h. c., dr. fil., mgr astr., prof. astronomii Uniw. Jag. — Czł. zw. 19 I 1908. — Kraków, Kopernika 27.

Brouwer Luitzen Egbertus Jan, dr fil., prof. matematyki Uniw. w Amsterdamie. — Czł. zw. 24 XI 1933. — Laren via Amsterdam, Holandia.

Bydžovský Bohumil, dr fil., prof. matematyki Uniw. Karola w Pradze. — Czł. zw. 9 XII 1929. — U Karlova 3, Praha II.

Czakałow Lubomir, dr fil., prof. matematyki Uniw. w Sofii. — Czł. zw. 24 XI 1937.

Denjoy Arnaud, dr nauk mat., prof. rachunku różniczkowego i całkowego Uniw. w Paryżu. — Czł. zw. 24 XI 1932. — 116 Boulevard Raspail, Paris 6e.

Dorabialska Alicja, dr fil., prof. chemii fizycznej Politechniki Łódzkiej. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1932). — Łódź, Wodny Rynek 2.

Dziewulski Władysław, dr fil., prof. astronomii Uniw. M. Kopernika w Toruniu. — Czł. zw. 25 XI 1909. — Toruń, Sienkiewicza 30.

Garcia Godofredo, dr nauk mat., prof. matematyki i mechaniki Uniw. św. Marka w Limie. — Czł. zw. 23 XI 1946. — (Kor. 9 XII 1929). — Apartado 1979, Lima, Peru.

Gorczyński Władysław, dr nauk fiz.-mat., prof. meteorologii Uniw. M. Kopernika w Toruniu. — Czł. zw. 19 I 1908. — Toruń, Sienkiewicza 30, Zakład Meteorologii i Klimatologii.

Kamieński Michał, mgr astr. i geodezji, prof. astronomii Uniw. Warsz. i dyr. Obserwatorium Astronomicznego w Warszawie. — Czł. zw. 27 XI 1927. — Kraków, św. Tomasza 30, m. 7.

Kline John Robert, dr fil., prof. matematyki Univ. of Pennsylvania. — Czł. zw. 23 XI 1946. — University of Pennsylvania, Philadelphia, Pa, U. S. A.

Łukasiewicz Jan, dr h. c., dr fil., prof. filozofii Uniw. Warsz.—Czł. zw. 9 XII 1929. — (Czł. nadzw. 2 XII 1921).— 57 Fitzwilliam Square, Dublin, Ireland.

Menger Karol, dr fil., prof. matematyki w Inst. of Technology w Chicago. — Czł. zw. 24 XI 1933. — Chicago 16, Illinois, U. S. A., Inst. of Technology.

Montel Paul, dr nauk mat., prof. mechaniki racjonalnej Uniw. w Paryżu. — Czł. zw. 24 XI 1932. — 79 Rue du Faub. St. Jacques, Paris 14.

Niggli Paul, dr fil., prof. mineralogii i petrografii Uniw. w Zurychu. — Czł. zw. 24 XI 1933. — Ec. Polytechnique Fédérale, Zürich.

Picone Mauro, dr nauk mat., prof. matematyki Uniw. w Rzymie. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Roma, Italia, Istituto per le Applicazioni del Calcolo.

Pompeiu Dimitrie, dr nauk mat., prof. geometrii i mechaniki Uniw. w Bukareszcie. — Czł. zw. 24 XI 1932. — 101, str. Barbu Vacarescu, Bucarest III.

Popoff Cyryl, dr nauk mat., prof. rachunku różniczkowego i całkowego Uniw. w Sofii. — Czł. zw. 9 XII 1929.— Sofia.

Romer Eugeniusz, dr fil., prof. gografii Uniw. Jag. — Czł. zw. 25 IV 1915. — Kraków, Konarskiego 31, m. 2.

Sergescu Petre, dr nauk mat., prof. geometrii analitycznej Politechniki w Bukareszcie. — Czł. zw. 23 XI 1946. — (Kor. 22 XI 1931). — 7, Rue Daubenton, Paris 5e

Smosarski Władysław, kand. nauk mat.-fiz., prof. meteorologii i klimatologii Uniw. Poznańskiego. — Czł. zw. 15 IV 1915. — Poznań, Mazowiecka 15.

Szczeniowski Szczepan, dr fil., prof. fizyki Uniw. Poznańskiego. — Czł. zw. 24 XI 1945. — Poznań, Grunwaldzka 14.

Thugutt Stanisław Józef, dr chem., hon. em. prof. mineralogii i petrografii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 19 I 1908. — Kraków, Helclów 2, m. 134.

Wavre Rolin, dr nauk mat., prof. matematyki Uniw. w Genewie. — Czł. zw. 23 XI 1946. — 25 Rue le Fort, Genève.

Zygmund Antoni, dr fil., prof. matematyki w Univ. of Chicago. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kór. 24 XI 1933). — Chicago 37, Illinois, U. S. A., Department of Mathematic University of Chicago, Eckhard Hall.

B. Nadzwyczajni

Dobrowolski Antoni Bolesław, dr geofiz., podróżnik i geograf. — Wybr. 6 II 1928. — Warszawa, Żoliborz, Krasińskiego 18, m. 104.

C. Korespondenci

Blaton Jan, dr nauk fiz., prof. mechaniki teoretycznej Uniw. Jag. — Wybr. 22 XI 1947. — Kraków, Gołębia 13, Zakład Mechaniki Teoretycznej U. J.

Chmielewska Irena, dr fil., doc. chemii organicznej Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Żoliborz, Łączności 8.

Gałecki Antoni, dr fil., prof. chemii fizycznej Uniw. Poznańskiego. — Wybr. 24 XI 1936. — Poznań, Libelta 13, m. 11.

Halicki Bronisław, dr fil., doc. geologii Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Rakowiecka 4, Muzeum Ziemi.

Jabłoński Aleksander, dr fil., prof. fizyki doświadczalnej Uniw. M. Kopernika w Toruniu. — Wybr. 24 XI 1945. — Toruń, Sienkiewicza 30/32.

Kapuściński Władysław, dr fil., prof. fizyki Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Saska Kępa, Zwycięzców 15, m. 9.

Kępiński Felicjan, dr fil., prof. astronomii praktycznej Politechniki Warsz. — Wybr. 24 XI 1938. — Warszawa, Lwowska 7, m. 24.

Knaster Bronisław, dr fil., prof. matematyki Uniw. Wrocławskiego. — Wybr. 24 XI 1936. — Wrocław, Orłowskiego 15, m. 1.

Leja Franciszek, dr fil., prof. matematyki Uniw. Jag. — Wybr. 22 XI 1931. — Kraków, Łobzowska 61.

Macierewicz Zdzisław, dr fil., doc. chemii organicznej Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Wawelska 17, Zakład Chemii U. W.

Marczewski Edward, dr fil., prof. matematyki Uniw. Wrocławskiego. — Wybr. 23 XI 1946. — Wrocław 12, M. Gierymskiego 5.

Mostowski Andrzej, dr fil., prof. filozofii matematyki Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Czerniaków, Sadyba, Powsińska 24 a, m. 6.

Mrozowski Stanisław, dr fil., doc. fizyki doświadczalnej Uniw. Warsz. — Wybr. 22 XI 1947. — 22 Gerald Avenue, Park Ridge, Illinois, U. S. A.

Orlicz Władysław, dr fil., prof. matematyki Uniw. Poznańskiego. — Wybr. 22 XI 1947. — Poznań, Grunwaldzka 14, Collegium Chemicum.

Różycki Stefan Zbigniew, dr fil., prof. geografii Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Wawelska 17.

Sołtan Andrzej, dr fil., prof. fizyki doświadczalnej Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Hoża 69, Zakład Fizyki Doświadczalnej U. W.

Singh Avadhesh Narayan, dr fil., prof. matematyki Univ. of Lucknow. — Wybr. 22 XI 1947. — Lucknow, India, University of Lucknow, Department of Mathematics.

Sujkowski Zbigniew, dr fil., doc. geologii Uniw. Warsz. — Wybr. 24 XI 1936. — Anglia.

Świdziński Henryk, dr fil., doc. geologii Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Kraków, Lea 15.

Ważewski Tadeusz, dr fil., prof. matematyki Uniw. Jag. — Wybr. 24 XI 1945. — Kraków, Starowiślna 77.

4. Wydział IV nauk biologicznych

A. Zwyczajni

a) miejscowi

Bassalik Kazimierz, dr fil., prof. fizjologii roślin Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1922. — Warszawa, Sewerynów 6, m. 14.

Hryniewiecki Bolesław, dr bot., prof. systematyki i geografii roślin Uniw. Warsz. — Czł. zw. 6 I 1912. — Warszawa, Chocimska 33.

Korczewski Michał, dr fil., prof. fizjologii roślin S. G. G. W. w Warszawie. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1934). — Warszawa, Kielecka 46.

Orłowski Witold, dr med., prof. patologii i terapii szczegółowej chorób wewnętrznych Uniw. Warsz. — Czł. zw. 28 XI 1927. — Warszawa 22, Krzyckiego 9, m. 5, II p.

Poplewski Roman, dr med., prof. anatomii prawidłowej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1936). — Warszawa, Francuska 34, m. 5.

Stefański Witold, dr nauk przyrod., prof. zoologii i parazytologii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1934. — (Kor. 12 XII 1930). — Warszawa, Sewerynów 6, m. 15.

b) zamiejscowi

Adachi Buntaro, dr med., em. prof. Uniw. w Tokio. — Czł. zw. 12 XII 1930.

Alexandrowicz Jerzy Stanisław, dr fil. i dr med., prof. histologii i embriologii Akademii Medycyny We-

terynaryjnej we Lwowie. — Czł. zw. 23 XI 1946. — (Kor. 24 XI 1933).

Anthony Raul, dr med. i dr ès scien., prof. Ecole d'Anthropologie de Paris. — Czł. zw. 12 XII 1930. — 15 Rue de l'Ecole de Médecine, Paris.

Bogucki Mieczysław, dr fil., dyr. Stacji Morskiej. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1933). — Gdynia, Stacja Morska.

Czekanowski Jan, dr fil., prof. antropologii i etnologii Uniw. Poznańskiego. — Czł. zw. 30 V 1915. — Poznań, Święcickiego 4.

† Dąbrowski Stefan, dr wszechnauk lek., prof. chemii fizjologicznej Uniw. Poznańskiego. — Czł. zw. 23 XI 1946. — (Kor. 12 XII 1930). — Poznań, Słowackiego 29.

Grynfeltt Edward, dr med. i dr nauk przyrod., prof. anatomii patologicznej Uniw. w Montpellier. — Czł. zw. 12 XII 1930.

† Hoyer Henryk, dr wszechnauk lek., em. prof. anatomii porównawczej Uniw. Jag. — Czł. zw. 24 XI 1933. — Kraków, Wyspiańskiego 10.

Keith Artur, dr med., dr praw i dr nauk przyrod., prof. Royal College of Surgeons of England w Londynie. — Czł. zw. 12 XII 1930. — London, Royal College of Surgeons of England.

Mydlarski Jan, dr fil., prof. antropologii Uniw. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie. — Czł. zw. 24 XI 1937. — (Kor. 12 XII 1930). — Lublin, Uniwersytet im. M. Curie-Skłodowskiej.

Pires de Lima Joaquim Alberto, dr med., prof. anatomii Uniw. w Porto. — Czł. zw. 24 XI 1933. — Porto, Portugalia, Fac. de Médecine.

Rabaud Etienne, dr nauk przyrod. i dr med., prof. biologii doświadczalnej w Sorbonie. — Czł. zw. 12 XII 1930. — Paris, Sorbonne, Fac. de Sciences.

Sembrat Kazimierz, dr fil., prof. zoologii Uniw. Wrocławskiego. — Czł. zw. 22 XI 1947. — (Kor. 23 XI 1946). — Wrocław, Biskupin, Rodakowskiego 17.

Skalińska Maria, dr fil., prof. anatomii i cytologii roślin Uniw. Jag. — Czł. zw. 22 XI 1947. — (Kor. 23 XI 1946). — Kraków, św. Jana 20, Zakład Anatomii i Cytologii Roślin.

Skupieński Franciszek Ksawery, dr nauk przyrod., prof. anatomii i cytologii roślin Uniw. Łódzkiego. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1933). — Łódź, Al. Kościuszki 52.

Stołyhwo Kazimierz, dr fil., prof. antropologii Uniw. Jag. — Czł. zw. 24 XI 1933. — (Czł. nadzw. 25 XI 1908). — Kraków, Grodzka 53, Zakład Antropologii U. J.

Szafer Władysław, dr fil., prof. botaniki i dyr. Ogrodu Botanicznego Uniw. Jag. — Czł. zw. 24 XI 1937. — Kraków, Lubicz 46.

Wesenberg-Lund Carl, prof. biologii Uniw. w Kopenhadze. — Czł. zw. 24 XI 1938.

B. Nadzwyczajni

Czartkowski Adam, kand. nauk przyrod., prof. botaniki Uniw. Łódzkiego. — Wybr. 30 V 1915. — Łódź, Julianów, Biegańskiego 10.

Landau Anastazy, dr med., ordynator szpitala na Woli. — Wybr. 12 VI 1910.

Miklaszewski Sławomir, kand. nauk przyr. — Wybr. 19 I 1908. — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 66, Muzeum Gospodarstwa Wiejskiego.

C. Korespondenci

Bowkiewicz Jan, dr fil., doc. zoologii Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Wilcza 64.

Czeczottowa Hanna, kierownik pracowni paleobotanicznej i kustosz działu paleobotaniki Muzeum Ziemi w Warszawie. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Sękocińska 3, m. 9.

Dembowski Jan, dr fil., prof. biologii Uniw. Łódzkiego. — Wybr. 24 XI 1933. — Łódź, Uniwersytet.

Dmochowski Antoni, dr fil., prof. biochemii Uniw. Łódzkiego. — Wybr. 23 XI 1946. — Łódź, Al. Kościuszki 52.

Gieysztor Marian, dr fil., doc. zoologii Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Madalińskiego 42, m. 77.

Jaczewski Tadeusz, dr fil., doc. zoologii Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Uniwersytecka 1, m. 1.

Kaufman Laura, dr fil., prof. Wydziału Rolniczego Uniw. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie. — Wybr. 24 XI 1933. — Puławy, Państ. Instytut Gospodarstwa Wiejskiego.

Kaznowski Lucjan, dr nauk roln., prof. Wydz. Rolniczego Uniw. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie. — Wybr. 23 XI 1946. — Puławy, Państ. Instytut Gospodarstwa Wiejskiego.

Kinel Jan, dr fil., kustosz Muzeum Inst. Zoologicznego Uniw. Wrocławskiego. — Wybr. 24 XI 1934. — Wrocław, Sienkiewicza 21.

Kobendza Roman, dr fil., prof. botaniki leśnej i dendrologii S. G. G. W. w Warszawie. — Wybr. 24 XI 1945. — Warszawa, Narbutta 40.

Kochman Józef, dr fil., prof. fitopatologii S.G.G.W. w Warszawie. — Wybr. 22 XI 1947. — Warszawa, Rakowiecka 8.

Kołodziejczyk January, dr fil., prof. botaniki b. Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. — Wybr. 24 XI 1946. — Zalesie koło Piaseczna.

Krzemieniewska Helena, dr fil., prof. fizjologii roślin Uniw. Wrocławskiego. — Wybr. 24 XI 1934. — Wrocław, Rozbrat 3, m. 4.

Laskowski Michał, dr med., prof. Marquette University. — Wybr. 23 XI 1946. — Milwaukee 3, Wise, Marquette University, School of Medicine, Depart. of Biochemistry.

Macheboeuf Maurice A., prof. chemii biologicznej w Instytucie Pasteur'a w Paryżu. — Wybr. 24 XI 1938.— Rue du Docteur Roux 28, Paris XVe, France.

Moycho Wacław, dr nauk przyrod., prof. fizjologii roślin i mikrobiologii Uniw. Łódzkiego. — Wybr. 24 XI 1945. — Łódź, Próchnika 7.

Roche Jean, prof. chemii medycznej w Collège de France. — Wybr. 24 XI 1938. — Collège de France, Paris 5e, France.

Sym Ernest, dr fil., prof. Politechniki Gdańskiej. — Wybr. 23 XI 1946. — Gdańsk-Wrzeszcz, Sienkiewicza 2, m. 7.

Wiśniewski Wincenty Lesław, dr fil., doc. zoologii Uniw. Warsz. — Wybr. 22 XI 1947. — Warszawa, Żoliborz, Sarbiewskiego 2, m. 27.

Wołoszyńska Jadwiga, dr fil., prof. botaniki farmaceutycznej Uniw. Jag. — Wybr. 24 XI 1934. — Kraków, Dietla 103.

Zembrzuski Ludwik, dr wszechnauk lek., prof. medycyny Uniw. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie. — Wybr. 24 XI 1933. — Bydgoszcz, Stary Rynek 24.

Zweibaum Juliusz, dr nauk przyrod., prof. histologii i embriologii Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Chałubińskiego 5.

4-a. Sekcja 2) nauk lekarskich

A. Zwyczajni

a) miejscowi

Bernhardt Robert, dr med., b. ordynator szpitala św. Łazarza w Warszawie. — Czł. zw. 24 XI 1933. — Warszawa, Kopińska 32, m. 1.

Czubalski Franciszek, dr wszechnauk lek., rektor Uniw. Warsz., prof. fizjologii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 23 XI 1946. — (Kor. 24 XI 1945). — Warszawa, Sewerynów 6, m. 20.

Czyżewicz Adam, dr med., prof. położnictwa i ginekologii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Warszawa, Starynkiewicza 3.

Grzywo-Dąbrowski Wiktor, dr med., prof. medycyny sądowej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Warszawa, Oczki 1.

Michałowicz Mieczysław, dr med., prof. pediatrii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 22 XI 1947. — Warszawa, Litewska 16.

Opalski Adam, dr med., prof. neurologii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Warszawa, Oczki 6.

Paszkiewicz Ludwik, dr med., prof. anatomii patologicznej Uniw. Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1945. — (Kor. 24 XI 1937). — Warszawa, Mokotowska 51/53, m. 2.

Sierakowski Stanisław, dr med., prof. bakteriologii Uniw. Warsz. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Warszawa, Marszałkowska 72, m. 7.

b) zamiejscowi

Hirszfeld Ludwik, dr med., prof. mikrobiologii lekarskiej Uniw. Wrocławskiego. — Czł. zw. 27 VI 1930. — Wrocław, Chałubińskiego 4, Zakład Mikrobiologii Lek.

Koskowski Włodzimierz, dr med., prof. farmakologii doświadczalnej b. Uniw. Jana Kazimierza. — Czł. zw. 23 XI 1946. — Edinburgh, 18 Learmonth Terrace.

Madsen Thorvald, dr med., dyr. Państw. Zakł. Serologicznego w Kopenhadze. — Czł. zw. 24 XI 1933. — Stockholmsgade 24/29, Kobenhavn, den Farmaceut. Laereanstelt.

Okinczyc Józef, dr med., doc. chirurgii Uniw. w Paryżu. — Czł. zw. 24 XI 1933.

Puusepp Ludwik, dr med., prof. Wydz. Lek. Uniw. w Tartu. — Czł. zw. 24 XI 1933. — Tartu (Dorpat), Univ. Narvikliinsk.

Semerau-Siemianowski Mściwój, dr med., prof. chorób wewnętrznych Akademii Lekarskiej w Gdańsku. — Czł. zw. 23 XI 1946. — (Kor. 24 XI 1933). — Gdańsk, Rokossowskiego 53.

Szmurło Jan, dr med., prof. historii medycyny Uniw. Łódzkiego. — Czł. zw. 24 XI 1937. — Łódź, Więckowskiego 23.

Weigl Rudolf, dr fil., prof. bakteriologii ogólnej Uniw. Jag. — Czł. zw. 24 XI 1933. — Kraków, Al. Słowackiego 15, m. 7.

B. Korespondenci

Biernacki Andrzej, dr med., doc. medycyny wewnętrznej Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Chałubińskiego 5.

Butkiewicz Tadeusz, dr med., prof. chirurgii Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Wilcza 23.

Erlich Marta, dr med., prof. pediatrii Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Wileńska 13, m. 32.

Fidler Antoni, dr med., doc. medycyny wewnętrznej Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Kanada.

Gröer Franciszek, dr med., prof. pediatrii b. Uniw. Jana Kazimierza. — Wybr. 24 XI 1933. — Kraków, Krupnicza 42, I p.

Melanowski Władysław, dr med., prof. okulistyki Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Emilii Plater 35, m. 11.

Ostrowski Władysław, dr wszechnauk lek., docent chirurgii Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Sulkiewicza 12.

Sabat Bronisław, dr fil., dr med., kierownik Zakładu Rentgenologicznego Ubezpieczalni Społecznej. — Wybr. 24 XI 1933. — Warszawa, Al. Sikorskiego 43.

Szenajch Władysław, dr med., prof. pediatrii Uniw. Warsz. — Wybr. 23 XI 1946. — Warszawa, Koszykowa 35.

5. Wydział V nauk technicznych

A. Zwyczajni

a) miejscowi

† Bohdanowicz Karol, inż. górn., hon. i em. prof. geologii stosowanej w Akademii Górniczej w Krakowie. — Czł. zw. 24 XI 1936. — Warszawa, Rakowiecka 4.

Paszkowski Wacław, inż.-technolog, prof. żelbetnictwa Politechniki Warsz. — Czł. zw. 27 VI 1930. — Warszawa, Koszykowa 14.

Piotrowski Jan, inż., prof. geodezji niższej Politechniki Warsz. — Czł. zw. 27 VI 1930. — Warszawa, Stalina 36.

Żórawski Konstanty, inż.-elektr., prof. maszyn elektrycznych Politechniki Warsz. — Czł. zw. 27 VI 1930. — Warszawa, Dantyszka 18.

b) zamiejscowi

Bratkowski Władysław, inż.-technolog, prof. włókiennictwa Politechniki Łódzkiej. — Czł. zw. 24 XI 1936. — Łódź, Gdańska 44.

Broszko Michał, inż.-elektr., prof. hydromechaniki oraz budowy turbin wodnych Politechniki Gdańskiej. — Czł. zw. 24 XI 1933. — Gdańsk, Politechnika.

Huber Maksymilian Tytus, inż., dr nauk techn., prof. wytrzymałości materiałów i wyższych zagadnień mechaniki Politechniki Gdańskiej. — Czł. zw. 27 VI 1930. — Gdańsk — Wrzeszcz, Limanowskiego 7, m. 2.

Kwiatkowski Eugeniusz, inż., delegat Rządu dla Spraw Wybrzeża. — Czł. zw. 24 XI 1936. — Sopot, Pułaskiego 4.

Ros Mirko, prof. Politechniki w Zurychu. — Czł. zw. 24 XI 1938.

Staniewicz Leon, inż.-elektr., prof. elektrotechniki teoretycznej Politechniki Gdańskiej. — Czł. zw. 27 VI 1930. — Gdańsk—Wrzeszcz, Uphagena 15.

Szyszko-Bohusz Adolf, dr nauk techn., kierownik odnowienia Wawelu. — Czł. zw. 24 XI 1933. — Kraków, Wawel.

Witoszyński Czesław, inż., prof. aerodynamiki Politechniki Łódzkiej. — Czł. zw. 27 VI 1930. — Łódź, Kilińskiego 82.

5-a. Sekcja 3) nauk rolniczych

A. Zwyczajni

a) miejscowi

Górski Marian, dr nauk roln., prof. uprawy i nawożenia roli S. G. G. W. w Warszawie. — Czł. zw. 24 XI 1936. — Warszawa, Rakowiecka 8, S. G. G. W.

Malinowski Edmund, dr nauk przyr., prof. genetyki i hodowli roślin S. G. G. W. w Warszawie. — Czł. zw. 27 VI 1930. — Skierniewice, Pałac.

Pomianowski Karol, dr nauk techn., prof. budownictwa wodnego Politechniki Warsz. — Czł. zw. 24 XI 1936.

b) zamiejscowi

Niklewski Bronisław, dr fil., prof. fizjologii roślin i chemii rolniczej Uniw. Poznańskiego. — Czł. zw. 24 XI 1938. — Poznań, Mazowiecka 45.

B. Korespondenci

Wóycicki Stanisław, inż. rol. i dr nauk roln., prof. kwiaciarstwa S. G. G. W. w Warszawie. — Wybr. 24 XI 1938. — Warszawa, Rakowicka 8, S. G. G. W.

Żabko-Potopowicz Antoni, inż. i dr, prof. polityki ekonomicznej S. G. G. W. w Warszawie. — Wybr. 24 XI 1938. — Warszawa, Rakowiecka 8, S. G. G. W.

Członkowie Komisyj przy Wydziałach

a) Przy Wydziale I-ym

Komisja Językowa

Członkowie T. N. W.:

Doroszewski Witold — Koneczna Halina
Jabłońska Antonina — Słoński Stanisław
Zajączkowski Ananiasz

Współpracownicy Komisji:

Głowacka Bożena — Olszewska Halina
Kotański Wiesław — Ranoszek Rudolf
Kurkowska Halina — Sieczkowski Andrzej
Lisowska Hanna — Skorupka Stanisław
Łaszewski Stefan — Witczuk Fabian

b) Przy Wydziale II-im

Komisja Historyczna

Członkowie T. N. W.:

Arnold Stanisław — Lewak Adam
Herbst Stanisław — Sawicki Jakub
Kętrzyński Stanisław — Tomkiewicz Władysław
Karwasińska Jadwiga — Woliński Janusz

Współpracownicy Komisji:

Bachulski Aleksy
Bachulska Halina
Bańkowski Piotr
Gieysztor Aleksander
Kieniewicz Stefan
Małowist Marian
Moszczeńska Wanda
Przelaskowski Ryszard
Rybarski Antoni
Stebelski Adam
Stojanowski Józef
Suchodolski Witold
Umiński Józef
Więckowska Helena
Wolff Adam

Komisja Historii Kultury i Sztuki

Członkowie T. N. W.:

Antoniewicz Włodzimierz
Borowy Wacław
Bystroń Jan Stanisław
Francastel Pierre
Hahr August
Herbst Stanisław
Lorentz Stanisław
Mańkowski Tadeusz
Makowiecki Tadeusz
Michałowski Kazimierz
Niemojewski Lech
Réau Louis
Sawicka Stanisława
Sawicki Ludwik
Tatarkiewicz Władysław
Tomkiewicz Władysław
Walicki Michał
Wrangel Ewert
Zachwatowicz Jan

Współpracownicy Komisji:

† Chyczewski Jerzy
Dederko Bohdan
Hornung Zbigniew
Kieszkowski Witold
Ks. Kwieciński Antoni
Morelowski Marian
Piwocki Ksawery
Sarnowska Wanda
Sienkiewicz Jerzy
Starzyński Juliusz

Gabinety i Zakłady Badawcze

I. Gabinet Aktynometryczny

Kierownik: vacat.

II. Gabinet Filologiczny im. Gabriela Korbuta

Kierownik: Krzyżanowski Julian. Asystent: Daszkowski Zbigniew.

III. Gabinet Matematyczny

Kierownik: Kuratowski Kazimierz. Asystentka: Böhmówna Alina.

IV. Gabinet Nauk Historycznych

Kierownik: vacat.

V. Instytut Nauk Antropologicznych i Etnologicznych

Przewodniczący: vacat. Wiceprzewodniczący: Mydlarski Jan.

1. Zakład Antropologii

Kierownik: Mydlarski Jan.

2. Zakład Etnologii

Kierownik: vacat.

VI. Muzeum Archeologiczne im. Erazma Majewskiego

Dyrektor: Antoniewicz Włodzimierz. Kustosz: vacat. Bibliotekarka: vacat. Preparator: vacat. Woźny: vacat.

VII. Pracownia Mineralogiczna

Kierownik: Thugutt Stanisław Józef.

VIII. Obserwatorium Astronomiczne im. J. Jędrzejewicza

Kierownik: vacat.

IX. Biblioteka Centralna

Kierownik: vacat.

Biuro T. N. W

Sekretarz: Sarnecki Tadeusz (do 30 IX 1947), Daszkowski Zbigniew. Buchalterka: Deutschman Celina. Korespondentka języków obcych: Krzyżanowska Irena. Pracownica biurowa: Daszkowska Anna.

II

Sprawozdanie z czynności naukowych

A. Działalność Wydziałów

1. Wydział I

Przewodniczącym Wydziału I był Stanisław Słoński, Zastępcą Przewodniczącego — Kazimierz Kumaniecki, Sekretarzem — Stefan Wierczyński, Zastępcą Sekretarza — Mieczysław Brahmer.

W okresie sprawozdawczym Wydział odbył w lokalu Seminarium Historii Literatury U. W. 9 zebrań naukowych, na których przedstawiono 9 referatów, a mianowicie:

1. 2 XII 1946 r. Krzyżanowski Julian — Echa kalifornijskie w twórczości Sienkiewicza (1. Sienkiewicz i Bret-Harte. 2. Korespondencja Sienkiewicza z J. Horainem).

2. 3 II 1947 r. Wierczyński Stefan — Z zagadnień nauki o książce (bibliologii).

3. 3 III 1947 r. Kumaniecki Kazimierz — Traktat pokojowy ateńsko-spartański z r. 421 w relacji Tucydydesa.

4. 17 III 1947 r. Krokiewicz Adam — Tales i narodziny filozofii greckiej.

5. 12 V 1947 r. Pelc Jerzy — Zagadnienie treści i formy w dziele literackim.

6. 9 VI 1947 r. Szyjkowski Marian — O czesko-polskiej wzajemności (Geneza terminu. Istota pojęcia).

7. 16 VI 1947 r. Wędkiewicz Stanisław — Stan powojennej humanistyki we Francji.

8. 13 X 1947 r. Szmydtowa Zofia — „Odprawa posłów greckich" — Studium morfologiczne.

9. 17 XI 1947 r. Dąbrowska Maria — Pamiętnik angielski z wieku XVII (Dziennik Samuela Pepys'a).

Zebrania w dniach 2 XII 1946 r., 12 V 1947 r i 17 XI 1947 r. odbyły się wspólnie z Towarzystwem Literackim im. A. Mickiewicza.

2. Wydział II

Przewodniczącym Wydziału był Bogdan Nawroczyński, Zastępcą Przewodniczącego — Stefan Zaleski, Sekretarzem — Kazimierz Michałowski, Zastępcą Sekretarza — Tadeusz Manteuffel.

W okresie sprawozdawczym Wydział odbył w lokalu Zakładu Archeologii Przedhistorycznej U. W. 7 zebrań naukowych, na których przedstawiono 11 referatów, a mianowicie:

1. 10 XII 1946 r. Konopczyński Władysław — Historyka.

2. 10 XII 1946 r. Bujak Franciszek — Skąd przyszli Radymicze i Wiatycze.

3. 10 XII 1946 r. Starkiewiczowa W. — Rola obowiązku w etyce stoików i Kanta.

4. 11 II 1947 r. Gieysztor Aleksander — Ze studiów nad genezą wypraw krzyżowych — Encyklika Sergiusza IV (1009—1011).

5. 18 III 1947 r. Górski Karol — Związek Pruski a geneza złotej wolności.

6. 20 V 1947 r. Tomkiewicz Władysław — Wpływy rusko-litewskie na kształtowanie się zbiorowości polskiej.

7. 17 VI 1947 r. Chojnacki Piotr — Nauka wyidealizowana u Arystotelesa i nauka faktyczna.

8. 17 VI 1947 r. Dynowski Witold — Z pogranicza geografii, prehistorii i etnografii.

9. 21 X 1947 r. Sawicki Jakub — Synody archidiecezji gnieźnieńskiej i ich statuty — część II.

10. 18 XI 1947 r. Kipa Emil — Sprawa polska w 1809 r.

11. 18 XI 1947 r. Ks. Bulanda Edward — Geneza kultu Magnae Matris w świetle badań indologicznych.

3. Wydział III

Przewodniczącym Wydziału III był Kazimierz Kuratowski, Zastępcą Przewodniczącego — Roman Kozłowski, Sekretarzem — Władysław Nikliborc, Zastępcą Sekretarza — Jan Samsonowicz.

W okresie sprawozdawczym Wydział III odbył w lokalu Seminarium Matematycznego U. W. 7 zebrań naukowych, na których przedstawiono 23 referaty, a mianowicie:

1. 24 I 1947 r. Różycki Stefan Zbigniew — O rozmieszczeniu stopnia geotermicznego w Polsce.

2. 24 I 1947 r. Marczewski Edward — Miary dwuwartościowe i ideały pierwsze w ciałach zbiorów.

3. 24 I 1947 r. Sierpiński Wacław — O pewnej rodzinie zbiorów liniowych osobliwych.

4. 24 I 1947 r. Rasiowa Helena — O pewnych częściach systemu rachunku zdań.

5. 29 III 1947 r. Ważewski Tadeusz — O całkach asymptotycznych równań różniczkowych.

6. 29 III 1947 r. Makowski Henryk — Jura Łukowska i jej fauna.

7. 2 V 1947 r. Sierpiński Wacław — O dwóch aksjomatykach przestrzeni abstrakcyjnych.

8. 2 V 1947 r. Hadwiger H. — Remarque sur la décomposition des ensembles de même mesure en parties respectivement congruentes.

9. 2 V 1947 r. Nikliborc Władysław — Kilka twierdzeń dotyczących zagadnienia trzech ciał.

10. 23 V 1947 r. Thugutt Stanisław J. — O sodalicie i jego pochodnych.

11. 23 V 1947 r. Thugutt Stanisław J. — Analcym, jego ustrój i pochodzenie.

12. 23 V 1947 r. Rubinowicz Wojciech — O granicach stosowalności metody wielomianów, podanej przez Sommerfelda.

13. 27 VI 1947 r. Smulikowski Kazimierz — Notatki petrologiczne z okolic Korca i doliny Słuczy na Wołyniu.

14. 27 VI 1947 r. Smulikowski Kazimierz — Studia petrologiczne obszarów granitowych na północnym Wołyniu.

15. 27 VI 1947 r. Marczewski Edward — Z zagadnień rozszerzania miary.

16. 24 X 1947 r. Sierpiński Wacław — O zależnościach między własnościami przestrzeni topologicznych.

17. 24 X 1947 r. Sikorski Roman — Uwagi o logikach wielowartościowych.

18. 24 X 1947 r. Gorczyński Władysław — Porównanie i redukcje długości usłonecznienia dla heliografów używanych w Ameryce i w Europie.

19. 24 X 1947 r. Thugutt Stanisław J. — Harmotom, ustrój i pochodzenie.

20. 24 X 1947 r. Thugutt Stanisław J. — Przyczynek do znajomości chabazytów i gmelinitu.

21. 21 XI 1947 r. Zarankiewicz Kazimierz — Obrazy funkcyj ciągłych jednojednoznacznych i zasada Dirichlet'a.

22. 21 X 1947 r. Marczewski Edward — Twierdzenie Mazurkiewicza o przestrzeni zmiennych ewentualnych.

23. 21 XI 1947 r. Ważewski Tadeusz — O równaniach różniczkowych mających elipsę jako rozwiązanie szczególne.

4. Wydział IV

Przewodniczącym Wydziału IV był Bolesław Hryniewiecki, Zastępcą Przewodniczącego — Kazimierz Bassalik, Sekretarzem — Franciszek Czubalski.

W okresie sprawozdawczym Wydział IV odbył wspólnie z Sekcją nauk lekarskich dn. 18 grudnia 1946 r. 1 zebranie naukowe, na którym przedstawiono jedną pracę:

1. Melanowski Władysław — Dzieje Instytutu Oftalmicznego im. Ed. ks. Lubomirskiego w Warszawie (1823—1945).

B. Działalność Komisyj

1. Komisja Językowa

Przewodniczącym Komisji był Stanisław Słoński, Sekretarzem — Halina Koneczna.

W okresie sprawozdawczym Komisja odbyła 10 posiedzeń, na których przedstawiono 13 referatów, a mianowicie:

1. 12 XII 1946 r. Koneczna Halina — O roli uczuciowej zaimków konwencjonalnych.

2. 12 XII 1946 r. Sieczkowski Andrzej — Wyrazy słowiańskie w języku francuskim.

3. 16 I 1947 r. Doroszewski Witold — Pozycja przymiotników w zdaniu.

4. 16 I 1947 r. Kurkowska Halina — Budowa zdania w „Lalce" Prusa.

5. 16 I 1947 r. Olszewska Halina — O czasownikach komparatywnych w języku polskim.

6. 13 II 1947 r. Doroszewski Witold — Treść społeczna nauk humanistycznych a uniwersyteckie studia językowe.

7. 6 III 1947 r. Doroszewski Witold — O wyrażeniach typu **pani doktor.**

8. 18 III 1947 r. Friedrich Henryk — Gwara kurpiowska.

9. 24 IV 1947 r. Doroszewski Witold — O niektórych tendencjach fonetycznych we współczesnej wymowie polskiej.

10. 22 V 1947 r. Kurkowska Halina — Uwagi o budowie słowotwórczej przymiotników.

11. 12 VI 1947 r. Skorupka Stanisław — Mowa dziecka.

12. 26 VI 1947 r. Ranoszek Rudolf — O hetyckich napisach hieroglificznych.

13. 20 XI 1947 r. Obrębska-Jabłońska Antonina — Procesy fleksyjno-syntaktyczne ilustrowane materiałem czasowników ruskich.

2. Komisja Historyczna

Przewodniczącym Komisji był Stanisław Kętrzyński, Zastępcami Przewodniczącego byli Stanisław Arnold i Tadeusz Manteuffel, Sekretarzem — Antoni Rybarski, Zastępcą Sekretarza — Aleksander Gieysztor.

W okresie sprawozdawczym Komisja odbyła 2 posiedzenia naukowe, na których przedstawiono 2 referaty, a mianowicie:

1. 20 XII 1946 r. Bachulska Halina — Stan Bibliografii Historii Polskiej 1815—1914.
2. 10 VI 1947 r. Herbst Stanisław — Sprawa wydania lustracyj m. st. Warszawy.

3. Komisja Historii Kultury i Sztuki

Przewodniczącym Komisji był Włodzimierz Antoniewicz, Zastępcą Przewodniczącego — Stanisław Lorentz, P. o. Sekretarza — Zbigniew Hornung.

W okresie sprawozdawczym Komisja odbyła w gabinecie Dyrektora Muzeum Narodowego 7 posiedzeń naukowych, na których przedstawiono 9 referatów, a mianowicie:

1. 25 XI 1946 r. Lorentz Stanisław — Praca ś. p. Prof. Z. Batowskiego o Aleksandrze Kucharskim.
2. 25 XI 1946 r. Makowiecki Tadeusz — Pradzieje Łazienek.
3. 13 XII 1946 r. Hornung Zbigniew — Rodowód artystyczny kaplicy Zygmuntowskiej na Wawelu.
4. 14 II 1947 r. Herbst Stanisław — Architektura warszawska 1840—1910.
5. 14 III 1947 r. Sarnowska Wanda — Kurhan wczesnohistoryczny w Tahańczy.
6. 16 V 1947 r. Dederko Bohdan — Wpływ starożytnego Egiptu na życie gospodarcze świata cywilizowanego.
7. 16 V 1947 r. Ks. Kwieciński Antoni — „Sanctuarium Apostolorum in catacumbas" w Rzymie w świetle wykopalisk.
8. 13 VI 1947 r. Ciołek Gerard — Staropolskie ogrody XVI i XVII wieku.
9. 27 VI 1947 r. Wartołowska Zofia — Gród Sutiejsk a zagadnienie grodów wczesnodziejowych na pograniczu polsko-ruskim.

C. Działalność Gabinetów i Zakładów Badawczych

1. Gabinet Filologiczny im. Gabriela Korbuta

Kierownikiem i kuratorem Gabinetu był Julian Krzyżanowski. W okresie sprawozdawczym asystent U. W. Stefan Świerzewski katalogował w dalszym ciągu stare druki (300 woluminów), Barbara Borman pracowała nad inwentaryzacją (wracających jeszcze w niedużych ilościach z Biblioteki Narodowej) zasobów bibliotecznych Gabinetu i nad uzupełnianiem braków przy pomocy ofiarowanych dubletów Biblioteki Jagiellońskiej. Asystent U. W. Tadeusz Borowski porządkował archiwum Orzeszkowej.

Z księgozbioru „Korbutanium" korzystano za pośrednictwem Seminarium Historii Literatury Polskiej U. W.

Pod koniec okresu sprawozdawczego na skutek przeniesienia Biura T. N. W. do nowego lokalu na Nowym Świecie 72 — Gabinet Filologiczny uzyskał więcej miejsca dla rozmieszczenia książek i organizacji pracy, co pozwoliło przystąpić do gruntownego uporządkowania zbiorów.

2. Gabinet Matematyczny

Kuratorem Gabinetu Matematycznego był Kazimierz Kuratowski, asystentką — Alina Böhmówna.

W okresie sprawozdawczym wpłynęło do Gabinetu 168 zeszytów różnych czasopism, 15 odbitek i 6 książek, pochodzących z darów. Ponadto zakupiono 11 roczników czasopisma oraz 4 książki. Oprawiono 328 woluminów.

Księgozbiór Gabinetu, znajdujący się w lokalu Seminarium Matematycznego Uniwersytetu Warszawskiego (Warszawa, Hoża 69, tel 8-71-74), zawiera obecnie 695 książek, 1829 woluminów czasopism oraz około 9500 odbitek. Część księgozbioru, należącego do Gabinetu Matematycznego T. N. W., znajduje się jeszcze w magazynach Biblioteki Uniwersyteckiej; część ta zawiera przeważnie starsze wydawnictwa matematyczne.

Z czytelni Gabinetu korzystało 85 osób, z wypożyczalni — 92 osoby, w tym przede wszystkim kierownicy seminariów matematycznych, wykładowcy, personel pomocniczy oraz liczna młodzież studiująca matematykę.

Muzeum Archeologiczne im. Erazma Majewskiego

Dyrektorem Muzeum był Włodzimierz Antoniewicz.

Zbiory Muzeum Archeologicznego im. Er. Majewskiego przechowywały się w dalszym ciągu w Państwowym Muzeum Archeologicznym w gmachu Muzeum Narodowego. Zbiory te były rozpakowane i konserwowane przez P. M. A., za co należy się tej instytucji prawdziwe uznanie. Biblioteka muzealna, wywieziona przez okupanta do Monachium, wróciła do Warszawy dzięki staraniom Biura rewindykacji w Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków.

W roku sprawozdawczym wydano t. XVIII rocznika Muzeum pt. „Światowit", oraz przygotowano i oddano do druku dalsze t.: XIX i XX. Podjęcie tego wydawnictwa pozwala na wydanie wielu cennych prac przedwojennych oraz opracowanych podczas wojny z dziedziny archeologii przedhistorycznej i wczesnodziejowej. Umożliwia ono również kontynuację wymiany wydawnictw, zaczętą w r. 1924, z kilkuset instytucjami i pismami zagranicznymi.

Pracownia Mineralogiczna

Kierownikiem Pracowni był Stanisław Józef Thugutt.

W ciągu okresu sprawozdawczego stwierdzono, że w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie ocalała w czasie wojny część Biblioteki Pracowni Mineralogicznej i pewna ilość przedwojennych nakładów rocznika „Archiwum Mineralogiczne". Zwrócono też do Biblioteki kilka książek wypożyczonych przed wojną. Zasoby te oddano w depozyt Zakładowi Mineralogii i Petrografii Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie w listopadzie 1947 r. rozpoczęto porządkowanie książek i odbitek Pracowni Mineralogicznej.

W ciągu okresu sprawozdawczego przygotowano do druku i wydano tom XVI „Archiwum Mineralogicznego" za rok 1946 oraz rozpoczęto prace nad tomem XVII za rok 1947.

Wydanie tomu XVI umożliwiło nawiązanie przerwanych przez wojnę stosunków wymiennych z instytucjami krajowymi i zagranicznymi.

Z posiadanych nakładów przedwojennych tomów „Archiwum Mineralogicznego" uzupełniano w miarę możności braki, jakie spowodowała wojna w bibliotekach i zakładach. Kilka instytucji krajowych nabyło komplety „Archiwum" (I—XV).

III

Sprawozdanie z czynności administracyjnych

W okresie sprawozdawczym pracami Towarzystwa Naukowego Warszawskiego kierował Zarząd wybrany przez walne zebranie członków zwyczajnych w dniu 23 listopada 1946 r.

W skład zarządu T. N. W. weszli: Prezes — Wacław Sierpiński, Wiceprezes — Włodzimierz Antoniewicz, Sekretarz Generalny — Julian Krzyżanowski, Zastępca Sekretarza Generalnego — Kazimierz Kuratowski, Przewodniczący Wydziału I — Stanisław Słoński, Sekretarz — Stefan Wierczyński, Przewodniczący Wydziału II — Bogdan Nawroczyński, Sekretarz — Kazimierz Michałowski, Przewodniczący Wydziału III — Kazimierz Kuratowski, Sekretarz — Władysław Nikliborc, Przewodniczący Wydziału IV — Bolesław Hryniewiecki, Sekretarz — Franciszek Czubalski oraz Sekretarz Wydziału V — Kazimierz Bassalik.

Skarbnikiem był Wiktor Lampe, Redaktorem Naczelnym wydawnictw — Włodzimierz Antoniewicz.

W skład Komisji Rewizyjnej wchodzili: Czesław Białobrzeski, Roman Kozłowski, Jan Samsonowicz, Konstanty Żórawski.

Na ogólnym zebraniu administracyjnym w dniu 22 listopada 1947 na członków Towarzystwa wybrani zostali:

Do Wydziału I — na członków zwyczajnych miejscowych: Zofia Szmydtowa, Ananiasz Zajączkowski; na członków zwyczajnych zamiejscowych: Seweryn Hammer, Stanisław Kot, Marian Szyjkowski.

Do Sekcji nauk prawniczych i ekonomicznych przy Wydziale II — na członków zwyczajnych miejscowych: Stanisław Grabski, Edward Lipiński, Jerzy Loth, Stefan Szulc; na członka zwyczajnego zamiejscowego: Adam Krzyżanowski; na człon-

ków korespondentów: Cezary Berezowski, Włodzimierz Kozubski, Jakub Sawicki i Stanisław Śliwiński.

Do Wydziału III — na członków zwyczajnych miejscowych: Antoni Łaszkiewicz, Tadeusz Wojno; na członków korespondentów: Jan Blaton, Stanisław Mrozowski, Władysław Orlicz i A. N. Singh.

Do Wydziału IV — na członków zwyczajnych zamiejscowych: Kazimierz Sembrat, Maria Skalińska; na członków korespondentów: Józef Kochman, Lesław Wincenty Wiśniewski.

Do Sekcji nauk lekarskich przy Wydziale IV — na członka zwyczajnego miejscowego: Mieczysław Michałowicz.

W okresie sprawozdawczym zmarli następujący członkowie Towarzystwa: Karol Bohdanowicz 5 VI 1947 r., Wiktor Czernobajew, Stefan Dąbrowski 23 III 1947, Henryk Hoyer 17 X 1947, Czesław Leśniewski 23 II 1947, Gustaw Przychocki 4 II 1947, Mieczysław Wolfke 3 V 1947.

Zarząd T. N. W. odbył w okresie sprawozdawczym 11 posiedzeń (10 XII 1946, 21 I 1947, 17 II, 11 III, 29 IV, 13 V, 17 VI, 4 IX, 8 X, 3 XI, 22 XI 1947), a nadto odbyły się 2 ogólne zebrania administracyjne (21 VI i 22 XI 1947), przy czym na pierwszym z nich członek Wojciech Świętosławski wygłosił referat pt. „O zmienionych warunkach pracy uczonych w dobie powojennej" (druk w Myśli Współczesnej). Wydział I odbył 5 zebrań administracyjnych (2 XII 1946, 4 II, 3 III, 13 X, 10 XI 1947); Wydział II — 3 zebrania administracyjne (10 XII 1946, 11 II 1947, 21 X 1947); Wydział III — 8 zebrań administracyjnych (24 I, 29 III, 2 V, 23 V, 6 VI, 27 VI, 24 X, 21 XI 1947); Wydział IV — 3 zebrania administracyjne.

Nowi członkowie T. N. W.:

Cezary Berezowski urodził się 15 marca 1898 r. w Odessie, gdzie ukończył szkołę średnią. Studia uniwersyteckie odbył na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1920—1924. Stopień doktora praw uzyskał w r. 1925. W latach 1924—29 był asystentem przy katedrze prawa międzynarodowego publicznego Uniwersytetu Warszawskiego, po czym od r. 1929 do r. 1933 wykładał ten przedmiot na Uniwersytecie Lubelskim. Rok akademicki 1930—31 spędził jako stypen-

dysta Funduszu Kultury Narodowej na studiach we Francji i w Niemczech. Habilitował się z prawa narodów i z prawa politycznego na Uniwersytecie Jagiellońskim w r. 1935 na podstawie pracy o powstaniu Państwa Polskiego. Od tegoż roku prowadził wykłady zlecone prawa międzynarodowego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Profesorem nadzwyczajnym został mianowany w r. 1937, zwyczajnym zaś w r. 1946.

Od chwili ukończenia studiów uniwersyteckich do czasu objęcia katedry pracował w administracji państwowej (od r. 1924 do 1927 w Ministerstwie Opieki Społecznej, a od r. 1927 do 1937 w Biurze Prawnym Prezesa Rady Ministrów).

W r. 1938 wygłosił w Akademii Prawa Międzynarodowego w Hadze wykład na temat niesuwerennych podmiotów prawa międzynarodowego. W czasie wojny wykładał na Wydziale Prawa tajnego Uniwersytetu Warszawskiego.

Od r. 1944 prowadzi wykłady zlecone z prawa międzynarodowego publicznego i prywatnego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Od r. 1946 był rzeczoznawcą w Komitecie Międzynarodowym Rzeczoznawców Prawa Lotniczego aż do czasu likwidacji Komitetu. W r. 1947 został Dyrektorem Instytutu Lotniczego Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Od r. 1944 jest członkiem Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, od r. 1946 — członkiem Rady Towarzystwa Prawa Międzynarodowego (Council of the International Law Association), a od r. 1947 — członkiem korespondentem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Komisja Międzysojusznicza Rządu i Plebiscytu Górnego Śląska i jej działalność w świetle prawa publicznego. Warszawa 1925; 2) O polskim projekcie międzynarodowego prawa karnego. Warszawa, Biblioteka Gazety Administracji i Policji Państwowej, t. VII, 1927; 3) O artykule 19 statutu Ligi Narodów. Wydano staraniem kwartalnika „Sprawy Obce", Warszawa 1930; 4) Wejście w życie i wykonanie ustawy. Warszawa 1934 (Odbitka z Gazety Administracji i Policji Państwowej); 5) Powstanie Państwa Polskiego w świetle prawa narodów. Z zasiłku Funduszu Kultury Narodowej, Warszawa 1934; 6) W sprawie istoty umowy międzynarodowej. Odbitka z Czasopisma Prawniczego, t. XXX, 1935; 7) Sejm w usta-

wie konstytucyjnej z 23 kwietnia 1935. Stała Delegacja Zrzeszeń i Instytucyj Prawniczych. Warszawa 1936; 8) Les sujets non souverains du droit international. Recueil des Cours de l'Académie de droit international à La Haye, 1938, t. III, oraz Recueil Sirey, Paryż 1939; 9) Organizacja Narodów Zjednoczonych. Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1946.

Jan. Blaton urodził się 16 maja 1907 r. w Sporyszu (pow. Żywiec). Po ukończeniu gimnazjum w Bielsku w 1925 r. studiował na Politechnice Lwowskiej początkowo na Wydziale Inżynierii Lądowej i Wodnej, od r. 1928 na grupie fizyki Wydziału Ogólnego. Stopień magistra fizyki uzyskał tam w r. 1931, a doktorat nauk fizycznych — w r. 1932. Rok akademicki 1932—33 spędził na studiach zagranicznych w Monachium i w Zurychu jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej.

W latach 1933—35 był asystentem przy katedrze fizyki teoretycznej Uniwersytetu Wileńskiego. W wyniku przewodu habilitacyjnego uzyskał w r. 1934 tytuł docenta fizyki teoretycznej i w roku następnym — 1935 — rozpoczął wykłady fizyki teoretycznej na Uniwersytecie Wileńskim. Od r. 1936 do wybuchu wojny w r. 1939 był dyrektorem Państwowego Instytutu Meteorologicznego.

W czasie okupacji niemieckiej prowadził wykłady mechaniki teoretycznej i fizyki teoretycznej na podziemnym Uniwersytecie w Warszawie do lipca 1944 r. W październiku 1944 r. pracował przy organizacji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie objął katedrę fizyki ogólnej, a w r. akademickim 1945—46 katedrę fizyki teoretycznej. W r. 1946 został powołany na katedrę mechaniki teoretycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim, którą objął w jesieni 1946 r.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Über die Intensitäten der Multipollinien in der Balmerserie. Zeitschrift f. Physik, t. 61, 1930; 1a) to samo w języku polskim: O natężeniu linii multipolowych w serii Balmera. Sprawozdania i Prace Polsk. Tow. Fiz., t. V; 2) Gibt es eine Doppelstreuung von Lichtquanten? Zeitschrift f. Physik, t. 69, 1931; 3) Über die Richtungsquantelung der Atome durch eine Lichtwelle. Bulletin Int. Acad. Polonaise Sc. L. (A), 1931; 4) Über die Dispersion d. Lichtes in der Umgebung von Quadrupollinien. Zeitschr. f. Physik, t. 74, 1932, t. 82, 1935; 5) (wspólnie z prof. Rubinowi-

czem) Die Quadrupolstrahlung. Ergebnisse d. exakten Naturwissenschaften, t. II, 1932; 6) (wspólnie z dr Niewodniczańskim) The Nature of the Forbidden Lines in the Pb I Spectrum. Physical Review, t. 45, 1934; 7) O natężeniu linii dipolowych magnetycznych. Wilno 1934; oraz w języku niemieckim: 7a) Über die Intensitäten magnetischer Dippollinien. Zeitschr. f. Physik, t. 89, 1934; 8) Quaternionen, Semivektoren und Spinoren. Zeitschr. f. Physik, t. 95, 1935; 9) Versuch einer Anwendung des Fermat'schen Prinzips auf geophysikalische Wellenprobleme. Biuletyn Tow. Geofizyków w Warszawie, zesz. 14, 1937; 10) Zur Theorie der Multipolstrahlung. Acta Physica Polonica, t. VI, 1937; 11) Zur Kinematik und Dynamik nichtstationären Luftströmungen. Biuletyn Tow. Geofizyków w Warszawie, zesz. 15, 1938.

Adam Ferdynand Czyżewicz urodził się 19 listopada 1877 r. we Lwowie. Po ukończeniu gimnazjum w r. 1895 studiował medycynę w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Stopień doktora uzyskał w r. 1900.

Praktykę szpitalną rozpoczął już w czasie studiów uniwersyteckich w Uniwersyteckiej Klinice Lekarskiej jako asystent; po uzyskaniu dyplomu — pracował w Krajowym Szpitalu Powszechnym we Lwowie w r. 1901, w Instytucie Pasteur'a w Paryżu, w Klinice Chirurgicznej Uniwersytetu Wrocławskiego (1901—1902), w Klinice Ginekologiczno-położniczej Uniwersytetu w Bonn (1902—1903), wreszcie w Szkole Położnych we Lwowie (1903—1911) jako asystent i kierownik oddziału ginekologicznego. W czasie I wojny światowej był asystentem Kliniki Położniczo-ginekologicznej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Habilitował się w r. 1914 jako docent położnictwa i chorób kobiecych.

Od r. 1920 jest profesorem położnictwa i ginekologii Uniwersytetu Warszawskiego i kierownikiem Uniwersyteckiej Kliniki położnictwa i chorób kobiecych.

W czasie okupacji niemieckiej był nadal kierownikiem tej kliniki, włączonej wówczas do szpitalnictwa miejskiego, jako oddział Szpitala Dzieciątka Jezus. Brał udział w tajnym nauczaniu uniwersyteckim, pełniąc w r. 1940 obowiązki dziekana Wydziału Lekarskiego.

W latach 1920—1933 był członkiem Państwowej Naczelnej Rady Zdrowia, do której należy ponownie od r. 1945; w latach 1925—1934 był członkiem Komitetu Instytutu Radowego im. M. Curie-Skłodowskiej i wiceprezesem Komitetu Budowy Instytutu;

był również członkiem Zarządów Głównych Komitetu do Walki z Rakiem i Towarzystwa Eugenicznego; w latach 1937—1939 należał do Rady Naukowo-Lekarskiej przy Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych i przewodniczył jednemu z Oddziałów tej Rady.

Był przewodniczącym Towarzystwa Ginekologicznego Lwowskiego w r. 1910, Towarzystwa Ginekologicznego Warszawskiego (1924—1928), Towarzystwa Położniczo-Ginekologicznego Polskiego (1923—1925). W latach 1933—1937 był prezesem Towarzystwa Położniczo-Ginekologicznego Słowiańskiego. Jest członkiem honorowym Towarzystwa Ginekologicznego Warszawskiego (od 1932), Towarzystwa Ginekologicznego Wileńskiego i Towarzystwa Chirurgiczno-Ginekologicznego Czechosłowackiego (od 1935).

Jest członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności od r. 1946 (korespondentem od 1935) i członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (od r. 1946).

Jest odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Walecznych, Medalem Niepodległości, Medalem Pamiątkowym za wojnę 1918—1921, Medalem Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości, brązowym i srebrnym Medalem za Długoletnią Służbę i in.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Przypadek skórzaka okolicy krzyżowej. Przegl. Lek., 1902; 1 a) Ein Fall von retrosacralem Dermoid. Beitr. z. klin. Chir., Bd 36 H. 1; 2) Ein Fall von ausgetragener Extrauterinschwangerschaft mit lebendem Kinde. Zentralbl. f. Gyn., nr 4, 1904; 3) Kilka uwag o ostrym obrzęku szyi macicznej. Ginekologia, 1904; 4) Kilka uwag w sprawie leczenia drgawek porodowych. Ginekologia, 1905; 5) Ein Fall von spontaner Uterusruptur bei stehender Fruchtblase. Zentralbl. f. Gyn., nr 44, 1905; 6) Ausgetragene lebende Drillinge bei Placenta praesia lateralis. Zentralbl. f. Gyn., nr 51, 1905; 7) Zasady fizyki jako podstawa przeobrażeń narządu płciowego kobiety w czasie ciąży i porodu. Lw. Tyg. Lek., nr 31—35, 1906; 7 a) Die Gesetze der Physik als Grundlage des Verhaltens der Geschlechtsorgane der Weiber während der Schwargenschaft und Geburt. Monatschr. f. Geb. u. Gyn., Bd 25, H. 6; 8) (z Nowickim) Typowy przypadek nabłoniaka kosmówkowego. Lw. Tyg. Lek., 1906; 8a) (mit Nowicki) Ein klassischer Fall Choriompithelioma maliquum. Monatsschr. f. Geb. u. Gyn., Bd 24, H. 4; 9) Ein seltener Fall von Eileiterschwangerschaft. Zentralbl. f. Gyn., nr 50, 1906; 10) W sprawie miesiączkowania jajowodów. Lw. Tyg. Lek., nr 51, 1907; 10a) Zur Tubenmenstruation. Arch. f. Gyn., Bd 85, H. 1; 11) Miss-

bildung der Geschlechtsteile mit Myombildung kompliziert. Zentralbl. f. Gyn., nr 4, 1907; 12) Ein nicht täglicher Parovarialtumor. Zentralbl. f. Gyn., nr 51, 1907; 13) Zapalenie wyrostka robaczkowego u kobiet. Lw. Tyg. Lek., nr 34—36, 1908; 14) Hyperemesis gravidarum. Lw. Tyg. Lek., 1907; 14a) Hyperemesis gravidarum. Samml. klin. Vortr., nr 485, 1908. — Gynaekol., nr 176; 15) Extraperitomaler Kaiserschnitt. Zentralbl. f. Gyn., nr 25, 1908; 16) O postępowaniu przy łożysku przodującym w praktyce prywatnej. Lw. Tyg. Lek., nr 24—25, 1909; 17) Immunisationsversuche der Kreissenden gegen Puerperalinfection. Arch. f. Gyn., Bd 89, H. 3; 17a) Próby uodporniania rodzących przeciw zakażeniu połogowemu i badania nad działaniem fagocytyny Rouenberga. Lw. Tyg. Lek., nr 33—36, 1909; 18) Kilka uwag w sprawie częstości powstawania i kierunku skrętu szypuły guzów jajnika i przyjajnika. Nowiny Lekarskie, t. 20, zesz. 1—3; 19) Zur Frage der Immunisation gegen Puerperalinfection. Zentralbl. f. Gyn., nr 41, 1910; 20) Beitrag zur Frage über das Resorptionsvermögen diverser Körperhöhlen. Zentralbl. f. Gyn., nr 20, 1911; 21) Porównawcze wartości chłonne rozmaitych powierzchni ciała. Lw. Tyg. Lek., nr 22—25, 1912; 22) Kilka uwag w sprawie techniki i wyników cesarskiego cięcia nadłonowego. Przegl. Lek., 1912; 23) Dwa przypadki ciąży brzusznej. Przegl. Lek., nr 13, 1912; 23a) Die Bauchhöhlenschwangerschaft im Lichte neuer Beobachtungen. Arch. f. Gyn., Bd 97, H. 1; 24) Rozszerzenie szyjki macicznej sposobem Bossiego. Przegl. Lek., nr 18, 1912; 25) Kilka dalszych uwag w sprawie niepowściągliwych wymiotów u ciężarnych z uwzględnieniem dzisiejszego stanowiska nauki w tym przedmiocie. Lw. Tyg. Lek., nr 43—49, 1913; 26) Uwagi nad obecnym stanem radioterapii w chorobach kobiecych. Lw. Tyg. Lek., nr 51, 1913; 27) Dwa przypadki ciąży śródmiąższowej. Przegl. Chir. i Gin., 1914; 28) Rzut oka na dzieje i zadania Kliniki Położniczo-Ginekologicznej Uniwersytetu Warszawskiego. 1921; 29) W sprawie powstawania otorbionych krwisteków wśródotrzewnowych i krwiaków pozaotrzewnowych w przebiegu ciąży jajowodowej. Przegl. Gin., zesz. 1, 1922; 30) Zatrucie ciążowe. Gin. Pol., t. II, zesz. 5—6, 1923; 31) W sprawie opanowania krwotoku z powodu całkowitego wynicowania macicy. Gin. Pol., t. IV, zesz. 2, 1925; 32) W sprawie rozpoznawania rzucawki porodowej. Gin. Pol., t. V, zesz. 10—12, 1926; 33) Gruźlica narządu moczopłciowego u kobiet; 34) Mechanizm porodu główki przodującej jako podstawa operacji kleszczowej. Gin. Pol., t. VI, zesz. 7—9, 1927; 35) Następstwa i skutki poronień. Gin. Pol., t. VI, zesz. 9—12, 1927; 36) Znaczenie kiły utajonej dla położnictwa. Gin. Pol., t. VIII, zesz. 7—9, 1929; 37) Kilka uwag w sprawie istoty i leczenia niepłodności kobiecej. Pam. I Kursu Dokszt. dla Lekarzy w Ciechocinku 1928; 38) O leczeniu nowotworów radem. Nowotwory, t. IV, zesz. 1, 1929; 39) Die spätfolgen der Fehlgeburten. Intern. ärzt. Fortbildungskursen, Karlsbader ärztliche Vorträge, t. 13; 39a) Późne następstwa poronień. Czas. Sąd.-Lek., nr 4, 1931; 40) Lekarz praktyk wobec nowych kierunków postępowania w położnictwie. Pam. IV Lek. Kursu Wakac. w Ciechocinku 1931; 41) Życie kobiety a wydzielanie wewnętrzne. Now. Lek., nr 21, 1932; 42) Mechanizm porodowy. Gin. Pol., 1932; 43) Wstęp do

nauki o leczeniu spraw zapalnych narządu rodnego kobiety. Gin. Pol., t. XIII, zesz. 1—3, 1934; 44) Czy znajomość wielkości wymiarów miednicy daje podstawę do przewidywania przebiegu porodu? Bratislawskie Listy Lekarskie, t. XV, zesz. 3, 1935; 45) Ciekawe problemy w działaniu radu. Gin. Pol., t. XIV, zesz. 4—6, 1935; 46) W sprawie mianownictwa przypadków przemieszczenia błony śluzowej macicy. Gin. Pol., t. XVI, zesz. 5—6, 1937; 47) Linie wytyczne w leczeniu zakażenia połogowego. Pam. IX Lek. Kursu Wakac. w Ciechocinku 1936; 48) Resectio corporis uteris plastica. Gin. Pol., t. XVII, zesz. 3—4, 1938; 48a) To samo po niemiecku w Bull. Intern. de l'Acad. Pol. Clas. de Médecin, 1937—38; 49) Zagadnienie opieki nad matką. 1939; ponadto Koło Medyków U. W. wydało jako skrypty: 50) Położnictwo. Część I. 1924; 51) Położnictwo. Część II. 1925; 52) Położnictwo. Część II (nowo opracowana). 1932.

Antoni Dmochowski urodził się 6 grudnia 1896 r. w Sarnowie, woj. lubelskie. W r. 1915 ukończył gimnazjum im. Konopczyńskiego w Warszawie. Doktorat filozofii uzyskał w r. 1924 na Uniwersytecie Warszawskim. W r. 1932 habilitował się na Wydziale Mat.-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego z chemii fizjologicznej. Dodatkowe studia zagraniczne odbywał w Grazu, Genewie i Nowym Yorku. W latach 1922—1935 był początkowo asystentem, a później adiunktem przy katedrze chemii fizjologicznej na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1936—1938 zajmował stanowisko adiunkta w II Klinice Wewnętrznej Wydziału Lekarskiego.

W r. 1937 został profesorem nadzwyczajnym chemii fizjologicznej na Wydziale Mat.-Przyrodniczym Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Od r. 1945 jest profesorem nadzwyczajnym biochemii na Wydziale Mat.-Przyrodniczym i zastępcą profesora chemii fizjologicznej na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Łódzkiego.

Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego i Łódzkiego Towarzystwa Naukowego.

Ogłosił drukiem m. inn. następujące ważniejsze prace:

1) The extractive purines of muscle I. Biochemical Journal XXIII, 1929; 2) The purines of muscle, Part I and II (O purynach mięśni część I i II). Acta Biologiae Experimentalis, vol. IV, 1929; 3) The comparative rates of hydrolysis of adenylic, guanylic and xanthylic acids. Journal of Biological Chemistry, vol. 93, 1931; 4) Sur les phosphates de l'urine. C. R. Soc.

Biol. 113, 1933; 5) O współczesnym stanie chemii i fizjologii kwasów nukleinowych. Biologia Lekarska 4—5, 1935; 6) Über Prostata-phosphatase. Acta Biologiae Exper. Pol. XI, 1937.

Stanisław Grabski urodził się w 1871 r. w Borowie na pograniczu ziemi Łowickiej i Łęczyckiej. Maturę otrzymał w V-tym warszawskim klasycznym gimnazjum, po czym uczęszczał przez przeciąg jednego roku (1890—91) na wykłady i ćwiczenia Wydziału Przyrodniczego Uniwersytetu Warszawskiego; w r. 1891—2 studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Berlińskiego, 1892—3 w paryskiej Ecole des Sciences Politiques, w 1893—4 na Wydziale Filozoficznym Uniw. w Bernie Szwajcarskim, gdzie w 1894 otrzymał stopień dr filozofii. W 1899 i 1900 był bibliotekarzem Muzeum Polskiego w Rapperswilu. W 1902 habilitował się w Uniw. Jagiellońskim do filozofii i metodologii nauk społecznych.

W r. 1905 został profesorem ekonomii społecznej w Akademii Rolniczej w Dublanach oraz referentem polityki agrarnej w galicyjskim „Wydziale Krajowym", a w 1910 profesorem ekonomii społecznej na Wydziale Prawnym Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie. W 1937 Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie nadał mu doktorat prawa honoris causa. W r. 1947 otrzymał katedrę Historii ustrojów społecznych na Wydziale Prawnym Uniwersytetu Warszawskiego.

Jednocześnie brał czynny udział w następujących pracach politycznych i społecznych: od 1899 po 1901 w polskim ruchu socjalistycznym, od 1902 po 1914 w pracach Towarzystwa Kółek Rolniczych w Galicji, w 1906 r. kierował biurem Koła Polskiego w I-szej „Państwowej Dumie" rosyjskiej, od 1906 po 1920 należał do Komitetu Centralnego Ligi Narodowej, a od 1908 po 1914 do Prezydium Stronnictwa Demokratyczno-Narodowego w Galicji, w 1917 r. należał do Prezydium Rady Zjednoczenia Międzypartyjnego w Piotrogrodzie, a w 1918 do paryskiego Komitetu Narodowego, od 1919 po 1927 był posłem na Sejm, przy czym w pierwszym Sejmie Konstytucyjnym przewodniczył Komisji Spraw Zagranicznych, w 1920 r. brał udział w rokowaniach pokojowych w Mińsku i Rydze.

W r. 1923 objął tekę ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w gabinecie Witosa; w 1924 został wydelego-

wany do Watykanu dla rokowań o Konkordat ze Stolicą Apostolską i zawarł go w 1925 r. Tegoż roku został ponownie ministrem W. R. i O. P. w gabinecie Władysława Grabskiego, a następnie w gabinecie Skrzyńskiego i parodniowym gabinecie Witosa aż do przewrotu majowego 1926 r. Po przewrocie tym odsunął się od czynnego życia politycznego na dłuższy okres czasu. Dopiero w 1941 roku został wybrany przez Radę Narodową w Londynie na jej przewodniczącego, a w 1945 został zastępcą Prezydenta Krajowej Rady Narodowej w Warszawie i pozostał na tym stanowisku do końca 1946 r.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Karl Marlo als Socialtheoretiker. Bern 1899; 2) Zur Erkenntnisslehre der volkswirtschaftlichen Erscheinungen. Leipzig 1900; 3) Zarys rozwoju idei społeczno-gospodarczych w Polsce. Kraków, t. I — 1903, t. II — 1904; 4) Istota wartości jako zjawiska społeczno-gospodarczego. Kraków 1904; 5) Spółki włościańskie. Kraków 1905; 6) Rewolucja. Warszawa 1921; 7) Naród i Państwo. Lwów 1922; 8) Uwagi o bieżącej chwili historycznej Polski. Warszawa 1923; 9) Z codziennych walk i rozważań. Poznań 1923; 10) Z zagadnień polityki narodowo-państwowej. Warszawa 1925; 11) Kryzys myśli państwowej. Lwów 1927; 12) Państwo narodowe. Lwów 1930; 13) Ekonomia społeczna w dziesięciu częściach. Lwów: I Socjologiczne podstawy ekonomii, 1927; II Rozwój nauki ekonomii społecznej, 1927; III Zasadnicze pojęcia ekonomiczne, 1927; IV Gospodarstwo i przedsiębiorstwo, 1927; V Rynek, 1927; VI Kapitał, 1928; VII Stosunki robotnicze, 1928; VIII Ustroje społeczno-gospodarcze, 1928; IX Współczesny kapitalizm, 1930; X Dążenia rozwojowe współczesnego kapitalizmu, 1933; 14) Trzeba szukać drogi wyjścia. Lwów 1936; 15) Ku lepszej Polsce. Lwów 1938; 16) Myśli o dziejowej drodze Polski. Glasgow 1944; 17) Na nowej drodze dziejowej. Warszawa 1946; 18) Polska gospodarka planowa. Warszawa 1947.

Seweryn Hammer urodził się w r. 1883 w Horodence (koło Zaleszczyk). Ukończywszy w r. 1901 gimnazjum w Kołomyi studiował w latach 1901—1904 na Uniwersytecie Jagiellońskim. Egzamin nauczycielski złożył w r. 1906, doktorat uzyskał w r. 1917. Od roku 1906 do r. 1919 pracował jako nauczyciel szkół średnich w Krakowie, Nowym Sączu i Podgórzu. W czasie urlopów przeprowadzał studia naukowe za granicą, głównie w związku z mowami Grzegorza z Nazjanzu: w Wiedniu (1907—1908), w Mediolanie, Rzymie i na Patmos (1912—1913).

W roku 1913 odbył jako stypendysta podróż archeologiczną do Włoch i Grecji. W ciągu jednego roku (1913—1914) prowadził badania z dziedziny bizantynistyki na Uniwersytecie w Monachium, kolacjonując równocześnie rękopisy monachijskie i inne sprowadzane z Berlina, Bonn, Wolffenbüttel itd. z mowami Grzegorza. 1 kwietnia 1919 r. objął katedrę filologii klasycznej w Uniwersytecie Poznańskim jako profesor nadzwyczajny, a od r. 1921 — zwyczajny.

W r. 1925 otrzymał katedrę na Uniwersytecie Jagiellońskim, którą zajmuje do dnia dzisiejszego.

Podczas wojny przebywał trzy miesiące (1939—40) w niemieckim obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen koło Oranienburga. Po uwolnieniu brał udział w tajnych kursach uniwersyteckich w Krakowie (1942—45).

Jest członkiem P. A. U. od r. 1945 (korespondentem od r. 1927) i statutowym członkiem zamiejscowym Wydz. filozoficzno-filologicznego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk od r. 1947 (rzeczywistym członkiem Towarzystwa od r. 1919).

Ogłosił drukiem następujące ważniejsze prace:

1) Contumeliae Tullianae quatenus Plautinum redoleant sermonem. Rozpr. Fil. PAU 41, 1905; 2) De rerum naturae sensu apud poetas Graecos medii aevi. Eos XXII, 1917; 3) Ad Sapphus et Catulli carmina nuptialia notulae. Eos XXIII, 1918; 4) Neograeca. Poznań, Prace Nauk. U. P., nr 3, 1920; 5) Accessiones ad Apulei artem narrandi aestimandam. Posn., Symbolae Philol., 1920; 6) O wpływie tragedii Eurypidesa „Hippolytos" na poezję hellenistyczną. Pozn., Prace Kom. Fil. Pozn. Tow. Przyj. Nauk I, 1, 1921; 7) Vergiliana. Eos XXIV, 1921; 8) De fabulae, quae est de Antiocho et Stratonica, origine. Eos XXIV, 1921; 9) Ramenta Tacitina. Eos XXV, 1922; 10) De amatoriis Graecorum fabulis observationes. Charist. Morawski, Kraków, 1922; 11) De narrationem Apulei Met. X libro insertarum compositione et exemplaribus. Eos XXVI, 1924; 12) De Apulei arte narrandi novae observationes. Eos XXVIII, 1925; 13) L'état actuel des recherches sur l'oeuvre d'Apulée. Eos XXIX, 1926; 14) Réflexions sur Tacite. Eos XXXII, 1929; 15) De Seneca philosopho principum censore. Pozn., Mun. Ćwikliński, 1936; 16) Oktawian w roli triumwira. Lwów, Kwart. Klas., 1938; 17) Michał Psellos jako pedagog. Lwów, Przegl. Klas. V, 1939; 18) Przekład wszystkich dzieł Tacyta ze wstępem. Kasa im. Mianowskiego, Warszawa, 4 tomy, 1938—1947; 19) Wydanie czterotomowe wszystkich (także nieautentycznych) utworów Wergilego z paralelnym polskim przekładem metrycznym (przedłożone PAU w r. 1945; por. Spraw. PAU XLVI, 1945, zesz. 1—5).

Tadeusz Antoni Franciszek Jaczewski urodził się 1 lutego 1899 r. w Petersburgu (obecnie Leningrad). Tam też ukończył gimnazjum klasyczne w r. 1916 i wstąpił na Wydział Fizyko-Matematyczny, grupa biologiczna, Uniwersytetu Petersburskiego, gdzie studiował przez 6 semestrów, tj. do lata 1919 r., specjalizując się w zoologii pod kierunkiem prof. W. A. Dogiela. Równocześnie pracował jako wolontariusz w zakresie zoologii systematycznej pluskwiaków w Muzeum Zoologicznym tamtejszej Akademii Nauk (obecnie Instytut Zoologiczny Akademii Nauk ZSRR) pod kierunkiem A. N. Kiriczenki. W latach 1918—1919 był młodszym technikiem w Wydziale Entomologii Stosowanej Komitetu Naukowego Ludowego Komisariatu Rolnictwa.

Po powrocie do Polski w r. 1920 kontynuował studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego, zajmując równocześnie stanowisko asystenta w Zakładzie Zoologii. W maju 1925 r. uzyskał doktorat filozofii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego. Habilitował się w r. 1936 jako docent zoologii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego i do wybuchu wojny 1939 prowadził na tymże Wydziale wykłady z różnych dziedzin zoologii. W czasie wojny brał udział w tajnym nauczaniu uniwersyteckim oraz gimnazjalnym i licealnym w Warszawie.

Od 1 grudnia 1946 jest docentem etatowym zoologii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego.

Poza działalnością w Uniwersytecie pracował w latach 1924—1939 w Polskim Państwowym Muzeum Przyrodniczym (od 1928 r. Państwowe Muzeum Zoologiczne) kolejno jako kustosz, p. o. kierownika Wydziału Owadów, a od r. 1937 — p. o. kierownika Muzeum. Jednocześnie w latach 1926—1934 był nauczycielem szkół średnich w Warszawie. Dyplom nauczyciela szkół średnich uzyskał w r. 1931.

Po ostatniej wojnie został zaangażowany do Ministerstwa Oświaty, gdzie jest obecnie naczelnikiem Wydziału Nauki. W lutym 1948 został powołany na członka Sekcji Organizacji Nauki przy Radzie Głównej.

Odbył następujące podróże naukowe: do południowej Brazylii pod kierunkiem T. Chrostowskiego, po którego śmierci wyprawę tę doprowadził do końca (1921—1924); do Turcji i innych krajów Europy południowo-wschodniej (1924); do środkowego Meksyku wraz z dr T. Wolskim (1929); do Nowej Szkocji (Kanada) i Nowej Funlandii wraz z dr St. Feliksiakiem (1938).

Brał udział w II Zjeździe Geografów i Etnografów Słowiańskich w Warszawie w r. 1927 oraz w Międzynarodowych Kongresach Zoologicznych w Budapeszcie w r. 1927 i w Padwie w r. 1930.

Jest członkiem (od 1921 r.), a obecnie wiceprzewodniczącym Polskiego Związku Entomologicznego, członkiem Komisji Fizjograficznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego od r. 1921, członkiem Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności od r. 1926, członkiem Polskiego Towarzystwa Zoologicznego i członkiem Royal Entomological Society of London od r. 1937; w r. 1946 został wybrany członkiem korespondentem Wydziału IV Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

Od r. 1935 redaguje wespół z prof. dr T. Wolskim wydawnictwo „Fauna Słodkowodna Polski".

Brał udział w III Powstaniu Śląskim w r. 1921 (odznaczony Krzyżem Śląskim), w kampanii wrześniowej 1939 r., w wojskowej pracy konspiracyjnej w latach 1940—1944, w Powstaniu Warszawskim w 1944 r. Po powrocie z niewoli niemieckiej został odkomenderowany na okres jednego roku do Polskiej Misji Wojskowej w Niemczech, a następnie zdemobilizowany w r. 1946 w randze kapitana rezerwy.

Ogłosił drukiem 55 prac naukowych oraz ponad 50 prac popularno-naukowych, artykułów itp.

Ogłosił drukiem następujące ważniejsze prace:

1) Zur Kenntnis der Gattung Actitocoris Reut. (Heteroptera, Miridae). Russk. Entom. Obozr. 18, Leningrad 1922; 2) Revision of the Polish Corixidae. Ann. Zool. Mus. Pol. H. N. 3, Warszawa 1924 (rozprawa doktorska); 3) Bemerkungen über die geographische Verbreitung der Corixiden. Ann. Mus. Zool. Pol. 7, Warszawa 1928; 4) On the fossil Corixidae (Heteroptera) from Borysław in Poland. X Congr. Internat. de Zoologie, Budapest 1929; 5) Studies on Mexican Corixidae. Ann. Mus. Zool. Pol. 9, Warszawa 1931; 6) Notes on the Old World Species of Ochteridae (Heteroptera). Ann. Mag. Nat. Hist. 10/13, London 1934; 7) Badania terenowe nad wystę-

powaniem pluskwiaków wodnych w zbiornikach polskiego pobrzeża Bałtyku, tudzież uwagi ogólne o zespołach ekologicznych wioślaków (Corixidae). Arch. Hydrobiol. i Ryb. 9, Suwałki 1935 (rozprawa habilitacyjna); 8) Contributions to the Knowledge of Aquatic Heteroptera of Egypt. Ann. Mus. Zool. Pol. 11, Warszawa 1936; 9) Allgemeine Züge der geographischen Verbreitung der Wasserhemipteren. Arch. f. Hydrobiol. 31, Stuttgart 1937.

Nadto opracował wspólnie z żoną gimnazjalny podręcznik zoologii (3 wydania).

Józef Kochman urodził się 14 grudnia 1903 r. we wsi Sonina (woj. rzeszowskie, pow. łańcucki).

W r. 1924 po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w gimnazjum humanistycznym w Łańcucie wstąpił na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie studiował botanikę. Po otrzymaniu absolutorium w r. 1928 pracował jako stypendysta Ministerstwa Rolnictwa w Wydziale Ochrony Roślin Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach do r. 1931 i jednocześnie uczył przyrody w tamtejszym gimnazjum.

Specjalizował się w dziedzinie fitopatologii i mikologii pod kierunkiem prof. W. Siemaszko.

Stopień doktora filozofii uzyskał w r. 1931 na Uniwersytecie Jagiellońskim. W tym samym roku został starszym asystentem w Zakładzie Fitopatologii S. G. G. W. w Warszawie i stanowisko to zajmował — z przerwą wojenną — do marca 1945 r.

W r. 1939 wykładał algologię na Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Przewód habilitacyjny z dziedziny fitopatologii, rozpoczęty w r. 1939 na Wydziale Ogrodniczym S.G.G.W., został po przerwie wojennej ukończony w kwietniu 1945 r.

W okresie okupacji początkowo pracował w Stołecznym Komitecie Samopomocy Społecznej, a później w Zarządzie Miejskim, jako naczelny instruktor ochrony roślin na Tymczasowych Ogrodach Działkowych i jako nauczyciel Ochrony Roślin w II Miejskiej Szkole Rolniczo-Ogrodniczej. Jednocześnie wykładał fitopatologię na tajnych kompletach Wydziału Ogrodniczego i Rolniczego S.G.G.W.

Od marca 1945 do kwietnia 1946 zajmował stanowisko adiunkta i kierownika Zakładu Fitopatologii S.G.G.W. Veniam

legendi uzyskał w październiku 1945 r., zaś w kwietniu 1946 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym fitopatologii na Wydziale Ogrodniczym S.G.G.W.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Studia biologiczne nad pasorzytem wierzby — Fusicladium saliciperdum (All. et Tub.) Lind. Pamiętnik Państw. Inst. Nauk. Gosp. Wiejsk. w Puławach, t. X, zeszyt 2, 1929 (praca doktorska); 2) Choroby róż. Choroby Roślin. T. I, cz. III i IV, 1931; 3) Przyczynek do znajomości flory głowni polskich. Acta Soc. Bot. Pol., vol. XI, 1934; 4) Brunatna pleśń pomidorów — Cladosporium fulvum Cooke i jej zwalczanie. Roczniki Nauk Ogrodniczych, t. II, 1935; 5) Mączniak rzekomy rabarbaru — Peronospora Jaapiana Magn. Tamże; 6) Grzyby Głowniowe Polski — Ustilaginales Poloniae. Planta Polonica, vol. IV, 1936. Praca nagrodzona przez Kasę Mianowskiego; 7) Choroby lwiej paszczy (Antirrhinum majus): rdza — Puccinia antirrhini Diet. et Holw. i plamistość liści Phyllosticta antirrhini Syd. Sprawozdania Tow. Nauk. Warszawskiego, t. 31, zesz. 4, 1938; 8) Ustilaginales Poloniae fasc. I i II (wydawnictwo zielnikowe). 1938; 9) Przyczynek do znajomości flory głowni polskich II. Acta Soc. Bot. Pol., vol. XVI, zesz. 1, 1939; 10) Ustilaginales Poloniae fasc. III (wydawnictwo zielnikowe). 1939; 11) Ochrona Sadów. Biblioteka Samopomocy Chłopskiej, nr 3, 1946; 12) Choroby wirusowe ziemniaków i ich zwalczanie. Instytut Oświaty Rolniczej, nr 6, 1946. Poza tym szereg artykułów z dziedziny chorób roślin i ich zwalczania w różnych czasopismach rolniczo-ogrodniczych.

Stanisław Kot[1] urodził się 22 października 1885 r. w Rudzie. Uzyskawszy doktorat na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jana Kazimierza uzupełniał swe studia na uniwersytetach we Francji, Niemczech i Szwecji. W latach 1920—1933 był profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego. Redagował wydawnictwa w serii pt. Biblioteka Narodowa.

Był ambasadorem Rzeczypospolitej we Włoszech.

Ogłosił około 60 prac naukowych, m. i. następujące ważniejsze:

1) Andrzej Frycz z Modrzewa o wychowaniu i szkole; 2) Wpływ starożytności klasycznej na teorie polityczne A. Frycza-Modrzewskiego; 3) Szkolnictwo parafialne w Małopolsce w XVI—XVIII w.; 4) Historia wychowania; 5) Z dziejów kultury humanistycznej w Polsce, 1920;

[1] Wobec nienadesłania danych biograficznych i bibliograficznych przez członka cytujemy za wyd. *Czy wiesz kto to jest?* Pod ogólną redakcją Stanisława Łozy. Warszawa 1938.

6) Polacy w Bazylei, 1921; 7) Hugo Grotius a Polska, 1926; 8) Osłabienie władzy monarszej w Polsce 1587—1607, 1920; 9) Szkoła Lewartowska; 10) Andrzej Frycz-Modrzewski; 11) Maricius Szymon z Pilzna, korespondencja z lat 1551—1555, 1924; 12) Źródła do historii wychowania, 1929—30; 13) Adieu à la Pologne, 1930; 14) Ideologia polityczna i społeczna Braci Polskich zwanych Arianami, 1932; 15) Zaniedbania polskie wobec kulturalnej przeszłości Śląska; 16) Podstawy historyczne współczesnych org. szkół akademickich, 1933.

Włodzimierz Kozubski urodził się 10 sierpnia 1880 r. w Bochni. Po ukończeniu gimnazjum w Nowym Sączu wstąpił na Wydział Prawny Uniwersytetu Jagiellońskiego; studia specjalne kontynuował w Wiedniu. Stopień doktora praw uzyskał w r. 1905.

Od r. 1904 pracował w sądownictwie w Krakowie, od 1906 — w Prokuraturze Generalnej w Wiedniu, a następnie w Ministerstwie Komunikacji i Ministerstwie dla Galicji; w latach 1914—16 był kierownikiem akcji dla uchodźców wojennych przy Ministerstwie dla Galicji, w latach 1916—18 — w Generalnym Gubernatorstwie w Lublinie.

W latach następnych był dyrektorem departamentu w Ministerstwie Komunikacji, prezesem Państwowej Komisji Oszczędnościowej i kierownikiem departamentu w Ministerstwie Oświaty.

Habilitował się w r. 1923 na Uniwersytecie Jagiellońskim; w r. 1936 został profesorem nadzwyczajnym, a w r. 1946 — profesorem zwyczajnym prawa cywilnego Uniwersytetu Warszawskiego.

Członek-korespondent Towarzystwa Naukowego Warszawskiego od r. 1946.

Odznaczony w r. 1923 krzyżem oficerskim orderu Odrodzenia Polski.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Opieka nad kobietami w prawie rzymskim. Kraków 1922; 2) Zasiedzenie na drogach publicznych. Przegląd sądowy IV; 3) Przyczynek do wykładni par. 422 AKC. Przegląd Sądowy II; 4) Rafała Taubenschlaga prace historyczno-prawne w latach 1913—1925. Lwów 1926. — S. H. P. II, 812; 5) Bibliografia Taubenschlaga. P. P. A. 1934, IV; 6) Odpowiedzialność kolei za przewóz bagażu. Przegląd Prawa i Administracji; 7) Elementy

Kodyfikacji Justyniańskiej. Temis Polska; 8) Słownik polsko-niemiecki dla użytku prawników. Wiedeń 1912; 9) Razem z Rafałem Taubenschlagiem: tłumaczenie podręcznika Rudolfa Sohma: Instytucje, Historia i System Rzymskiego Prawa Prywatnego. Kraków 1925; 10) Razem z Rafałem Taubenschlagiem: podręcznik pt. Instytucje i Historia Rzymskiego Prawa Prywatnego. Kraków 1938 i 1945; 11) Małżeństwo w zaraniu wieków. Meander, z. 4 i 5, 1946.

Adam Krzyżanowski urodził się 19 stycznia 1873 r. w Krakowie. Tam też ukończył szkoły niższe, średnie i wyższe. W r. 1894 uzyskał stopień doktora praw Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od r. 1908 docent, od r. 1912 profesor nadzwyczajny, od r. 1916 profesor zwyczajny ekonomii i skarbowości na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego; Dziekan Wydziału Prawa w latach akademickich 1927/28, 1930/31 i 1945; Prorektor od 1933/34 do 1937/38. Członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności od r. 1920, czł. czynny od r. 1927. Redaktor wydawnictw Krakowskiego Towarzystwa Ekonomicznego 1921—1939 (zeszytów 99).

Ogłosił drukiem między innymi następujące prace:

1) Die Grunbesitzverteilung in Galizien. Schmollers Jahrbücher, Berlin 1895; 2) Zakładka na sprzężaj w Pabianicach. Nakład Akademii Umiejętności, Kraków 1897; 3) Studia agrarne. Kraków 1900; 4) Rolnictwo wobec polityki handlowej. Kraków 1901; 5) Teoria Malthusa ze szczególnym uwzględnieniem jej stosunku do prawa zmniejszającego się przychodu z ziemi. Odb. z Rocz. IX Czasopisma Prawniczego i Ekonomicznego, Kraków 1908; 6) Towarzystwa i stowarzyszenia rolnicze. Kraków 1911; 7) Pieniądz. Nakład Akademii Umiejętności, Kraków 1911; 8) Wojny bałkańskie w roku 1912 i 1913. Odb. z Przeglądu Powszechnego, Kraków 1913; 9) Krajowe budżety i zamknięcia rachunkowe. Odb. z Przeglądu Polskiego, Kraków 1913; 10) (łącznie z prof. Kumanieckim) Statystyka Polski. Kraków 1915; 11) Socjologia wojny. Odb. z Przeglądu Powszechnego, Kraków 1916; 12) Założenia Ekonomiki. Kraków 1919, II wyd. Kraków 1920; 13) Nauka o pieniądzu i kredycie. Kraków 1919, II wyd. Kraków 1922; 14) Nauka skarbowości. Poznań 1923; 15) Pauperyzacja Polski Współczesnej. Odb. z Przeglądu Współczesnego, Kraków 1925, II wyd. Kraków 1926; 16) Rządy Marszałka Piłsudskiego. Kraków 1927, II wyd. Kraków 1928; 17) Polityka i gospodarstwo. (Pisma pomniejsze oraz przemówienia 1920—1931) Nakł. Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków 1931; 18) Moralność współczesna. Krak. Tow. Ekonomiczne, Kraków 1935; 19) Dolar i złoty. Krak. Tow. Ekonomiczne, Kraków 1936; 20) Wiek XX. Nakł. E. Kuthana, Warszawa 1947.

Edward Lipiński urodził się 18 października 1888 r. w Nowym Mieście nad Pilicą. W r. 1909 ukończył gimnazjum Górskiego w Warszawie. W latach 1909—12 studiował ekonomię w Wyższej Szkole Handlowej (Handelshochschule) w Lipsku, uzyskując dyplom w r. 1912. Jednocześnie uczęszczał na Uniwersytet Lipski, a w r. 1912—13 na Wydział Prawa Uniwersytetu w Zurychu.

Od r. 1916 wykładał ekonomię polityczną oraz historię handlu w Wyższej Szkole Handlowej dla Kobiet J. Siemiradzkiej w Warszawie; od r. 1923 prowadził w Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie wykłady zlecone nauki o koniunkturach gospodarczych, od r. 1924 do 1927 ponadto wykłady i proseminarium historii handlu, zaś w latach 1928—30 wykłady zagadnień specjalnych teorii ekonomii politycznej. Po przyznaniu Wyższej Szkole Handlowej praw akademickich został w r. 1925 docentem, a w r. 1930 — profesorem Wyższej Szkoły Handlowej. W r. 1930 objął pierwszą katedrę ekonomii politycznej. W r. 1937 został wybrany prorektorem Szkoły Głównej Handlowej. W latach 1935—39 był Kuratorem Koła Ekonomistów S. G. H.

Od r. 1917 współpracował z kwartalnikiem „Ekonomista", którego redakcję objął w r. 1928; w latach 1928—39 redagował również „Koniunkturę". W r. 1930 reprezentował Polskę na Międzynarodowym Zjeździe Ekonomicznym w Berlinie; w 1931 był członkiem Delegacji Polskiej na Międzynarodowej Konferencji Ekonomicznej w Londynie; był także delegatem Polski na wiele zjazdów współpracy intelektualnej oraz stałym członkiem międzynarodowych konferencji ekonomicznych, organizowanych co dwa lata przez Fundację Rockefellera. Był kilkakrotnie powoływany jako rzeczoznawca przez Ligę Narodów. Od r. 1918 jest członkiem, a od r. 1931 — prezesem Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich; jest członkiem Międzynarodowego Instytutu Statystycznego w Hadze oraz Towarzystwa Ekonomicznego (Econometric Society).

Po wybuchu wojny w r. 1939 pod okupacją niemiecką założył i prowadził w Warszawie Miejską Szkołę Handlową (wojenna forma Szkoły Głównej Handlowej), gdzie wykładał ekonomię polityczną i teorię wzrostu gospodarczego. Brał udział

w konspiracyjnej działalności naukowej Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Należał do organizatorów tajnej Spółdzielni Wydawniczej „Oikos", powstałej w Warszawie w r. 1943 celem finansowania opracowań i przekładów podręczników oraz oryginalnych prac naukowych, które mogłyby ukazać się po odzyskaniu niepodległości. Wykonywał również prace specjalne zlecone przez Władze Podziemne w Kraju.

Po upadku powstania 1944 r. zorganizował w Częstochowie tajną Szkołę Główną Handlową, gdzie wykładał do r. 1945. Po wyzwoleniu został wybrany prorektorem Szkoły Głównej Handlowej oraz rektorem Oddziału tej szkoły w Łodzi. Obecnie prowadzi nadal wykłady w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie jako profesor ekonomii politycznej i kierownik Zakładu tejże nazwy.

Praca zawodowa: od r. 1914 pracował w Banku Handlowym w Warszawie zajmując się równocześnie publicystyką (od 1915 jako redaktor działu ekonomicznego Kuriera Polskiego). W tym czasie brał udział w organizowaniu i pracach Towarzystwa Oświatowego „Wiedza". Od r. 1919 był doradcą naukowym Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej; od 1920 pracował w Głównym Urzędzie Statystycznym, do r. 1923 jako Naczelnik Wydziału Statystyki Pracy, zaś w okresie 1923—1929 jako Radca Naukowy G. U. S. W zorganizowanym z jego inicjatywy Instytucie Koniunktur Gospodarczych był dyrektorem w latach 1927—1939. W r. 1945—46 był prezesem Instytutu Gospodarstwa Krajowego przy Prezydium Rady Ministrów. Od maja 1946 r. jest Prezesem Banku Gospodarstwa Krajowego.

Jest członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej i członkiem Rady Ligi Obrony Praw Człowieka i Obywatela.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Inspekcja pracy. Warszawa 1916; 2) Ruch robotniczy w Polsce. Myśl Polska, 1916; 3) Zagadnienie pracy w Polsce Niepodległej. Myśl Polska, 1917; 4) Teoria ekonomiczna Erazma Majewskiego. Przedświt, 1917; 5) Statystyka robotników miejskich. Ekonomista, 1918; 6) Projekt prawa o kasach chorych. Ekonomista, 1918; 7) Statystyka rynku pracy. Miesięcznik Statystyczny, 193, 1920; 8) Le problème du travail en Pologne. 1921; 9) Indeks cen hurtowych. Miesięcznik Statystyczny, 1922; 10) Badanie zmian cen. Ekonomista, 1922; 11) Próba międzynarodowych porównań płac realnych. Statystyka Pracy, 1923; 12) System płac wskaźniko-

wych. Ekonomista, 1925; 13) Zapotrzebowanie pieniądza i tzw. inflacja bilonowa. Ekonomista, 1925; 14) Cła socjalne. Ekonomista, 1926; 15) O oszczędzaniu, dochodzie społecznym i dumpingu. Ekonomista, 1928; 16) Z problematów gospodarczego wzrostu. Ekonomista, 1929; 17) Uwagi o kryzysie. Ekonomista, 1931; 18) Bilans płatniczy i kurs waluty. Ekonomista, 1933; 19) Nakręcanie koniunktury. Ekonomista, 1934; 20) Próba określenia pojęcia elastyczności inwestycji. Ekonomista, 1934; 21) Kilka aktualnych tematów z polityki koniunktury. Ekonomista, 1935; 22) Problemat transferu. Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, 1933; 23) Koniunktura rolnicza i koniunktura przemysłowa. Rolnictwo, 1929; 24) Inwestycje produkcyjne i inwestycje produkcyjne. Prace Instytutu Badania Koniunktur Gospodarczych i Cen, 1932; 25) Wpływ popytu na kształtowanie się cen produktów rolnictwa. Ekonomista, 1936; 26) Szkic teorii inwestycji. Polityka Gospodarcza, 1936; 27) Der Begriff der Investitionsnachfragekurve. Beiträge zur Koniunkturlehre, Hamburg 1936; 28) Die Deflation als Mittel der Koniunkturpolitik in Polen. Jena 1936; 29) Ludwik Krzywicki — teoretyk ekonomii. Księga pamiątkowa..., 1936; 30) Nożyce cen. Prace Instytutu Badania Koniunktur Gospodarczych i Cen, 1937; 31) Znaczenie budownictwa w życiu gospodarczym kraju. 1937; 32) Wspólnie z J. Wiśniewskim, L. Landauem, F. Pszczółkowskim: Koniunktura gospodarcza w Polsce 1924—27. Warszawa 1928.

Recenzje i polemiki w Ekonomiście. Artykuły w Encyklopedii Nauk Politycznych.

Po roku 1945: 1) O planowaniu gospodarczym w Polsce. Problemy, 1946; 2) Czy istnieją prawa ekonomiczne? Robotnik, 1947; 3) Jeszcze wieczyste prawa ekonomii. Robotnik, 1947; 4) Niektóre źródła marnotrawstwa w planowaniu. Przegląd Socjalistyczny, 1947; 5) Finansowanie produkcji pod plan — rola pieniądza i kredytów. Robotnik, 1947; 6) Uwagi o zadaniach ekonomii. Ekonomista, 1947.

Jerzy Loth urodził się 4 sierpnia 1880 r. w Warszawie. Ukończywszy szkołę podstawową w Warszawie uczęszczał do gimnazjum rosyjskiego, które musiał opuścić z tzw. „wilczym biletem" za należenie do tajnych kółek uczniowskich i używanie języka polskiego. Świadectwo dojrzałości otrzymał w Godesbergu w r. 1898 i wstąpił do Wyższej Szkoły Handlowej w Antwerpii, którą ukończył ze stopniem „Licencié en sciences commerciales". Jednocześnie uczęszczał na wykłady Wolnej Wszechnicy w Brukseli oraz na lekcje rysunków w Akademii Sztuk Pięknych w Antwerpii. Po przerwie dwu lat, spowodowanej wyjazdem do Kraju w sprawie służby wojskowej, ukończył w Instytucie Handlowym w Antwerpii wydziały nauk konsularnych

i kolonialnych z tytułem „Licencié du degré supérieur ès sciences économiques, consulaires et coloniales". Następnie przez trzy lata pracował w Stanach Zjednoczonych jako korespondent obcych języków, uczęszczając jednocześnie na wykłady geografii i nauk pokrewnych, najpierw w Harvard University w Bostonie, a potem w Columbia University w New Yorku. Po powrocie do Kraju pracował jako konsultant Ministerstwa Przemysłu i Handlu i jako sędzia handlowy z wyboru. W r. 1914 internowany w Niemczech z powodu wybuchu wojny wrócił do Warszawy w r. 1915 i wstąpił na Uniwersytet Warszawski studiując najpierw na Wydziale Matematyczno-przyrodniczym, a później na Wydziale Prawnym. Stopień doktora filozofii uzyskał w r. 1922 na Uniwersytecie Jagiellońskim. Habilitował się w r. 1946 z antropogeografii na Uniwersytecie Warszawskim.

Od r. 1915 uczył geografii w Szkole Nauk Politycznych w Warszawie; wykładał także w gimnazjum Lorentza, a następnie w Państwowym Instytucie Pedagogicznym, w Wyższej Szkole Handlowej (późniejszej Szkole Głównej Handlowej), w Uniwersytecie Warszawskim i w końcu w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego.

W latach 1915—1918 był radcą honorowym w Wydziale Handlowym Magistratu m. st. Warszawy oraz ławnikiem Sądu Apelacyjnego. W r. 1919 był w Paryżu i Londynie jako członek Delegacji Ekonomicznej Rządu Polskiego w czasie zawierania traktatu w Versailles. Po powrocie współpracował w Ministerstwie Spraw Zagranicznych przy organizacji służby konsularnej R. P. i brał czynny udział w pracach Ministerstwa Sprawiedliwości nad ustawami o rejestrze handlowym i o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością.

Był delegatem Polskiego Towarzystwa Geograficznego na Międzynarodowym Kongresie Geologicznym w Kapstadzie i Pretorii w r. 1929 oraz na Międzynarodowym Kongresie Geograficznym w Paryżu w r. 1931; w r. 1932 uczestniczył w obchodzie jubileuszu Izby Handlowej w Tallinie jako delegat Samorządu Gospodarczego w Polsce; w r. 1934 współpracował przy organizacji Międzynarodowego Kongresu Geograficznego w Warszawie i w Krakowie. Ponadto brał udział w wielu kongresach międzynarodowych (Stockholm, Wiedeń, Belgrad, Sofia, Praga, Nizza, Bern, Kair i in.).

Zwiedził i poznał prócz wielu krajów europejskich także Amerykę (sporządził mapę rzeki Wangs-Segovia, dopływu rzeki Coca) oraz Afrykę (wespół z prof. W. Goetlem odbył podróż wzdłuż kontynentu afrykańskiego).

W czasie okupacji niemieckiej zorganizował tajny Instytut Nauk Kolonialnych. Obecnie jest profesorem Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie oraz jej Oddziału w Łodzi, ponadto prowadzi zlecone wykłady w Uniwersytecie Warszawskim i w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Jako członek-założyciel Polskiego Towarzystwa Geograficznego od r. 1920 zasiada w jego Zarządzie zajmując obecnie stanowisko przewodniczącego Oddziału Głównego w Warszawie; od r. 1926 należy do Komisji Geograficznej PAU (tzw. Narodowy Komitet Geograficzny); jest członkiem honorowym Królewskiego Towarzystwa Geograficznego w Londynie od r. 1930 oraz członkiem korespondentem Meksykańskiego Towarzystwa Geograficznego.

Jest kuratorem międzyuczelnianego Związku Morskiego i kuratorem Stowarzyszenia Handlu Zagranicznego w S. G. H. Jest członkiem Prezydium Komitetu Wszechsłowiańskiego w Warszawie. Ponadto pracuje nadal jako radca Izby Przemysłowo-Handlowej w celu utrzymania ścisłego kontaktu z życiem gospodarczym.

Posiada złotą odznakę sportową i 16 nagród za wioślarstwo, szermierkę, pływanie i lekkoatletykę.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Listy z Kuby. Kilkanaście artykułów w Dzienniku Chicagowskim, 1904; 2) Mapa i opis rzeki Wanks (Rio Coca) i jej dopływów Bocay i Waspook. Tow. Nauk. Warsz., Warszawa 1913; 3) Przyczynek do etnologii i etnografii szczepów Miskito i Sumo wraz z uwagami o języku Miskito. Tow. Nauk. Warsz., Warszawa 1916; 4) O stali i handlu stalą narzędziową. Przegląd Techniczny, Warszawa 1917; 5) Środki komunikacji na ziemiach polskich. Przegląd Techniczny, Warszawa 1917; 6) Historia kolonizacji Afryki. Przegląd Geograficzny, t. I, Warszawa 1918; 7) Wykład geografii ekonomicznej ziem polskich w granicach przedrozbiorowych. Warszawa 1919 (II wyd. — 1921); 8) Polen — Transitland. Budapeszt 1924; 9) Polska Gospodarcza. Mapa ścienna. Warszawa 1925; 10) Zarys geografii politycznej. Orbis, Kraków 1925; 11) Gibraltar. Studium geograficzno-polityczne. Warszawa 1926; 12) Zarys dziejów rozwoju horyzontu geograficznego na tle historii odkryć. Kraków 1928; 13) Międzynarodowy Kongres Geogra-

ficzny w Cambridge. Przegląd Geograficzny, t. VIII, zesz. 3/4, 1928; 14) Afganistan. Przegląd Geograficzny, t. VIII, zesz. 3/4, 1928; 15) Państwo Polskie w oświetleniu geografii politycznej. Warszawa 1929; 16) Wrażenia z podróży przez Afrykę. Seria artykułów w prasie codziennej w latach 1929—30; 17) Kronika podróży przez ląd afrykański od Przylądka Dobrej Nadziei do Morza Śródziemnego. Przegl. Geogr., t. X, zesz. 1/2, 1930; 18) Ekspansja polityczna państw europejskich w Afryce. Przegl. Geogr., t. X, zesz. 1/2, 1930; 19) Stulecie Królewskiego Towarzystwa Geograficznego w Londynie. Przegl. Geogr., t. X, 1930; 20) Wielka Brytania. Wielka Geografia Powszechna, Europa t. I. Warszawa 1932/33; 21) Geografia ekonomiczna ogólna. Skrypt z wykładów w S. G. H. Warszawa 1932 (II wyd. — 1939, III wyd. — 1945); 22) Geografia ekonomiczna szczegółowa: Niemcy, Francja, Wielka Brytania, Włochy, Stany Zjednoczone Ameryki, Kraje Bałtyckie oraz Szwajcaria, Austria, Węgry i Bałkany. Skrypty z wykładów w S. G. H. Warszawa 1932—1937; 23) Geografia polityczna. Skrypty z wykładów w Szkole Nauk Politycznych. Warszawa 1932 i 1933; 24) La vallée de la Vistule moyenne et quelques villes industrielles et thermales. Warszawa 1934; 25) Raporty konsularne o Polsce, pisane w języku hiszpańskim w charakterze konsula republiki Nicaragua do rządu w Managua w latach 1934 do 1939; 26) Aspects of the Polish Emigration during the Last Ten Years. Warszawa 1934; 27) Manuskrypt o Polsce z biblioteki Don Pedra de Aragon. Przegl. Geograf., t. IV, 1935; 28) Afryka jako kontynent. Wielka Geografia Powszechna. Afryka. Warszawa 1935—36; 29) Afryka (część: Afryka Południowa napisał prof. J. Lewiński). Wielka Geografia Powszechna. Warszawa 1935—36; 30) Kilkadziesiąt artykułów w Encyklopedii Nauk Politycznych, między nimi ważniejsze: Abisynia, Afryka, Ameryka, Algeria, Haiti, Harz, Helgolandia, Jamaika, Jukatan, Kanada, Kalifornia, Kolonia, Honduras, Hotentoci, Kafrowie, Kamerun, Madagaskar, Murzyni itd. 1936—1939; 31) Międzynarodowy Kongres Geograficzny w Cambridge. Przegl. Geograf., 1937; 32) Geneza nauki geografii ekonomicznej, jej istota, cele i zadania. Pamiętnik XXX-lecia Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, 1938; 33) Historia, polityka, cele i metody kolonizacji. Gotowy do druku maszynopis został spalony przez Niemców wraz z bibliografią i notatkami. Zachowany skrypt z wykładów w latach 1939—44 w tajnym Instytucie Nauk Kolonialnych posłuży do odtworzenia tej pracy. 34) Geografia kolonialna. Część pierwsza. Skrypt z wykładów w S. G. H. Warszawa 1945; 35) Pogadanki radiowe na tematy geograficzne z lat 1946—47 (w rękopisie, częściowo nagrane na płyty); 36) Wykład geografii ekonomicznej ogólnej. Warszawa 1947; 37) (wspólnie z dr Zofią Cichocką-Petrażycką) Geografia gospodarcza Polski. Część I. Warszawa 1947. Część II ukaże się w 1948.

W przygotowaniu:

Afryka. Podręcznik dla szkół średnich. Skrypty wykładów w języku angielskim, wygłaszanych w S. G. H. w Warszawie i w Oddziale w Łodzi: The British Commonwealth of Nations. Economical and Political Problems of America and the Pacific Ocean.

Mieczysław Jan Michałowicz urodził się 29 sierpnia (st. st.) 1876 w Petersburgu. Tam również ukończył gimnazjum i Wojskowo-Lekarską Akademię, uzyskując w r. 1901 stopień lekarza, a w r. 1910 — tytuł doktora medycyny, nostryfikowany w r. 1912 w Uniwersytecie Lwowskim. W latach 1901—1914 pracował w szpitalach i klinikach w Petersburgu, Częstochowie, Paryżu, Wiedniu, Berlinie, Strasburgu, Lwowie, Ołomuńcu i Krakowie. W związku z działalnością polityczną w szeregach P. P. S. został aresztowany w r. 1908 przez władze carskie, a następnie wyrokiem sądu usunięty na dwa lata z granic Rosji. Aby uniknąć ponownego aresztowania, przeniósł się w r. 1912 do Lwowa. Po odzyskaniu niepodległości przez Państwo Polskie został w r. 1919 starszym ordynatorem oddziału wewnętrznego Szpitala Ujazdowskiego i dyrektorem Departamentu Opieki nad Dzieckiem i Młodzieżą w Ministerstwie Zdrowia. W r. 1920 objął katedrę pediatrii Uniwersytetu Warszawskiego, którą — z przerwą wojenną — zajmuje do dnia dzisiejszego. W 1922—23 był dziekanem Wydziału Lekarskiego, a w 1930—31 rektorem Uniwersytetu. Przyczynił się do zbudowania pawilonu ambulatoryjnego i obserwacyjnego Kliniki Dziecięcej U. W. w r. 1928 oraz do powiększenia Kliniki Pediatrycznej stwarzając przy niej oddział klinicznej chirurgii dziecięcej i laboratorium naukowe chemiczne w latach 1931—35. W r. 1937 wygłosił na Uniwersytecie Paryskim cykl wykładów z dziedziny pediatrii na zaproszenie tamtejszego Wydziału Lekarskiego. W r. 1942 aresztowany przez Gestapo przebywał w obozach koncentracyjnych w Majdanku, Gross-Rosen i Litomierzycach do 8 maja 1945.

Brał udział w następujących międzynarodowych zjazdach i konferencjach naukowych: Zjazd „des Pediatres de la Langue Française" w Paryżu (1924 i 1938), Międzynarodowy Zjazd Przeciwgruźliczy w Oslo oraz Międzynarodowy Zjazd Pediatryczny w Sztokholmie (1931), Międzynarodowa Konferencja w Lidze Narodów w Genewie w sprawach dietetyki najwcześniejszego dzieciństwa (1936), Journées Médicales Franço-Polonaises w Paryżu (1937), Międzynarodowy Zjazd Pediatryczny w Rzymie (1937), Zjazd Pediatrów Włoskich w Genui (1938).

Wygłosił referaty programowe na następujących zjazdach krajowych: w 1935 na Zjeździe Polskich Mikrobiologów i Pe-

diatrów — referat: „Najnowsze zdobycze wiedzy pediatrycznej i ogólnolekarskiej w ostatnim dziesięcioleciu", w 1938 na Zjeździe Ortopedystów w Poznaniu — „Próba nowego ujęcia zespołu Heine-Medina", w 1939 na Zjeździe Pediatrów Polskich w Busku — „Patomechanika gośćca".

Był członkiem komitetów redakcyjnych wielu czasopism i wydawnictw: „Przeglądu Pediatrycznego" (od 1909) przekształconego później w „Pediatrię Polską", „Pediatrii" (w języku rosyjskim, 1910), „Revue Française de Pediatrie" (od 1923), „Polskich Monografii i Wykładów Klinicznych z Dziedziny Pediatrii" (44 zeszyty w latach 1930—39); po wojnie należy do zespołów redakcyjnych pism: „W Służbie Zdrowia" i „Polski Tygodnik Lekarski".

Był prezesem Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego (1926), Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem i Młodzieżą (1928), Naczelnej Izby Lekarskiej (od 1934 po dzień dzisiejszy); członkiem Państwowej Rady Zdrowia (1924), Państwowej Rady Naukowej Wychowania Fizycznego (1927); obecnie od r. 1945 jest członkiem Rady Naukowej przy Ministerstwie Oświaty i Państwowej Rady Zdrowia.

Jest honorowym członkiem Towarzystwa Lekarskiego w Częstochowie (1926) oraz Fińskiego Towarzystwa Lekarskiego (1938); członkiem Francuskiego Towarzystwa Pediatrycznego (1937) i członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności (1946).

W latach 1935—39 — senator Rzeczypospolitej, w 1938 — prezes Stronnictwa Demokratycznego, w 1945 — prezes Komitetu Słowiańskiego, członek Głównego Komitetu Badań Zbrodni Niemieckich, poseł w Krajowej Radzie Narodowej i przewodniczący Komisji Zdrowia, prezes Rady Naczelnej Stronnictwa Demokratycznego.

Odznaczony Krzyżem Niepodległości, Komandorią z Gwiazdą Polonia Restituta, Złotym Krzyżem Zasługi i Komandorią Francuskiej Legii Honorowej.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) O epidemii rumienia wielopostaciowego zakaźnego (erythema infectiosum multiforme) po odrze. Przegląd Pediatryczny, 1908; 2) Opukiwanie kręgosłupa u dzieci w gruźlicy gruczołów tchawiczo-oskrzelowych.

Tamże, 1908—9; 3) Über die Verwertung der Wirbelsäulenperkussion bei der Diagnose der Tracheo-Bronchialdrusentuberkulose im Kindesalter. Jahrbuch für Kinderheilkunde, Bd. 71, 1910; 4) O mylnym rozpoznawaniu dławca u dzieci z gruźlicą gruczołów płucnych i kręgosłupa. Przegląd Pediatryczny, 1910; 5) Zapalenie płuc śledzionowate (Splenopneumonia) w wieku dziecięcym i jego stosunek do gruźlicy. Tamże, 1910; 6) O gruczołach przytarczycowych. Referat zbiorowy. Nowiny Lekarskie, r. XXII, zesz. 6; 7) Pobudliwość galwaniczna nerwów obwodowych w przebiegu błonicy (Przyczynek do poznawania wpływu chorób zakaźnych na pobudliwość nerwową). Przegl. Ped., 1910; 8) W sprawie białomoczu u starszych dzieci o sobozmianie zmniejszonym. Now. Lek., r. XXII, zesz. 7; 9) K woprosu ob ortostaticzeskoj albuminurii. Pediatria, 1911; 10) Młodzież szkolna w okresie dojrzewania. Zdrowie, 1911; 11) Odrębność gruźlicy w wieku dziecięcym, jej rozpoznawanie i sposoby leczenia. Zdrowie, 1912; 12) K woprosu o rozpoznawanii infekcjonnych korewidnych sypiej. Pediatria, 1912; 13) O mylnym uzależnieniu gorączki od sprawy gruźliczej u odżywianych forsownie dzieci gruźliczych. Tygodnik Lekarski, 1913; 14) Biologiczne własności mleka kobiecego. Wykłady Kliniczne Gazety Lekarskiej; 15) Odżywianie dziecka w pierwszym roku życia. Kraków 1920; 16) Zadania Kliniki Pediatrycznej w dobie obecnej. Pediatria Polska, t. I, zesz. 3, 1921; 17) Colipyelocystitis czy colibacteraemia i colitoxaemia wieku dziecięcego? Pediatria Polska, t. 4, 1924; 18) Kryzys neuroartretyczne jako syntetyczna jednostka kliniczna. Pediatria Polska, t. 4, 1924; 19) Colipyelocystite, colbacteriemie ou colitexemię des enfants. Archives de Médecine des Enfants, t. 28, nr 12, 1925; 20) Exo- i endogenetyczne poglądy na epidemiologię choroby płoniczej. Pediatria Polska, t. 6, 1926; 21) Fizykalne podstawy tzw. „Objawu trojaka". Pediatria Polska, t. 6, 1926; 22) Crises neuroarthritiques envisagés comme une entité clinique synthétique. Revue Française de Pédiatrie, t. 2, nr 5, 1926; 23) Biegański jako człowiek i lekarz. Polska Gazeta Lekarska, nr 49, 1926; 24) Gruźlica wieku dziecięcego i młodzieńczego w świetle teorii energetycznej. Odb. z wydawnictwa: Gruźlica i walka społeczna z gruźlicą. Warszawa 1927; 25) Zasadnicze wytyczne przy wyborze mieszanek odżywczych w wieku niemowlęcym. Pediatria Polska, t. 7, 1927; 26) O akcji zapobiegawczej przeciw chorobie płoniczej. Pediatria Polska, t. 7, 1927; 27) Dalsze rozwinięcie schematu Dick-Brokman w zastosowaniu do choroby płoniczej. Pediatria Polska, t. 8, 1928; 28) Powietrze, słońce i woda w życiu dziecka. Biblioteka Młodej Matki, zesz. 3, Warszawa 1928; 29) Les indications générales pour le choix des mélanges nutritifs des nourrissons. Revue Française de Pédiatrie, t. 4, nr 5, 1928; 30) Cechy zdrowego i chorego niemowlęcia. Warszawa 1929; 31) O chwiejności ciepłoty ciała ludzkiego na zasadzie badań dokonanych ze ścisłością 0,001 stopnia. Polskie Monografie i Wykłady Kliniczne z dziedziny Pediatrii, 1929; 32) Polski Instytut Puerokultury. Projekt organizacji. Warszawa 1929; 33) (z Wiszniewskim) Zaburzenia w czynnościach i stany zapalne grubego jelita, ich patogeneza i leczenie. Polskie Monografie i Wykłady Kliniczne z Dziedziny Pediatrii, t. 4, 1930; 34) Sur

les oscillations de la temperature humaine. Recherches faites à un millime de degré près. Revue Française de Pédiatrie, 1930; 35) Psychika wieku niemowlęcego i wczesnego dzieciństwa. Warszawa 1930; 36) (z St. Popowskim) Allergia a stany odporności w gruźlicy. Gruźlica, nr 5, 1931; 37) (z Wiszniewskim) Zespół anginowy reumatyczny w wieku dziecięcym. Nowiny Lekarskie, 1931; 38) Gruźlica wieku dziecięcego i młodzieńczego w świetle teorii energetycznej. Polskie Monografie i Wykłady z Dziedziny Pediatrii, 1931; 39) Rola lekarza w historii kultury. Zarys historyczny. Lekarz Polski, Warszawa 1931; 40) Wyniki szczepień przeciwgruźliczych metodą Calmett'a w Polsce. Gruźlica, r. 71, t. 6, 1931; 41) Les effets de Vaccination BCG en Pologne. Rapport officiel pour le Congrès International contre Tuberculose à Oslo en 1931; 42) Wskazania i przeciwskazania do leczenia kąpielami solankowymi w wieku dziecięcym. Lekarz Polski, nr 5, 1933; 43) Rola czynników wśródustrojowych w genezie zapalenia płuc u dzieci. Nowiny Lekarskie, nr 9, 1933; 44) Klinika schorzeń ucha środkowego wieku dziecięcego jako temat do rozważań pediatrycznych. Pediatria Polska, t. XIII, zesz. 5, 1933; 45) Nowe kierunki pediatrii z uwzględnieniem leczenia zdrojowego. Pamiętnik VII Lekarskiego Kursu Wakacyjnego w 1934 r. w Ciechocinku-Zdroju; 46) 1450 przypadków ropniaków opłucnej u dzieci. Nowiny Lekarskie, 1935; 47) 1450 case de pleurésie purulente chez les enfants. Revue Française de Pédiatrie, 1935; 48) Rozwój pediatrii polskiej w ostatnim dziesięcioleciu. Pediatria Polska, t. XV, zesz. 6, 1935; 49) Rozpiętość błędów w rozpoznawaniu chorób wieku dziecięcego. Nowiny Lekarskie, 1936; 50) (z Jasińskim) Podręcznik chorób dziecięcych. 3 tomy, 1937—1939; 51) Les limites des erreures de diagnostique dans les affections des enfants. Observations de la Clinique infantile de Varsovie. Revue Française de Pédiatrie, t. XII, 1937; 52) La colite des petits enfants un syndrome et non une entité clinique. Revue Française de Pédiatrie, nr 4, 1937; 53) Odporność pierwotna i odporność wtórna względem chorób zakaźnych w świetle allergii. Polskie Monografie i Wykłady Kliniczne z Dziedziny Pediatrii, 1937; 54) (z W. Jasińskim) Zarys historii pediatrii w XIX i XX stuleciu na tle warunków społecznych i rozwoju innych gałęzi wiedzy lekarskiej w wymienionym okresie. Podręcznik chorób dzieci. T. I, Warszawa 1937; 55) Zespół odry. Rozdział o charakterze monografii w Podręczniku chorób zakaźnych, wydanym pod redakcją L. Karwackiego. Warszawa 1937; 56) Choroba Heine-Medina i leczenie jej następstw. Chirurgia Polska, r. III, nr 4, 1939 oraz Polskie Monografie i Wykłady Kliniczne z Dziedziny Pediatrii; 57) Pato-fizjologia wieku dziecięcego. (Powyżej 1500 stron maszynopisu i powyżej 300 rysunków, fotografii i wykresów). Oddany do druku do Instytutu Wydawnictw Ministerstwa Zdrowia.

Uczniowie i współpracownicy w Klinice Pediatrycznej ogłosili drukiem w latach 1920—1939 około 800 prac naukowych.

Andrzej Mostowski urodził się 1 listopada 1913 r. we Lwowie. W r. 1936 uzyskał magisterium, a w 1939 — doktorat matematyki na Uniwersytecie Warszawskim. W r. 1945 habilitował się jako docent logiki matematycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Od jesieni 1947 jest profesorem nadzwyczajnym filozofii matematyki na Uniwersytecie Warszawskim.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Abzählbare Boole'sche Körper und ihre Anwendung auf die allgemeine Metamathematik. Fund. Math. 29 (1937), str. 34—53, 2) O niezależności definicji skończoności w systemie logiki. Dodatek do Rocznika Pol. Tow. Mat., tom 11 (1938), str. 1—54; 3) Über den Begriff der endlichen Menge. Spraw. Tow. Nauk. Warsz. 31 (1938), str. 13—20; 4) (Łącznie z A. Lindenbaumem) Über die Unabhängigkeit des Auswahlaxioms und einiger seiner Folgerungen. Tamże, str. 27—32; 5) Über die Unabhängigkeit des Wohlordnungssatzes vom Ordnungsprinzip. Fund. Math. 32 (1939), str. 201—252; 6) Über gewisse universelle Relationen. Ann. Soc. Pol. de Math. 17 (1938), str. 171—172; 7) Bemerkungen zum Begriff der inhaltlichen Widerspruchsfreiheit. Journal of Symbolic Logic 4 (1939), str. 113—114; 8) (Łącznie z A. Tarskim) Boole'sche Ringe mit geordneter Basis. Fund. Math. 32 (1939), str. 69—86; 9) Axiom of choice for finite sets. Fund. Math. 33 (1945), str. 137—168; 10) O zdaniach nierozstrzygalnych w sformalizowanych systemach matematyki. Kwartalnik Filozoficzny 16 (1946), str. 223—276; 11) Remarques sur une note de W. Sierpiński. Fund. Math. 33 (1945) str. 7—8; 12) On definable sets of positive integers. Fund. Math. 34 (1946), str. 81—112; 13) On absolute properties of relations. Journal of Symbolic Logic 12 (1947), str. 33—42; 14) Zarys teorii Galois. Dodatek do podręcznika „Algebra wyższa" W. Sierpińskiego. 1946, str. 371—428.

Stanisław Mrozowski [1] urodził się 9 lutego 1902 r. w Warszawie. Doktorat filozofii uzyskał w r. 1932 na Uniwersytecie Warszawskim. Uzupełniające studia specjalne odbywał w Berlinie, Budapeszcie, Zagrzebiu, Kopenhadze. Od r. 1933 był docentem fizyki doświadczalnej Uniwersytetu Warszawskiego i prowadził wykłady zlecone z fizyki matematycznej.

---

[1] Wobec nienadesłania danych biograficznych i bibliograficznych przez członka cytujemy za wyd. *Czy wiesz kto to jest?* Pod ogólną redakcją Stnisława Łozy, Warszawa 1938 (biografia) oraz *J. C. Poggendorff's biographisch-literarisches Handwörterbuch für Mathematik...* Bd VI: 1923 bis 1931. III Teil L—R. Berlin 1938 (bibliografia do 1931).

Ogłosił drukiem następujące prace (do r. 1931):

1) Bandenfluoreszenz des Quecksilberdampfes. Zeitschr. f. d. Ph. 50, 1928; 2) Röntgenlümineszenz des Quecksilberdampfes. Zeitschr. f. d. Ph. 54, 1929; 3) Bandenfluoreszenz und die Dissoziats.-Wärme des Quecksilbermoleküle. Zeitschr. f. d. Ph. 55, 1929; 4) Luminescence de la vapeur de mercure excitée par les rayons X. Comp. Rend. d. l. Soc. Polon. Ph. 4, 1929; 5) Fluorescence de la chaleur de dissociat. molécules de mercure. Comp. Rend. d. l. Soc. Polon. Ph. 4, 1929; 6) Dissociat. energy of Zn_2 molecules. Nature, Lond. 125, 1930; 7) Zeeman effect and the absorpt. coeffic. of the hyperfine structure of the mercury resonance line. Nature, Lond. 126, 1930; 8) Incomplete polarisation of the mercury resonance line. Ph. Rev. 36, 1930; 9) Origin of the bands in the spectrum of mercury vapor. Ph. Rev. 36, 1930; 10) Deutungen der Träger der Quecksilberbanden. Zeitschr. f. d. Ph. 60, 1930; 11) Arb. von E. Gaviola: Efficiency of quenching collisions and the radius of the excited mercury atom. Zeitschr. f. d. Ph. 60, 1930; 12) Bandenspektren der Zn-und Cd-Dämpfe. Zeitschr. f. d. Ph. 62, 1930; 13) Hyperfeinstruktur der Quecksilberresonanzlinien. 2. Mitt. Bull. Int. d. l'Acad. Polon. 1930 i 1931; 14) Isotope effect and hyperfine structure of the mercury resonance line. Comp. Rend. d. l. Soc. Polon. Ph. 127, 1931; 15) Hyperfinestructure and incomplete polarisation of mercury resonance radiation. Ph. Rev. 37, 1931; 16) Lebensdauer angeregter Atome und die Hyperfeinstrukture des Quecksilberbogenspektrums. Zeitschr. f. d. Ph. 68, 1931; 17) Hyperfeinstrukture der Banden der Quecksilberhydrids. Zeitschr. f. d. Ph. 72, 1931.

Władysław Orlicz urodził się 24 maja 1903 r. w Okocimiu (woj. krakowskie). W latach 1921—25 studiował matematykę i fizykę na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, gdzie w r. 1928 uzyskał tytuł doktora filozofii w zakresie matematyki, a w r. 1934 — veniam legendi.

W latach 1924—31 był początkowo młodszym, potem starszym asystentem Zakładu Matematycznego Politechniki Lwowskiej. Okres lat 1929—30 spędził na studiach w Göttingen. Z dniem 1 października 1937 r. został powołany na katedrę matematyki w Uniwersytecie Poznańskim. Lata wojny spędził we Lwowie, gdzie w r. 1940—41 i częściowo w r. 1944—45 wykładał analizę matematyczną w Radzieckim Uniwersytecie Państwowym. W czasie okupacji niemieckiej pracował w tajnym szkolnictwie w zakresie gimnazjalnym i uniwersyteckim.

W maju 1945 r. objął ponownie katedrę matematyki na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego.

Należy do redakcji czasopisma „Studia Mathematica".

Jest członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i prezesem Poznańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Matematycznego.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Zur allgemeinen Limitierungstheorie. Tôhoku Math. Journ. 26, 1926; 2) Über die unabhängig von der Anordnung fast überall konvergente Funktionenreihen. Bull. Ac. Polon., 1927; 3) Zur Theorie der Orthogonalreihen. Bul. Acad. Polon., 1927; 4) Beiträge zur Theorie der Orthogonalentwicklungen (1). Studia Math. 1, 1929; 5) Beiträge zur Theorie der Orthogonalentwicklungen (2). Studia Math. 1, 1929; 6) (z W. Birnbaumem) Über die Approximation im Mittel. Studia Math. 2, 1930; 7) Einige Bemerkungen über die Divergenzpunktmengen von Orthogonalentwicklungen. Studia Math. 2, 1930; 8) Einige Bemerkungen über die Divergenzphänomene von Orthogonalentwicklungen. Studia Math. 2, 1930; 9) (z W. Birnbaumem) Über die Verallgemeinerung des Begriffes der zueinander kojugierten Potenzen. Studia Math. 3, 1931; 10) Über kojugierte Exponentenfolgen. Studia Math. 3, 1931; 11) Beiträge zur Theorie der Orthogonalentwicklungen (3). Bull. Acad. Polon., 1932; 12) Über die Konvergenz der allgemeinen Orthogonalreihen. Studia Math. 4, 1933; 13) Über die unbedingte Konvergenz in Funktionenräumen (1). Studia Math. 4, 1933; 14) Über die unbedingte Konvergenz in Funktionenräumen (2). Studia Math. 4, 1933; 15) Beiträge zur Theorie der Orthogonalentwicklungen (4). Studia Math. 5, 1934; 16) Quelques théorèmes sur les développements orthogonaux. C. R. 194, 1932; 17) Quelques théorèmes sur les séries orthogonales. C. R. 194, 1932; 18) Zur Theorie der Differentialgleichung $y = f(x,y)$. Bull. Acad. Polon., 1932; 19) Über eine gewisse Klasse von Räumen vom Typus B. Bull. Acad. Polon., 1932; 20) (wespół z S. Mazurem) Über Folgen linearer Operationen. Studia Math. 4, 1933; 21) (wespół z S. Mazurem) Sur les méthodes linéaires de sommation. C. R. 196, 1933; 22) Z badań nad układami ortogonalnymi. Lwów 1934; 23) (wespół z S. Mazurem) Sur la divisibilité des polynomes abstraits. C. R. 200, 1934; 24) (wespół z S. Mazurem) Grundlegende Eigenschaften der polynomischen Operationen, Erste Mitteilung. Studia Math. 5, 1934; 25) (wespół z S. Mazurem) Grundlegende Eigenschaften der polynomischen Operationen, Zweite Mitteilung. Studia Math. 5, 1934; 26) Ein Satz über die Erweiterung von linearen Operationen. Studia Math. 5, 1934; 27) Über Folgen linearer Operationen die von einem Parameter abhängen. Studia Math. 5, 1934; 28) Beiträge zur Theorie der Orthogonalreihen (5). Studia Math. 6, 1936; 29) (wespół z S. Mazurem) Sur les fonctionnelles. C. R. 202, 1936; 30) Einige Gegenbeispiele zur Konvergenztheorie

der allgemeinen Orthonogalreihen. Studia Math. 6, 1936; 31) Über k-fach monotone Folgen. Studia Math. 6, 1936; 32) Über Räume A^M. Bull. Acad. Polon., 1936; 33) Beiträge zur Theorie der Orthogonalreihen (6). Studia Math. 8, 1939; 34) (wespół z S. Mazurem) Polynomische Operationen in abstrakten Räumen. Extr. Congr. Intern. de Math. Oslo 1937; 35) (wespół z S. Mazurem) Sur quelques propriétés de fonctions périodiques et presques périodiques. Studia Math. 9, 1940; 36) (wespół z A. Alexiewiczem) Sur l'équation fonctionnelle $f(x + y) = f(x) + f(y)$ Fund. Math. 33, 1945; 37) Sur un théorème de MM. S. Banach et S. Mazur. Ann. Soc. Polon. de Math. 19, 1946; 38) Sur les fonctions continues sans dérivée. Fund. Math. 34, 1946; 39) Sur les fonctions satisfaisant à un condition de Lipschitz généralisée. Studia Math. 10, 1946; 40) (wespół z A. Alexiewiczem) Sur la continuité et la classification de Baire des fonctions abstraites. Fund. Math. 35 (w druku); 41) Sur la convergence uniforme des développements orthogonaux. Colloquium Mathematicum (w druku); 42) Une généralisation d'un théorème de Cantor-Lebesgue. Ann. Soc. Polon. de Math. 21 (w druku); 43) Sur les operations linéaires dans l'espace des fonctions bornées. Studia Math. 10, 1948; 44) Sur quelques propriétés des fonctions périodiques de Baire. Studia Math. 10, 1948; 45) Sur l'oeuvre scientifique de S. Banach. Colloquium Math. 1 (w druku).

Mauro Picone urodził się w Palermo 2 maja 1885 r. Studiował w Uniwersytecie w Pizie i w Szkole Normalnej. Doktorat matematyki uzyskał w r. 1907, prawo nauczania otrzymał w r. 1908. Był asystentem profesora Ulisse Dini na Uniwersytecie w Pizie (1908—1913) oraz asystentem prof. E. D'Ovidio i G. Fubini (1913—1919). Brał udział w wojnie 1915—1918 przeciw Niemcom i Austro-Węgrom awansując na kapitana artylerii. W czasie ostatniej wojny opracował nowe metody strzałów artyleryjskich na wielką odległość i kierował opracowaniem tablic strzałów, opartych na nowych zasadach naukowych i postępowaniu analitycznym.

W r. 1920 otrzymał na podstawie konkursu katedrę analizy nieskończonościowej Uniwersytetu Cagliari. Następnie był profesorem analizy na Uniwersytecie w Catanii (1921—23), profesorem analizy wyższej na Uniwersytecie w Pizie (1923—1924), profesorem analizy nieskończonościowej na Uniwersytecie w Neapolu (1924—31). Przy katedrze w Neapolu stworzył Instytut zastosowań rachunku dla wspomagania nauk doświadczalnych i techniki przez ilościową analizę matematyczną. W r. 1931 został powołany do Uniwersytetu w Rzymie na katedrę analizy wyższej, a jednocześnie Narodowa Rada Badań poleciła mu prze-

niesienie do Rzymu Instututu zastosowań rachunku, powierzając mu jego kierownictwo.

Ze szkoły jego wyszło wielu profesorów uniwersytetów włoskich i zagranicznych.

Jest członkiem Akademii dei Lincei, która przyznała mu w r. 1939 nagrodę za pracę naukową; członkiem zwyczajnym zamiejscowym Akademii Nauk w Neapolu, Akademii w Catanii, członkiem-korespondentem Akademii Nauk w Turynie, Akademii Nauk i Sztuki w Palermo, członkiem honorowym Akademii Rumuńskiej. Jest członkiem Rady Zarządzającej Komitetu Fizyczno-matematycznego Rady Narodowej Badań w Rzymie.

Jest odznaczony wojskowym krzyżem zasługi. Ogłosił drukiem przeszło sto pięćdziesiąt prac naukowych z dziedziny matematyki i jej zastosowań.

M. in. wydał następujące monografie i podręczniki:

1) Teoria introduttiva delle equazioni differenziali ordinarie. Circolo Mat. di Catania, 1922; 2) Lezioni di calcolo delle variazioni. Circolo Mat. di Catania, 1922; 3) Lezioni d'analisi infinitesimale. Circolo Mat. di Catania, 1923; 4) Corso di calcolo infinitesimale per gli allievi d'ingegneria. Napoli 1925; 5) Esercizi di calcolo infinitesimale. (Prima raccolta). Napoli 1927; 6) Teoria lebesguiana dell'integrazione, calcolo funzionale e calcolo delle variazioni. Roma, Città Universitaria 1927; 7) Metodi d'Analisi matematica nella Fisica. Roma, Città Universitaria 1934; 8) Teoria lebesguiana dell'integrazione ed equazioni integrali. Roma, Città Universitaria 1935; 9) Teoria delle equazioni differenziali ordinarie e ai differenziali totali, nei campi reale e complesso. Roma, Città Universitaria 1939; 10) Metodi d'Analisi matematica nella Fisica. Roma, Città Universitaria 1940; 11) Appunti d'Analisi Superiore. Napoli — Via Maddaloni a Toledo 4, 1940; 12) Calcolo funzionale e calcolo delle variazioni. Roma, Città Universitaria 1941; 13) Lezioni di calcolo numerico. Roma, Città Universitaria 1941; 14) Teoria dell'integrazione lebesguiana. Roma, Città Universitaria 1942; 15) Fondamenti di Analisi funzionale lineare. Roma, Città Universitaria 1943; 16) Lezioni di calcolo per gli allievi di ingegneria. Roma 1943; 17) Lezioni di algebra per gli allievi di ingegneria. Roma 1944; 18) Lezioni sulle serie per gli allievi di ingegneria. Roma 1945; 19) Esercizi d'Analisi matematica. In collaborazione col Prof. Carlo Miranda. Roma 1945; 20) Lezioni di matematiche generali. In collaborazione col. Dott. Paolo Tortorici. Roma 1945; 21) Teoria moderna dell' Integrazione delle funzioni. Pisa 1946; 22) Lezioni di Analisi funzionale. Roma 1946; 23) Trattato di Matematiche generali. In collaborazione col Dott. Paolo Tortorici. Roma 1947; 24) Appunti di Analisi Superiore. Seconda Edizione a cura di C. Miranda e A. Ghizzetti. Napoli 1947.

Charles Richard Sattgast urodził się 26 stycznia 1899 r. w Mount Vernon, Illinois. W r. 1917 ukończył State Normal High School, a w r. 1922 — State Teachers College w Carbondale. Bakalaureat uzyskał w University of Illinois w r. 1923, po czym studiował w Kansas State College, Manhatten, Kansas; w r. 1926 otrzymał stopień magistra w Leland Stanford Jr. University, California, zaś stopień doktora filozofii — w r. 1939 w Columbia University, New York City.

W latach 1919—20 był inspektorem gospodarstwa mleczarskiego na Wydziale Rolniczym w University of Illinois, w 1924—25 — nauczycielem w Holcomb, Kansas, w 1926—30 — profesorem nauk społecznych w State College of Education, Greeley, Colorado, w 1930—37 — rektorem (president) Sioux Falls University w South Dakota, zaś w latach 1938—43 — rektorem State Teachers College, Bemidji, Minnesota. Stanowisko to zajmuje także obecnie po przerwie w latach 1942—46, w ciągu których służył w armii Stanów Zjednoczonych w randze kapitana.

Jest członkiem zarządu w National Society of Stability in Finance and Banking, U. S. A.; członkiem Rady Opiekuńczej Yen Tschung University w Peipingu (Chiny). Był sekretarzem konferencji uniwersytetów amerykańskich w sprawie międzynarodowego pokoju.

Ogłosił m. inn. pracę „Administration of Endowments".

Jakub Teodor Walery Sawicki urodził się 25 lipca 1899 r. w Wiedniu. W 1917 r. ukończył z odznaczeniem gimnazjum klasyczne w Akademii Terezjańskiej w Wiedniu. W jesieni 1918 r. zapisał się na Wydział Prawa Uniwersytetu Wiedeńskiego, zaś od 1921 do 1924 roku kontynuował studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, pracując w seminariach prof. Kutrzeby, Estreichera i Brzezińskiego. W 1926 r. uzyskał na U. J. tytuł doktora praw.

W 1926 i 1927 odbywał we Lwowie aplikację sądową, pracując równocześnie w Instytucie Kanonistycznym Uniwersytetu Lwowskiego pod kierunkiem prof. Władysława Abrahama. Od 1928 do 1930 pełnił funkcję młodszego, potem starszego asystenta w Zakładzie Historyczno-Prawnym U. J. W tym czasie (1928—1929) przebywał jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej

przez 10 miesięcy za granicą, poświęcając się studiom historyczno-prawnym i kanonistycznym w Paryżu pod kierunkiem prof. Paul Fournier, Robert Génestal i Edouard Fournier oraz w Berlinie pod kierunkiem prof. Ulrich Stutz'a.

W latach 1930—1939 zajmował stanowisko radcy w Ministerstwie W. R. i O. P., najpierw w Departamencie Wyznań jako referent spraw konkordatowych, spraw kościołów ewangelickich i wyznań prawnie nie uznanych, a równocześnie jako radca prawny Departamentu Wyznań, zaś od 1935 r. jako referent i zastępca naczelnika wydziału prawnego. W 1937 r. habilitował się na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wileńskiego z prawa kościelnego. W latach 1937—1939 prowadził na Uniwersytecie Warszawskim wykłady zlecone z administracji wyznaniowej, zaś w roku akademickim 1938—39 równocześnie wykładał w Wilnie prawo kościelne.

Od 1941 do 1944 r. wykładał prawo kościelne w ramach tajnego nauczania na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, zaś po powstaniu warszawskim wykładał ten przedmiot w ramach tajnego nauczania Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i tajnych kursów uniwersyteckich w Kielcach. Od 1 II 1945 do 30 IX 1945 pełnił funkcje zastępcy profesora na katedrze prawa kościelnego U. J. w Krakowie. Od 1 X 1945 r. jest zastępcą profesora, od 1 II 1946 r. docentem etatowym prawa kościelnego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, od 1 IV 1946 r. profesorem kontraktowym na katedrze historii ustroju Polski i dawnego polskiego prawa sądowego, zaś od 22 V 1947 r. profesorem zwyczajnym tego przedmiotu na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Od 1929 r. jest członkiem Société de l'Histoire du Droit w Paryżu, od 1945 r. współpracownikiem komisji prawniczej, od 1947 r. współpracownikiem Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności, od 1946 r. członkiem Komisji Historycznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Recenzja książki: Ks. dr Henryk Insadowski, Osoba prawna. Studium prawno-kanoniczne. Lublin 1927. Przegląd Teologiczny, r. IX, Lwów 1928; 2) Zur Textkritik und Entstehungsgeschichte der Gesetze König Stefans des Heiligen. Ungarische Jahrbücher herausgegeben von Ju-

lius von Farkas, t. IX, zesz. 4, Berlin 1929; 3) Bibliografia della Rivista di Storia del Diritto Italiano per l'anno 1929. Europa Orientale (paesi baltici, slavi e balcanici). Roma 1930; 4) Recenzja książki: Stanisław Kutrzeba, Historia źródeł dawnego prawa polskiego (Geschichte der Quellen des alten poln. Rechtes). Bd. I, 1925; Bd. II, 1926. — II. Teil, V. Abschnitt: Das Kirchenrecht, Bd. II., SS. 83—197). — Przewodnik Historyczno-Prawny, r. I, zesz. 3, Lwów 1930; 5) Stan prawny ewangelickiego kościoła unijnego na polskim Górnym Śląsku. Insytut Śląski w Katowicach, komunikat nr 19, Katowice 1934 (pod pseudonimem Teodor Lubicz); 6) Kościół. Artykuł w Encyklopedii „Świat i Życie", t. III, zesz. 1, 1935; 7) Stan prawny Kościoła Mariawitów. Gazeta Administracji i Policji Państwowej, nr 7, r. XVII, 1935; 8) Z aktualnych problemów administracji wyznaniowej w województwach zachodnich. Gaz. Adm. i Pol. Państw., nr 3, r. XVIII, 1936; 9) Podstawy konstytucyjne ustawodawstwa wyznaniowego w Polsce. Przegląd Współczesny, nr 9, r. XV, 1936; 10) Studia nad położeniem prawnym mniejszości religijnych w Państwie Polskim. Warszawa 1937; 11) Kościół Ewangelicki a Państwo na Polskim Górnym Śląsku. Głos Prawników Śląskich, r. II, nr 1, Katowice 1938; 12) Statuty synodalne krakowskie biskupa Jana Konarskiego z 1509 roku. Studia i materiały do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce nr 8. Kraków 1945; 13) Władysław Abraham (1860—1941). Kwartalnik Historyczny, r. LIII, zesz. 3—4, Kraków 1946; 14) Z dziejów ustawodawstwa synodalnego diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego. Nasza Przeszłość, t. III, Kraków 1947.

Avadhesh Narayan Singh[1] urodził się 1 lipca 1901 r. w Benares. Bakalaureat nauk ścisłych uzyskał w r. 1922, magisterium — r. 1924, a doktorat — w r. 1928 w Calcutta University. Od r. 1927 jest wykładowcą w Lucknow University (Indie).

Jest wydawcą Proceedings of Benares Mathematical Society.

Ogłosił drukiem następujące prace (do r. 1931):

1) Evaluat. of a class of definite integrals. Bull. Calc. Math. Soc. 15, 1924; 2) On space filling curves. Proc. Ben. Math. Soc. 6, 1924; 3) A property of the mean different. coeffic. of a contin. Proc. Ben. Math. Soc. 6, 1924; 4) Deriv. of a funct. Bull. Calc. Math. Soc. 16, 1925; 5) Koch's curve. Tôhoku Math. Journ. 27, 1926; 6) New types of non-differentiable funct. Ann. Math. 28, 1927; 7) Indian meth. of root extract. Bull. Calc. Math. Soc.

[1] Wobec nienadesłania danych biograficznych i bibliograficznych przez członka cytujemy za *J. C. Poggendorff's biographisch-literarisches Handwörterbuch für Mathematik...* Bd VI: 1923 bis 1931, IV Teil S—Z. Berlin 1940 (dane do r. 1931).

18, 1927; 8) Zero derivatives. Proc. Ben. Math. Soc. 9, 1927; 9) Mean-value theorem of the different. calculus. Bull. Calc. Math. Soc. 19, 1928; 10) Bolzano's non-different. functs. Bull. Int. Acad. Polon., 1928; 11) Deriv. of non-different. functs. Proc. Ben. Math. Soc. 11, 1929; 12) (with P. Mohan) Unilateral deriv. of continuous functs. Proc. Ben Math. Soc. 11, 1929; 13) Class arithmet. non-differentiable funct. Ann. Math. 31, 1930; 14) Deriv. of a funct. Bull. Calc. Math. Soc. 22, 1930; 15) Unenumerable zeros of Singh's non-different. funct. Bull. Calc. Math. Soc. 23, 1931; 17) Meth. of construct. and some propert. of a class non differentiable functs. Proc. Ben. Math. Soc. 13, 1931.

Ernest Sym urodził się 14 czerwca 1893 r. w Niepołomicach. W r. 1912 ukończył gimnazjum realne we Lwowie. Studia wyższe przerywała mu służba wojskowa i wojna. W r. 1917—18 uczęszczał na Wydział Chemii Technicznej Politechniki Lwowskiej. W r. 1922 podjął studia w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, skąd w r. 1925 przeniósł się na ówczesne Studium Weterynaryjne Uniwersytetu Warszawskiego. W r. 1926 pracował pod kierunkiem prof. Z. Szymanowskiego nad grupami krwi u zwierząt. W następnym roku uzyskał absolutorium, rozszerzył studia na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy U. W. i został młodszym asystentem przy Zakładzie Chemii Wydz. Weterynaryjnego. W latach 1927—1930 przeprowadzał pod kierunkiem prof. S. Przyłęckiego badania nad różnymi tematami biochemicznymi. W r. 1929 otrzymał dyplom lekarza weterynarii i nominację na starszego asystenta Zakładu Chemii. Doktorat na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym U. W. uzyskał w r. 1932 na podstawie pracy „Badania nad syntetycznym działaniem lipazy".

Jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej wyjeżdżał na studia zagraniczne: w r. 1930 do Sztokholmu (pod kierunkiem prof. H. v. Eulera prace nad rozprzestrzenieniem kozymazy w tkankach zwierzęcych); w tymże roku do Berlina (prace nad chemizmem mięśniowym pod kierunkiem prof. C. Neuberga); w 1931 r. powtórnie do Sztokholmu (prace nad katalizą w Biokomiska Institutet).

Od r. 1932 prowadził wykłady i ćwiczenia z chemii fizjologicznej na Wydziale Weter. U. W. W r. 1933 habilitował się na Wydziale Lekarskim. Od r. 1934 kierował Zakładem Chemii Ogólnej i Fizjologicznej Wydz. Weter. W r. 1937 został miano-

wany profesorem nadzwyczajnym chemii i fizjologii na tymże Wydziale.

W czasie okupacji niemieckiej pracował w Państwowym Zakładzie Higieny w Dziale Chemii w Warszawie. Równocześnie prowadził wykłady z chemii fizjologicznej na tajnych kompletach Wydz. Farmaceutycznego.

W r. 1945 objął katedrę chemii nieorganicznej na Wydziale Mat.-Przyrodniczym Uniwersytetu Łódzkiego, a następnie katedrę chemii ogólnej i fizjologicznej na Wydziale Lekarskim. W r. 1946 został mianowany profesorem zwyczajnym na Wydziale Lekarskim U. Ł. W latach 1945—46 był kierownikiem Działu Chemii w Centrali P. Z. H. w Łodzi.

Obecnie jest kierownikiem Zakładu Technologii Środków Spożywczych na Politechnice Gdańskiej i kierownikiem Działu Chemii Instytutu Medycyny Morskiej.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Les équilibres chimiques dans les systèmes diastasique. Result. experim. Compt. Rend. de la Soc. de Biol., 1928; 2) Les équilibres chimiques dans les systèmes diastasique. Discussion théorique. Compt. Rend. de la Soc. de Biol., 1928; 3) Przyłęcki, Giedroyć i Sym. Structure and Enzyme Reactions. Biochem. Journal, Cambridge 1928; 4) Lipase and its Action. Biochem. Journal, Cambridge 1930; 5) Badania nad syntetycznym działaniem lipazy. Acta Biolog. Exper., Warszawa 1930; 6) Sym, Nilsson i Euler. Cozymasegehalt verschiedener tierischer Gewebe. Z. f. physiol. Chemie, Heidelberg 1930; 7) Kinetik der Esterasewirkung im Vergleich zur Säurekatalyse. Biochem. Zeitschrift, Berlin 1931; 8) Die quantitativen Verhältnisse bei der Bildung von Methylglyoxal u. s. w. Biochem. Zeitschrift, Berlin 1931; 9) Studien über die katalytische Wirkung des Mangans bei der Oxydation von Hydrochinon. Liebigs Annalen d. Chem., 1931; 10) Einfluss des kolloidalen Zustandes der Stärke u. der Amylaselösung auf die Geschwindigkeit der Amylolyse. Biochem. Zeitschrift, Berlin 1932; 11) Eine colorimetrische Methode zur Bestimmung der Amylasewirkung und ihre Anwendung. Biochem. Zeitschrift, Berlin 1932; 12) Działanie esterazy a kataliza kwasozasadowa. Acta Biolog. Exper., Warszawa 1932; 13) Über die Esterasewirkung. Teil III. Biochem. Zeitschrift, Berlin 1933; 14) Über die Esterasewirkung. Teil IV. Biochem. Zeitschrift, Berlin 1933; 15) O trawieniu tłuszczów. Therapia Nova, Warszawa 1933; 16) Zastępcze i namiastkowe pasze. Przegląd Intendencki, Warszawa 1933; 17) O estryfikacji enzymatycznej. Roczniki Chemii, Warszawa 1934; 18) Współczesne poglądy na budowę i czynności enzymów. Biologia Lekarska, Warszawa 1936; 19) Utlenienia i redukcje w układzie biologicznym. Biologia Lekarska, Warszawa 1936; 20) Action of Esterase in the Presence of Organic

Solvents. Biochemical Journal, Cambridge 1936; 21) Eine Methode der enzymatischen Estersynthesen. Enzymologia, Den Haag 1936; 22) Influence of the Organic Solvent on the Activity of Esterase. Enzymologia, Den Haag 1937; 23) Sym i Świątkowska. Einige enzymatische Estersynthesen. Enzymologia, Den Haag 1937; 24) Stickstoffumsatz der Tuberkulosebacillen. Acta Biolog. Exper., Warszawa 1937; 25) „Enzymy" — artykuł w podręczniku Chemii fizjolog. J. Parnasa. Warszawa 1937; 26) Proteasen im Blinddarm u. Caecum. Acta Biolog. Exper., Warszawa 1938; 27) Hydrolasenwirkung im Blinddarm u. Caecum. Enzymologia, Den Haag 1938; 28) Przyłęcki i Sym. Untersuchung über die Wirkung der Esterasen auf mehrwertige Alkohole und Kohlenhydrate. Enzymologia, Den Haag 1939; 29) Wirkungsbereich der Pankreasesterase. Enzymologia, Den Haag 1939; 30) Enzymy trawienne jelita ślepego u konia. Wojskowy Przegląd Weter., 1939; 31) Przemiana materii prątków gruźlicy. Część teoretyczna. Medycyna dośw. i społ., Warszawa 1946; 32) Przemiana materii prątków gruźlicy. Część doświadczalna. Medycyna dośw. i społ., Warszawa 1946.

Prace wykonane pod kierunkiem E. A. Syma:

1) W. Stankiewicz i S. Gutowski. Chemiczna analiza różnych gatunków owsa. Wiadomości Weter., Warszawa 1938; 2) W. Stankiewicz. Chemiczna analiza kału końskiego. Wiadomości Weter., Warszawa 1937; 3) J. Janicki. Redoxpotentiale des Malzes. Biochem. Zeitschr., Berlin 1938; 4) S. Nyrek. Synteza estrów. Praca doktorska nie ogłoszona, 1939.

Stefan Aleksander Szulc urodził się 19 grudnia 1881 r. w miasteczku Prażuchy (pow. kaliski). Świadectwo dojrzałości otrzymał w Warszawie w r. 1900. Studia wyższe odbywał w latach 1900—1911 w uniwersytecie w Dorpacie, w Towarzystwie Kursów Naukowych w Warszawie i w uniwersytecie berlińskim.

Do r. 1919 uczył w polskich szkołach średnich w Warszawie. Od 1 stycznia 1919 r. aż do wybuchu drugiej wojny światowej pracował w Głównym Urzędzie Statystycznym, w którym — po ponownym uruchomieniu Urzędu w marcu 1945 — objął stanowisko prezesa.

Poczynając od r. 1920 prowadził wykłady statystyki i demografii w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie, początkowo jako docent, później jako profesor. Od r. 1923 wykładał statystykę również na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Obecnie prowadzi wykłady w Uniwersytecie Warszawskim i w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Dnia 19 stycznia

1947 r. został mianowany profesorem zwyczajnym statystyki na Wydziale Prawa U. W.

Przed wojną był członkiem Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich, Polskiego Instytutu Badania Zagadnień Ludnościowych i Polskiego Towarzystwa Statystycznego. Obecnie jest członkiem Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, członkiem i prezesem Polskiego Towarzystwa Statystycznego, członkiem i wiceprezesem Unii Międzynarodowej Badania Naukowego Ludności (Union Internationale pour l'Etude Scientifique de la Population).

Brał udział m. in. w zjazdach międzynarodowych: w sesjach Międzynarodowego Instytutu Statystycznego (Warszawa 1929 i Praga 1938), w międzynarodowych kongresach demograficznych (Berlin 1933 i Paryż 1937), w zjazdach „Population Association of America" i „Milbank Memorial Fund" (Nowy Jork 1946), w międzynarodowej konferencji statystyków pracy (Montreal 1947), w międzynarodowych konferencjach statystycznych (Waszyngton 1947).

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Przeżytki w baśniach. Lud, Lwów 1911; 2) Die Wanderarbeit in der Landwirtschaft. Die neue Zeit, 1913; 3) Wartość materiałów statystycznych dotyczących stanu ludności b. Królestwa Polskiego. Warszawa 1920; 4) Les pertes de la Pologne en population pendant la guerre mondiale. Viribus Unitis, 1921; 5) Organizacja statystyki w Rzeczypospolitej Polskiej. Polska Współczesna, 1922; 6) Statystyka urodzeń ludności żydowskiej w miastach. Miesięcznik Statystyczny, 1923; 7) Polska w międzynarodowych wydawnictwach statystyczno-informacyjnych. Czasopismo Geograficzne, 1924; 8) Statystyka ewangelików w Polsce według spisu ludności z d. 30 września 1921 r. i innych źródeł. Rocznik Ewangelicki, Warszawa 1925; 9) Względna nadwyżka urodzeń chłopców w czasie wojny i po wojnie. Studia społeczne i gospodarcze, księga jubileuszowa dla uczczenia 40-letniej pracy naukowej Ludwika Krzywickiego oraz osobno, Warszawa 1925; 10) Małżeństwa, urodzenia i zgony w województwach południowych, dane ogólne za lata 1919—1925. Kwartalnik Statystyczny, 1928; 11) Ocena krytyczna wyników spisu gospodarstw wiejskich z 30 września 1921 r. w województwach centralnych. Statystyka Polski, t. XI, z. 2, 1928; 12) Dawne tablice wymieralności Królestwa Polskiego i m. Warszawy. Kwartalnik Statystyczny, 1928 i osobno; 13) Tablice wymieralności województw poznańskiego i pomorskiego 1922 roku. Kwartalnik Statystyczny, 1928 i osobno; 14) O tzw. standaryzacji czyli poprawianiu spółczynników. Kwartalnik Statystyczny, 1929 i osobno; 15) Ludność Polski według wieku w la-

tach 1927, 1928 i 1929. Kwartalnik Statystyczny, 1930 i osobno; 16) Miary przyrostu naturalnego ludności. Kwartalnik Statystyczny, 1930 i osobno; 17) Statystyka ruchu naturalnego ludności w Polsce. Zagadnienia Rasy, 1931; 18) Polskie tablice wymieralności 1927 r. Kwartalnik Statystyczny, 1931 i osobno; 19) Fałszywe zgłaszanie dat urodzeń w Polsce. Kwartalnik Statystyczny, 1931; 20) Ankieta próbna w sprawie liczby dzieci w małżeństwach inteligencji pracującej. Kwartalnik Statystyczny, 1932 i osobno; 21) O przyroście ludności w Polsce w okresie od r. 1921 do 1931. Kwartalnik Statystyczny, 1932 i osobno; 22) Badania nad rozrodczością w Polsce, cz. I. Kwartalnik Statystyczny, 1933 i osobno; 23) Pogląd ogólny na zagadnienie przyrostu ludności. Zdrowie, 1933; 24) Research on Differentiel Fertility in Poland. Population, vol. I, nr 3, London 1934; 25) Ruch naturalny ludności w Polsce w latach 1895—1935. W wydawnictwie zbiorowym pt. Zagadnienia demograficzne Polski, zesz. 41, Warszawa 1936; 26) Dokładność rejestracji urodzeń i zgonów. Tamże; 27) Zagadnienie przyrostu ludności w Polsce w latach 1895—1935. Ekonomista, zesz. I i II, Warszawa 1936; 28) Zagadnienie demograficzne Europy. Wiedza i Życie, zesz. I i II, Warszawa 1936; 29) Wpływ wieku kobiet w chwili zawarcia małżeństwa na płodność małżeńską i rodność. Przegląd Statystyczny, tom I, nr 1; 30) Fertilité differentielle en Pologne. W sprawozdaniach Congrès Inernational de la Population, Paris 1937, t. V, Paryż 1938; 31) Demografia. Encyklopedia Nauk Politycznych, t. 3, Warszawa 1939; 32) Ruch naturalny ludności. Encyklopedia Nauk Politycznych, t. 3. Warszawa 1939; 33) Polityka ludnościowa ilościowa. Encyklopedia Nauk Politycznych, t. 3, Warszawa 1939; 34) Zróżnicowanie rozrodczości w Polsce w zależności od środowiska. Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, zesz. 2, 1939; 35) Demographic Changes in Poland: War and Postwar. Population Index, Jan. 1947.

Marian Szyjkowski urodził się 15 grudnia 1883 r. we Lwowie. Studia uniwersyteckie odbywał we Lwowie i w Genewie. Stopień doktora filozofii uzyskał w r. 1906 na Uniwersytecie Lwowskim. Przez okres jednego roku uczył w IV gimnazjum we Lwowie. W r. 1907 przeniósł się do Krakowa i rozpoczął pracę w Bibliotece Jagiellońskiej jako praktykant. Habilitował się w r. 1914 z historii literatury polskiej. W r. 1919 został profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od r. 1923 jest profesorem zwyczajnym języka i literatury polskiej w Uniwersytecie Karola w Pradze. Przed ostatnią wojną był prezesem Związku Literatów w Krakowie, prezesem honorowym Klubu Polskiego w Pradze, protektorem Koła Przyjaciół Polski, członkiem honorowym Towarzystwa Czesko-Polskiego, członkiem honorowym krakowskiego „Echa". W r. 1930 z okazji 25-lecia pracy

pisarskiej został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Obecnie jest dyrektorem oddziału polonistycznego w Seminarium Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Karola w Pradze; członkiem komisji egzaminacyjnej w Pradze i w Bratysławie; członkiem Słowiańskiego Instytutu i Królewskiej Społeczności Nauk oraz członkiem Syndykatu Pisarzy Czeskich w Pradze.

Od r. 1919 członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności został w r. 1947 jej członkiem zwyczajnym zamiejscowym oraz członkiem zamiejscowym Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Pierwszą pracę naukową ogłosił przed 42 laty.

Ogłosił drukiem następujące ważniejsze prace:

P r e r o m a n t y z m: 1) Myśl J. J. Rousseau w Polsce w XVIII wieku. Kraków 1913; 2) Ossjan w Polsce. Kraków; 3) Gessneryzm w poezji polskiej. Kraków; 4) Edwarda Younga Myśli nocne w poezji polskiej. Kraków; 5) Schiller w Polsce. Kraków 1915; 6) Dzieje polskiego upiora przed wystąpieniem Mickiewicza. Kraków; 7) Motyw upiora w poezji Mickiewicza. Kraków; 8) Le Préromantisme en Pologne. Revue des Etudes Slaves, 1926; D r a m a t: 9) Dzieje nowożytnej tragedii polskiej. Typ pseudoklasyczny. Kraków 1920; 10) Dzieje komedii polskiej w zarysie. Kraków 1921; 11) Dzieje tragedii polskiej. Typ szekspirowski. Kraków 1923; 12) Dramat w Polsce. Encykl. Pol. Ak. Um. II wyd.; 13) Barbara Radziwiłłówna. Wstęp i opracowanie tekstu. Biblioteka Narodowa, Kraków 1922; M o n o g r a f i e: 14) Génie du Christianisme a prądy umysłowe w Polsce porozbiorowej. Lwów 1908; 15) Wł. L. Anczyc, życie i pisma; 16) Zarys rozwoju polskiego piśmiennictwa. Poznań 1918; 17) Adam Mickiewicz Budowniczy prawdziwej Polski. Lwów 1922; 18) Współczesna literatura polska z wypisami. Poznań 1923; 19) Literatura współczesna dla użytku szkół średnich. Poznań 1939.

Ważniejsze rozprawy z innych dziedzin (ogłoszone w latach 1905—1938 w Bibliotece Warszawskiej, Krytyce, Museionie, Przeglądzie Powszechnym, Przeglądzie Współczesnym, w Przewodniku Naukowym i Literackim oraz w rozprawach Akademii Umiejętności): 20) Calderon a Słowacki; 21) T. K. Węgierskiego „Organy"; 22) Trzy typy uczuciowe: Saint Preux, Werther, René; 23) St. Trembecki; 24) Z obozu klasyków (I Zapomniani rymotwórcy, II Salon literacki); 25) Wykrzyk i pytanie retoryczne w poezji J. Słowackiego; 26) Przenośnia w poezji J. Słowackiego; 27) Mickiewicz w świetle nieznanych pism; 28) Wileńscy przyjaciele Mickiewicza; 29) U kolebki polskiego dramatu; 30) Wakacje Zygmunta Krasińskiego.

Prace poświęcone literaturze czeskiej i stosunkom polsko-czeskim: 31) Polská účast v českém národním obrození. Praha, t. I — 1931, t. II —

1935, t. III — 1946 (w przygotowaniu do druku t. IV — Mickiewicz, t. V — Słowacki i t. VI — Krasiński); 32) Polskie peregrynacje do Pragi i Karlowych Warów. Warszawa 1935; 33) Polski romantyzm w czeskim życiu duchowym. Poznań 1947; 34) Czeskie odrodzenie (w druku); 35) (Pod pseudonimem Romano Spaventi) La relazioni culturali ceco-polacche all epoca della rinascita in Boemia. L'Europa Orientale, Roma 1942.

Poza tym liczne krytyki, recenzje, felietony, przekłady w czasopismach polskich i czeskich (polski referat w Slavii, artykuły w Prager Presse, rozprawki w księgach zbiorowych itd.).

Stanisław Śliwiński urodził się 25 września 1887 r. we Lwowie. Po ukończeniu gimnazjum studiował na Wydziale Prawnym Uniwersytetu Lwowskiego uzyskując w r. 1910 stopień doktora praw. Aplikację sądową odbył we Lwowie. Początkowo był sędzią w Kałuszu, następnie w Dąbrowie Górniczej i w Częstochowie. Od 1918 pracował w Departamencie Sprawiedliwości Tymczasowej Rady Stanu, a później w Ministerstwie Sprawiedliwości w Warszawie. W 1923 został sędzią Sądu Najwyższego i zajmował to stanowisko do maja 1939, tj. do czasu, gdy całkowicie poświęcił się pracy naukowej i wykładowczej. Od 1922 prowadził zlecone wykłady i ćwiczenia z zakresu prawa karnego procesowego na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie z początkiem 1939 został mianowany profesorem prawa i postępowania karnego.

W czasie okupacji niemieckiej wykładał prawo karne materialne i procesowe na tajnych kompletach Uniwersytetu Warszawskiego, a jednocześnie pracował w tajnym Departamencie Ustawodawczym Ministerstwa Sprawiedliwości i w Prokuraturze Polskiego Sądu Najwyższego w Warszawie. Po ustąpieniu Niemców wykładał prawo i postępowanie karne na Uniwersytecie Jagiellońskim, a z chwilą uruchomienia Uniwersytetu Warszawskiego wrócił do Warszawy na katedrę prawa i postępowania karnego. W roku akademickim 1946/7 był dziekanem Wydziału Prawa, a w 1947/8 prodziekanem tegoż Wydziału.

Jest przewodniczącym Wyższej Komisji Dyscyplinarnej dla profesorów szkół akademickich oraz Komisji Dyscyplinarnej dla pomocniczych sił naukowych Uniwersytetu Warszawskiego.

Był współpracownikiem tzw. „Komisji 3-ch" (przy Ministerstwie Sprawiedliwości) ustalającej ostateczny tekst kodeksu postępowania karnego; od r. 1925 jest członkiem Komisji Kody-

fikacyjnej R. P., od r. 1926 — członkiem Rady Prawniczej; w 1945 został współpracownikiem Komisji Prawniczej P. A. U.

Przed wojną był członkiem Towarzystwa Prawniczego i wiceprezesem Towarzystwa Popierania Wiedzy Prawniczej; należał do składu redakcyjnego czasopism: Gazeta Sądowa Warszawska, Orzecznictwo Sądów Polskich, Orzecznictwo Sądów Najwyższych w sprawach podatkowych i administracyjnych, Polski Proces Cywilny.

Odznaczony został w 1923 Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, w 1929 — Krzyżem Komandorskim tegoż orderu, a w 1937 — Złotym Krzyżem Zasługi; w r. 1929 otrzymał Medal 10-lecia Odzyskania Niepodległości, w r. 1938 — brązowy i srebrny medal za długoletnią służbę.

Ogłosił drukiem następujące prace:

I. Glossy w „Orzecznictwie Sądów Polskich": r. 1923 — poz. 406, 706; r. 1924 — poz. 331, 443; r. 1925 — poz. 142; r. 1926 — poz. 140, 406; r. 1927 — poz. 351, 411, 457, 494; r. 1929 — poz. 427; r. 1930 — poz. 34, 45, 83, 144, 145, 146, 147, 150, 267, 272, 282, 361, 363, 433, 434, 435, 484, 530, 531, 600; r. 1931 — poz. 42, 43, 86, 146, 147, 148, 150, 290, 295, 325, 326, 372, 511, 512; r. 1932 — poz. 298, 422, 577; r. 1933 — poz. 181, 235, 238, 327, 328, 334, 368, 428, 525, 526, 527, 529, 530, 532, 533, 534, 560, 561, 562, 563, 569; r. 1934 — poz. 28, 29, 38, 130, 133, 139, 141, 173, 180, 222, 226, 227, 228, 229, 233, 266, 273, 324, 347, 350, 354, 392, 396, 433, 434, 436, 438, 446, 481, 483, 486, 490, 491, 492, 493, 530, 533; r. 1935 — poz. 44, 49, 109, 119, 123, 153, 179, 182, 183, 222, 223, 226, 227, 229, 236, 286, 289, 332, 338, 380, 381, 392, 397, 400, 401, 443, 444, 446, 449, 510, 515, 516, 581, 595, 649, 650, 651, 656, 664, 673, 743; r. 1936 — poz. 91, 94, 95, 164, 168, 232, 242, 244, 345, 441, 593, 761; r. 1937 — poz. 101, 175, 180, 301, 364, 365, 445, 448, 449, 742; r. 1938 — poz. 108, 178, 288, 355, 356, 358, 393, 412, 413, 422; r. 1939 — poz. 33, 46, 172, 276, 284, 290, 403, 408, 415.

II. Glossy w „Orzecznictwie Sądów Najwyższych w sprawach podatkowych i administracyjnych": Nr 80, 194, 220, 297, 548, 603, 902, 964, 1057, 1107, 1232, 1521.

III. Artykuły w czasopismach prawniczych: a) w „Encyklopedii Prawa Karnego": 1) Proces adhezyjny (przy współudziale S. Popowera); 2) Bezpośredniość; 3) Ciągłość rozprawy; 4) Doręczenie; 5) Dzielnicowe prawo; 6) Kontradyktoryjność; 7) Ławnik; 8) Łączność spraw karnych. b) w „Polskim Procesie Cywilnym": 1) Jeszcze kilka słów o tzw. oszustwie procesowym. Nr 15—17, 1935; 2) Wpływ wyroku cywilnego na wyrok karny. 1934; c) w „Gazecie Sądowej Warszawskiej": 1) Dyzlokacja sądów cywilnych i wojskowych w świetle art. 1 ustawy w sprawie wydawania Dz. U. R. P. z 31 VII 1919. Nr 4 i 5, 1924; 2) Parę słów w związku z rozporządzeniem w sprawie kodeksu karnego wojskowego. Nr 42, 1928; 3) Na

marginesie orzecznictwa całej Izby Karnej z 18 X 1931 (II 4 K. 384/30). Nr 21, 1931; 4) Jak stosować należy art. 272 § 1 „c" k. p. k. w razie śmierci pokrzywdzonego? Nr 25, 1931; 5) Na marginesie art. 614—617 k. p. k. Nr 38, 1931; 6) „Noviter reperta" i „noviter producta" przy wznowieniu postępowania na korzyść skazanego według k. p. k. Nr 15, 1933; 7) Błąd w świetle przepisów kodeksu karnego. Nr 22, 1934; 8) Kilka uwag na marginesie art. 286, 291 k. k. Nr 36, 1934; 9) Jeszcze o tzw. dzikim kopalnictwie. Nr 2, 1935; 10) Przyczynek do wykładni art. 73 i 574 k. p. k. Nr 11, 1935; 11) Pokrzywdzony (art. 62 k. p. k.) w wypadku paserstwa (art. 160, 161 k. k.). Nr 21, 1939; 12) Przestępstwa tego samego rodzaju (art. 60, 61, 84, 63, 67 k. k.). Nr 26—27, 1939. IV. Ustawa karna skarbowa (komentarz) — wspólnie z Julianem Podczaskim (nakład Ministerstwa Sprawiedliwości). V. Proces karny (część ogólna). Nakładem F. Hoesicka, 1936. VI. W języku niemieckim: „Polen — der oberste Gerichtshof" w dziele zbiorowym prawników europejskich i pozaeuropejskich z okazji 50 let. jubileuszu Sądu R. w Lipsku (wydane w Lipsku u Moesera r. 1929) pt. „Die höchsten Gerichte der Welt". VII. Polskie Prawo Karne Materialne (część ogólna), wykład systematyczny do użytku studentów prawa i praktyki. Warszawa 1947. VIII. Nowelizacja przepisów dotyczących zasad odpowiedzialności. Demokratyczny Przegląd Prasowy, nr 11, 1947. IX. Kilka uwag o zakresie rozpoznawania spraw w instacji rewizyjnej według K. W. P. K. Wojskowy Przegląd Prawniczy, nr 2—3, 1947. X. W czasopiśmie „Państwo i Prawo": 1) Głossa do orzeczenia Sądu Najw. z 26 II 46 K. 191/46. Nr 4, 1947; 2) Odpowiedź na pytanie: a) Czy nowe prawo osobowe (dekret z 29 VIII 1945 Dz. U. poz. 223) oraz przepisy wprowadz. pr. osobowe (dekret z 29 VIII 1945 Dz. U. poz. 224) wywarło wpływ na karną odpowiedzialność nieletnich?; b) Jaki wpływ wywarło nowe prawo osobowe (dekret z 29 VIII 1945) oraz przepisy wprowadzające prawo osobowe na przepisy art. 63, 64 k. p. k.? Nr 5—6, 1947; 3) Opracowanie odpowiedzi na pytanie: Czy można skierować do wykonania wyrok częściowo, zwłaszcza w stosunku do jednego skazanego, jeżeli wyrok ten częściowo tylko zwłaszcza przez innego współoskarżonego, jest zaskarżony? Nr 7—8, 1947; 4) a) Glossa do orzeczenia Sądu Najw. z 10 X 1946 K. 1193/46; b) Głossa do orzeczenia Sądu Najw. z 10 X 1946 K. 1251/46. Nr 10, 1947. XI. Polski Proces Karny przed sądem powszechnym (w druku). XII. Kilka artykułów i gloss przesłanych już czasopismom prawniczym, wśród nich obszerna i wyczerpująca glossa do wyroku Sądu Najw. z 4 IX 1946 K. 914/46.

Wincenty Lesław Wiśniewski urodził się 14 września 1904 r. w Dobromilu w woj. lwowskim. Świadectwo dojrzałości otrzymał we Lwowie w r. 1923. Studiował zoologię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego. Po uzyskaniu absolutorium w r. 1927 został młodszym asystentem przy katedrze zoologii i anatomii zwierząt domowych na Wydziale Rolniczo-Leśnym Politechniki Lwowskiej

i na stanowisku tym pozostawał do r. 1932. W r. 1930 doktoryzował się na Wydziale Mat.-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie od r. 1934 objął obowiązki starszego asystenta przy katedrze zoologii. W r. 1937 habilitował się w zakresie zoologii na Uniwersytecie Warszawskim.

W r. 1931 przeprowadzał badania nad pasożytami ryb w Jugosławii, a w r. 1933 — badania parazytologiczne na Polesiu.

Brał udział w kampanii wrześniowej w r. 1939. W r. 1941 wstąpił do Polskich Sił Zbrojnych i odbywał służbę wojskową na terenie Iraku, Palestyny, Egiptu i Włoch. Ostatni okres pobytu we Włoszech (1946) wykorzystał na pracę w Uniwersytecie w Bolonii.

Po powrocie do kraju w maju 1947 r. został docentem przy katedrze zoologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Ogłosił drukiem następujące prace:

1) Archigetes cryptobothrius sp. n. nebst Angaben über die Entwicklung im Genus Archigetes. Zool. Anz. Bd 77, 1928; 2) Das Genus Archigetes R. Leuck. Eine Studie zur Anatomie, Histogenese, Systematik und Biologie. Mém. Acad. Polon. Sc. Lett. Ser. B, 1930; 3) Zur postembryonalen Entwicklung von Cyathocephalus truncatus P. Zool. Anz. Bd 98, 1932; 4) Cyathocephalus truncatus, Pallas — Ein Fischparasit aus dem Vrelo Bosne. Ribarski List (Fischerblatt), Sarajewo 1932; 5) Cyathocephalus truncatus P. I. Die Postembryonalenentwicklung und Biologie. Bull. Acad. Polon. Sc. Lett. Ser. B, 1932; 6) Cyathocephalus truncatus P. II. Allgemeine Morphologie. Bull. Acad. Polon. Sc. Lett. Ser. B, 1932; 7) Über zwei neue progenetische Trematoden aus balkanischen Gammariden. Bull. Acad. Polon. Sc. Lett. Ser. B, 1933; 8) O rodzajach rodziny Coitocaecidae (Trematoda). Arch. Tow. Nauk., Lwów 1933; 9) Acrolichanus similis sp. n. Trematode nouveau des Salmonidés. Ann. Parasit., Paris 1933; 10) Beitrag zur Systematik der Coitocaccidae (Trematoda). Nicolla gen. n., Ozakia gen. n., Coitocaecum proavitum sp. n. Bull. Acad. Polon. Sc. Lett. Ser. B, 1934; 11) Prohemistomum opacum sp. n. Eine Larvalform der Cyatocotylidae (Trematoda). Bull. Acad. Polon. Sc. Lett. Ser. B, 1934; 12) Cercaria dubia sp. n. und deren weitere Entwicklung in Herpobdella stomaria. Bull. Acad. Polon. Sc. Lett. Ser. B, 1935; 13) Badania doświadczalne nad rozwojem Parafasciolopsis fasciolaemorpha Ejs. Spraw. Tow. Nauk. Warsz. XXIX, 1936; 14) Über die Ausschwarmung der Cerkarien aus den Schnecken. Zoologica Poloniae, vol. II, fasc. 1, 1937; 15) Entwicklungszyklus und Biologie von Parafasciolopsis fasciolaemorpha Ejs. Mém. Acad. Polon. Sc. Lett. Ser. B, 1937; 16) Cercariae Polesianae. Oddane do druku w 1939 r. do Zoologica Polon.

IV

WYDAWNICTWA

W okresie sprawozdawczym ukazały się następujące wydawnictwa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego:

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Rok XXXIX — 1946. Str. 4 nlb. + 144 + 1 tabl.

Sprawozdania z posiedzeń T. N. W.

Wydział I,

r. 1946, z. 1 i 2, str. 97 + 3 nlb. zawiera prace: Z. Szmydtowa — Czynniki rodzajowe i strukturalne „Pana Tadeusza", T. Mikulski — Polonistyka wrocławska, St. Słoński — O języku Kochanowskiego, W. Doroszewski — Kategorie słowotwórcze, J. Kleiner — Epilog „Pana Tadeusza", J. Krzyżanowski — Aleksander Brückner, K. W. Zawodziński — Wiersz poezji polskiej, W. Borowy — O autografie „Vade-mecum" Norwida, K. Kumaniecki — Oda Horacego do Plankusa, M. Brahmer — Włoska literatura gwarowa, K. Kumaniecki — Nowy przekład polski Tucydydesa i Salustiusza, J. Krzyżanowski — O przenośni, Z. Szmydtowa — Problematyka i kompozycja „Grażyny", A. Zajączkowski — Problem językowy Chazarów, E. Sawrymowicz — Najważniejsze elementy stylu religijnego „Hymnów" Kasprowicza.

Światowit. Tom XVIII, 1939—1945, str. 8 nlb. + 304 + 1 tabl. zawiera prace: O. E. Bulanda — Kult Bogini-Matki w kulturach prehistorii i etnologii, J. Antoniewicz — Zabytki halsztackie z Bogumiłowa i Pyszkowa w pow. sieradzkim, J. Rosen-Przeworska — Zabytki okresu wczesnolateńskiego na ziemiach Pol-

ski, M. Gozdowski — Zabytki z cmentarzyska w Bielawach, pow. łowicki, F. Łopieński — Kilka uwag o technice dzbana brązowego przedrzymskiego z Brzezin, St. Nosek — Nowe materiały do poznania kultury wenedzkiej, T. Reyman — Dwa groby z okresu rzymskiego w Opatowie, pow. częstochowski, R. Jamka — Grób okresu rzymskiego z Malkowic, pow. pińczowski, B. Werner — Grób popielnicowy z okresu rzymskiego z Korczewa, pow. sokołowski, Z. Wartołowska — Metodyczne badania grodzisk a zagadnienia ustroju społecznego, K. Musianowicz — Cmentarzysko wczesnodziejowe w Łowiczu, St. Buratyński — Wczesnohistoryczne zabytki z Muniny Wielkiej w pow. jarosławskim, Ks. J. Motyka —Z pradziejów Nad-Rabia, Wł. Antoniewicz — Uwagi o organizacji prehistorii w Polsce.

Archiwum Mineralogiczne. Tom XVI, 1946, str. 4 nlb. + 321 + 5 nlb. + 2 tabl. zawiera prace: St. J. Thugutt — O sodalicie i jego pochodnych, St. J. Thugutt — Analcym, ustrój i pochodzenie, K. Smulikowski — Studia petrologiczne obszarów granitowych na północnym Wołyniu.

Kamieniecki Witold. Społeczeństwo litewskie w XV w. Str. 125 + 1 nlb. + III + 1 nlb. + 1 tabl.

Krzyżanowski Julian. Polska bajka ludowa w układzie systematycznym. I. Bajka zwierzęca. Str. 90.

Norwid Cyprian. Vade-mecum. Podobizna autografu z przedmową Wacława Borowego. Str. XXIII + 1 nlb. + 127 + 1 nlb.

Walawski Julian. Badania elektrokardiograficzne w przebiegu duru plamistego. Str. 117 + 1 nlb. + 67 tabl.

V

STOSUNKI ZEWNĘTRZNE

W okresie sprawozdawczym nawiązano przerwaną przez wojnę wymianę wydawnictw z następującymi dalszymi instytucjami krajowymi i zagranicznymi:

Basel — Museum für Völkerkunde.

Brno — Lekarská Fakulta Masarykovy University.

Brno — Přirodovědecká Fakulta Masarykovy University.

Göteborg — Göteborgs Högskola.

Helsinki — Finska Vetenskaps-Societeten (Societas Scientiarum Fennica).

Kobenhavn — Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab.

Kraków — Polska Akademia Umiejętności.

Lublin — Uniwersytet im. M. Curie-Skłodowskiej.

Oslo — Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo.

Praha — Česká Akademia Věd a Umení.

Praha — Český Zemský Archiv.

Praha — Slovanský Ustav.

Trondheim — Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab.

Warszawa — Państwowy Instytut Geologiczny.

Warszawa — Państwowe Muzeum Zoologiczne.

VI

Sprawozdanie rachunkowe

Wpływy TNW od 1.I – 31.XII 1947 r.

I.	Otrzymane subwencje:			
	1. Prezydium Rady Ministrów	10.000.000		
	2. Ministerstwo Oświaty	9.493.285	19.493.285	
	Dary:			
	1. Pol. Akademia Umiejętności Kraków	20.000		
	2. Jan Żółtowski	1.500		
	3. Prof. Krzyżanowski Julian	15.000		
	4. Publ. Szkoła Powsz. w Kędziorowie	600	37.100	
	Inne dochody:			
	Sprzedaż własnych wydawnictw		103.394	
	Zaliczki:			
	1. Kancelaria Cywilna Ob. Prezydenta Rz. P. na „Natolin"	450.000		
	2. Tow. Literackie im. Adama Mickiewicza	100.000	550.000	
II.	Subwencja dla innych:			
	Dla Wydawn. „Wiedza" i Arct na „Słownik ortoepiczny" Szobera		3.000.000	
III.	Subwencje na odbudowę gmachów TNW:			
	Ministerstwo Odbudowy . . .	137.000		
	Społeczny fundusz odbudowy m. st. Warszawy	12.000.000	12.137.000	
IV.	Pozostałość z roku 1946 na dzień 1/I 1947 r.			
	Gotówka w kasie	2.517		
	Sumy do dyspozycji TNW na r-ku w PKO	6.880.623	6.883.140	42.203.919
	Sumy do dyspozycji w r. 1947			42.203.919

I. Wydatki na wydawnictwa:			
1. Prof. Walawski Julian Badania kardiograficzne w przebiegu duru plamistego			
druk	404.085		
honorarium	70.000	474.085	
2. Prof. Kamieniecki Witold Społeczeństwo litewskie w XV w.			
druk	117.685		
honorarium	32.500	150.185	
3. Archiwum Mineralogiczne tom XVI			
druk	338.960		
klisze.	38.814		
honorarium	35.000		
rysunki	5.340	418.114	
4. Prof. Krzyżanowski Julian . Polska Bajka Ludowa w układzie systematycznym. I. Bajka zwierzęca			
druk	169.110		
honorarium	21.000		
indeks	3.005	193.115	
5. Norwid Cyprian Vade Mecum			
druk	261.650		
honoraria	43.000	304.650	
6. Rocznik TNW r. 1946			
druk	152.549		
honorarium	45.000	197.549	
7. Światowit tom XVIII			
druk	309.430		
honorarium	116.335	425.765	
8. Sprawozdanie Wydział I zeszyt 1 i 2, rok XXXIX			
druk	103.565		
honorarium	28.150	131.715	2.295.178
Do przeniesienia . .			2.295.178

od 1.I — 31.XII 1947 r.

Z przeniesienia . .			2,295.178
II. Wydatki na wydawnictwa w druku:			
1. Prof. Lorentz Stanisław Natolin			
klisze	254.293		
honoraria	200.000	454.293	
2. Kronika Galla			
klisze		456.425	
3. Prof. Handelsman Marceli Adam Czartoryski			
honoraria		130.000	
4. Światowid tom XIX			
klisze	123.207		
mapa	5.045		
honorarium	76.300	204.552	
5. Prof. Melanowski Wład. Dzieje Instyt. Oftalmicznego			
druk	100.000		
klisze	64.724		
honorarium	50.000	214.724	
6. Prof. Doroszewski Witold Język Jeża			
honorarium		50.000	
7. Dynowski Witold Prehistoria			
honorarium		40.000	
8. Sprawozdanie Wydział III Matematyczno-fizyczny			
honoraria		181.000	
9. Rocznik TNW 1939—45 r.			
honorarium		30.000	
10. Sprawozdanie Wydział II			
druk	15.000		
honoraria	40.000	55.000	
11. Ks. Sokołowski Franciszek Propaganda polityczna Grecji w okresie upadku niepodległości			
druk		30.000	
12. Bibliografia historii Polski			
honoraria		250.400	2.096.394
Do przeniesienia . .			4.391.572

Wydatki TNW za czas od 1.I — 31.XII 1947 r.

	Z przeniesienia . .			4.391.572
III.	Udzielone przez TNW dotacje:			
	Gabinet Matematyczny . . .	109.000		
	„ Filologiczny	290.000		
	Archiwum hydrobiologii i rybactwa	100.000		
	Archiwum medycyny wewnętrznej	250.000	749.000	
IV.	Nagrody naukowe		400.000	
V.	Prace naukowe		89.750	
VI.	Wydatki administracyjne:			
	1. Płace personelu naukowego	190.000		
	2. „ „ administrac.	650.592		
	3. Ubezpieczalnia Społeczna .	81.416		
	4. Podróże służbowe	168.880		
	5. Opał, światło, woda . . .	163.948		
	6. Porto	14.365		
	7. Opłaty PKO	19.615		
	8. Przewóz papieru i inne przewozy	213.099		
	9. Utrzymanie auta	45.183		
	10. Materiały piśmienne . . .	41.239		
	11. Koszty obchodu Jubileuszu TNW	71.695		
	12. Ekspertyzy	5.000		
	13. Asekuracja transportu i składowe	1.113		
	14. Składki i ofiary	8.694		
	15. Różne drobne wydatki . .	32.887		
	16. Wczasy	130.000		
	17. Umorzona zaliczka. . . .	20.000	1.857.726	
VII.	Wydatki na Drukarnię Naukową TNW		9.506.478	
VIII.	Ruchomości nabyte w r. 1947		798.004	
IX.	Zakupiony papier w roku 1947		2.000.415	
X.	Odbudowa gmachów TNW . .		12.477.963	27.879.336
	Razem wydatki w 1947 r.			32.270.908
	Pozostałość na 1/I 1948 roku gotówka w kasie . . .		374.533	
	Sumy do dyspozycyj TNW na r-ku w PKO		9.558.478	9.933.011
	Razem			42.203.919

VII

Doroczne Zebranie Uroczyste

23 listopada 1947 r.

1

Przemówienie Prezesa Wacława Sierpińskiego

Dostojne Zgromadzenie!

Otwierając doroczne Zebranie uroczyste Towarzystwa Naukowego Warszawskiego witam Pana Ministra Odbudowy Michała Kaczorowskiego, Panią Wiceministra Eugenię Krassowską, Pana Wiceministra Kultury i Sztuki Feliksa Widy-Wirskiego, Przedstawiciela Duchowieństwa Katolickiego, J. E. Ks. Arcybiskupa Antoniego Szlagowskiego, Przedstawiciela Duchowieństwa Ewangelickiego, Ks. Biskupa Jana Szerudę, Pana Prezydenta Miasta, Stanisława Tołwińskiego, Przedstawicieli Polskiej Akademii Umiejętności w osobach jej Wiceprezesów, rektorów Władysława Szafera i Stefana Pieńkowskiego, Ich Magnificencje Panów Rektorów stołecznych Szkół Akademickich, Panów Przedstawicieli różnych Towarzystw i Instytucji oraz Szanowną Publiczność, która raczyła tak licznie przybyć na naszą uroczystość. Ten dowód tak żywego interesowania się Społeczeństwa naszym Towarzystwem wysoko sobie cenimy.

Pojutrze upływa lat 40 od dnia założenia Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, a raczej wskrzeszenia pod zmienioną nazwą założonego w roku 1800, a zamkniętego w roku 1832 Towarzystwa Przyjaciół Nauk, którego spadkobiercami moralnymi i kontynuatorami prac jesteśmy.

W życiu instytucji nie jest to okres długi, ale nie jest też i znikomy, gdyż stanowi dwudziestą piątą część tysiąclecia naszej historii, dla nas współczesnych szczególnie ważną, gdyż obejmującą okres ostatni.

Warunki ubiegłego czterdziestolecia nie były dla rozwoju naszego Towarzystwa pomyślne. Wszak powstało ono jeszcze w okresie niewoli i musiało przetrwać aż dwie wojny światowe, które w sumie przez lat dziesięć paraliżowały jego działalność.

Inicjatywa założenia Towarzystwa Naukowego wyszła od byłych profesorów i wychowanków Szkoły Głównej Warszawskiej, wśród których było sporo członków Krakowskiej Akademii Umiejętności, lecz dopiero po rewolucji 1905 roku i po wydaniu pierwszego prawa o stowarzyszeniach okazała się możliwość utworzenia w Warszawie oficjalnego ośrodka pracy naukowej twórczej. Pierwsze Walne Zgromadzenie Towarzystwa odbyło się 25 listopada 1907 roku, w rocznicę założenia Szkoły Głównej, prawie w dzień pierwszego posiedzenia dawnego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, które miało miejsce 23 listopada 1800 roku.

Pierwszego wyboru członków rzeczywistych Towarzystwa dokonało grono jego założycieli 19 stycznia i 2 lutego 1908 roku, stwarzając jego kadry w liczbie 16 na Wydziale językoznawstwa i literatury, 29 na Wydziale nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii oraz 39 na Wydziale nauk matematycznych i przyrodniczych, do których i ja miałem zaszczyt należeć.

Początki Towarzystwa nie były łatwe: brak było zupełnie środków. Pamiętam, jak pierwsze posiedzenia Towarzystwa, nie tylko naukowe wydziałów, ale i plenarne, a nawet doroczne, odbywaliśmy w mieszkaniu prywatnym profesora Ignacego Baranowskiego, gdyż własnego lokalu nie było. Później dopiero posypały się dary i zapisy na rzecz Towarzystwa. W roku 1911 Józef Potocki ofiarował Towarzystwu dom przy ulicy Śniadeckich 8, a dalsze znaczniejsze ofiary złożyli dr Józef Pawiński oraz rodzina przedwcześnie zmarłego ucznia Marii Skłodowskiej-Curie, Mirosława Kernbauma. Długoletnia współpracownica Marcelego Nenckiego, Nadzieja Sieberowa, jeszcze w roku 1909 ofiarowała znaczny fundusz 50.000 rubli na założenie In-

stytutu Marcelego Nenckiego. Tejże wysokości fundusz, tak zwany wieczysty, wpłynął od małżonków Bernerów, fundusz zaś w wysokości 25.000 rubli ofiarowali w roku 1912 wychowankowie byłej Szkoły Głównej.

Do pierwszej wojny światowej instytucją, która popierała usiłowania Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, udzielając znacznych sum na potrzeby jego instytutów, była Kasa Pomocy im. Dra J. Mianowskiego. Pomoc ta ustała dopiero po pierwszej wojnie, gdy Kasa Mianowskiego utraciła swą podstawę materialną. Wymienione dary i ofiary stworzyły materialne warunki bytu Towarzystwa i umożliwiły uruchomienie szeregu pracowni naukowych i instytutów badawczych.

W roku 1911 powstają pierwsze pracownie Towarzystwa: antropologiczna, neurobiologiczna, mineralogiczna, a w następnym roku radiologiczna, której honorowym kierownikiem zostaje Maria Skłodowska-Curie, dalej Obserwatorium im. J. Jędrzejewicza. W tymże roku z fundacji Pawińskiego uruchomiono pracownie fizjologiczną i zoologiczną. Pracownie i gabinety humanistyczne zostają w roku 1913 połączone w jeden wspólny Gabinet Nauk Historycznych, zaś zakłady biologiczne w Instytut biologiczny im. Marcelego Nenckiego.

Już więc w pierwszych siedmiu latach swego istnienia Towarzystwo Naukowe Warszawskie utworzyło środowisko pracy naukowej, skupiające badaczy z różnych dziedzin nauki i umożliwiające im prowadzenie samodzielnych badań i ogłaszanie drukiem wyników naukowych.

W chwili wybuchu pierwszej wojny światowej Towarzystwo Naukowe Warszawskie miało już wyraźną fizjonomię: było instytucją akademicką zorientowaną przede wszystkim w kierunku instytutów badawczych, ale zarazem też naczelną instytucją naukową w Kongresówce. W czasie pierwszej wojny światowej majątek Towarzystwa uległ zniszczeniu przez rekwizycje okupacyjne, a zapisy i fundusze przez dewaluację, a później inflację. Pozostał jednak niezniszczony własny gmach Towarzystwa przy ulicy Śniadeckich, a co najważniejsze, pozostała przy życiu znaczna większość członków Towarzystwa, gdyż w czasie pierwszej wojny światowej zmarło ich zaledwie kilkunastu. Było więc komu rozpoczynać pracę w wolnej Polsce.

26 sierpnia 1919 roku Sejm uchwalił wezwać Rząd do wydzierżawienia na 99 lat za opłatą 5 marek polskich rocznie Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu gmach zwany Pałacem Staszica, którego właścicielem według wykazu hipotecznego z roku 1820 było Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Był to, jak wiadomo, dar wieczysty księdza Stanisława Staszica, przeznaczony „na miejsce zebrań mężów nauki, oddających się badaniom języka ojczystego, literatury, historii oraz umiejętności przyrodniczych, filozoficznych i matematycznych".

Takie rozwiązanie sprawy Pałacu Staszica uważaliśmy zawsze za tymczasowe. Nie ulegało dla nas wątpliwości, że, jakkolwiek nosząca inną nazwę i pozbawiona z winy zaborców ciągłości z Towarzystwem Przyjaciół Nauk, najwyższa instytucja naukowa w stolicy jest prawowitym spadkobiercą zapisu Staszica. Toteż nie wątpimy, że obecnie Władze Państwowe rozstrzygną ostatecznie sprawę zgodnie z wolą fundatora i w myśl jego intencji i Towarzystwo Naukowe Warszawskie, w imię nieprzedawnionych praw moralnych do tego spadku, obejmie już nie w dzierżawę, lecz w posiadanie Pałac Staszica.

Gdy w roku 1918 Towarzystwo Naukowe Warszawskie pierwszy raz odbywało swe posiedzenie doroczne w nieodremontowanym jeszcze Pałacu Staszica, ówczesny Wiceprezes Towarzystwa ś. p. Leon Kryński, zagajając zebranie, powiedział:

„Pałac Staszica pozostać winien nie tylko wieczystą siedzibą Towarzystwa Naukowego, które zyskuje w nim znakomite pomieszczenie dla swych gabinetów, bibliotek, zbiorów i pracowni naukowych. Stanowić on będzie po wsze czasy widomy znak kultu dla nauki ojczystej, symbol czci dla jej dostojeństwa i zrozumienia jej potężnego znaczenia dla życia i wielkości narodu polskiego. A ponad tym gmachem unosić się będzie duch jego twórcy, wielkiego obywatela Polski — Staszica".

Wtedy właśnie w 1918 roku, po wyjściu Niemców, gmach Staszica, w którym w czasie pierwszej wojny światowej rozsiadła się niemiecka gospoda żołnierska, znajdował się w stanie zniszczenia, a front jego przedstawiał, jak się wyraził ś. p. profesor Lalewicz, upiorną, bezkształtną masę muru, pokrytą trupio-szarą powłoką klejowej farby. Gmach wymagał więc prze-

budow dla przywrócenia mu choćby w przybliżeniu wyglądu, jąki miał za czasów Staszica.

W tym celu powstaje Komitet Główny odbudowy Pałacu Staszica, który powołuje do życia Komitet wykonawczy. Temu ostatniemu przewodniczy były sekretarz generalny Towarzystwa, Franciszek Pułaski, będący duszą całego dzieła. Później prowadzenie odbudowy przejął sam Zarząd Towarzystwa, przez co główny ciężar prac spadł na ówczesnego sekretarza generalnego Towarzystwa, ś. p. Edwarda Lotha.

Przebudowę, której kierownikiem był ś. p. profesor Marian Lalewicz, rozpoczęto w roku 1924, a trwała ona lat kilkanaście. Tablica, wmurowana pod arkadami w tym miejscu, gdzie sto lat przed tym stała trumna Staszica, głosiła: „Dom ten przez Staszica ku pielęgnowaniu nauk przeznaczony, przez rząd rosyjski odebrany, wolą Rzeczypospolitej Polskiej Nauce Polskiej przywrócony. 20.I.1926".

Pierwsze doroczne zebranie uroczyste w przywróconym do dawnego wyglądu Pałacu Staszica odbyliśmy w 25-tą rocznicę założenia Towarzystwa, w roku 1932.

Już kilka lat przedtem nastąpiła reorganizacja Towarzystwa, a w roku 1930 przyjęty został nowy Statut Towarzystwa, w myśl którego stało się ono instytucją naukową o charakterze akademii.

Podział instytucji naukowych na posiadające charakter akademii i nie mające tego charakteru opiera się na kryteriach formalnych, którym winien odpowiadać statut instytucji. Należy tu przede wszystkim ustalona w statucie i nieprzekraczalna liczba członków na każdym wydziale i sekcji oraz zastrzeżenie, że na członków mogą być wybierani tylko wybitni uczeni i badacze. Wybory członków są dwukrotne: na odpowiednim wydziale, a następnie na plenum, przy czym w obu przypadkach obowiązuje kwalifikowana większość głosów, np. w Polskiej Akademii Umiejętności oraz w naszym Towarzystwie 3/4 na Wydziale i 2/3 na plenum. Do innych cech instytucji o charakterze akademii należy podział członków na dwie kategorie: czynnych (albo zwyczajnych) oraz korespondentów (albo przybranych). Sama nazwa instytucji nie odgrywa tu roli: istnieją po-

ważne akademie za granicą, nie noszące tytułu akademii, np. Royal Society w Londynie albo Towarzystwo Naukowe w Getyndze.

W wyniku wspomnianej reorganizacji liczba członków Towarzystwa w każdym wydziale i grupie ustalona zostaje na 20, przy czym Wydział matematyczno-przyrodniczy zostaje podzielony na dwa odrębne: nauk matematyczno-fizycznych oraz nauk biologicznych tudzież utworzony zostaje V Wydział Towarzystwa, mianowicie nauk technicznych, jako też 3 sekcje: nauk lekarskich, rolniczych oraz prawnych i ekonomicznych.

W r. 1931, prócz Polskiej Akademii Umiejętności i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, instytucjami o charakterze akademii były jeszcze Akademia Nauk Technicznych i Towarzystwo Naukowe we Lwowie. Te cztery instytucje utworzyły tzw. Komitet Porozumiewawczy, za którego pośrednictwem wspólnie i solidarnie występowały we wszystkich ważniejszych dla nauki polskiej sprawach, nie wyłączając spraw budżetowych oraz spraw reprezentacji nauki polskiej za granicą. Ten Komitet Porozumiewawczy czterech instytucji przetrwał do dzisiaj, z tą zmianą, że rolę Lwowskiego Towarzystwa Naukowego przejęło Wrocławskie.

Chciałbym tu jeszcze nieco bliżej omówić stosunek naszego Towarzystwa do najwyższej instytucji naukowej w Państwie — Polskiej Akademii Umiejętności, która wśród czterech towarzystw, tworzących Komitet Porozumiewawczy, jest p r i m u s i n t e r p a r e s.

Jak już wspomniałem, wśród członków założycieli naszego Towarzystwa było sporo członków Akademii Umiejętności, jak Bolesław Ulanowski, Alfred Sokołowski, Samuel Dickstein, Władysław Gosiewski, Henryk Hoyer, Jan Kowalczyk, Adam Antoni Kryński, Teodor Wierzbowski. Towarzystwo Naukowe Warszawskie było utworzone w porozumieniu z Akademią Umiejętności w Krakowie.

Przemawiając na jubileuszu 25-lecia naszego Towarzystwa, ówczesny Prezes Polskiej Akademii Umiejętności, Kazimierz Kostanecki, który w osiem lat później zginął w niemieckim obozie koncentracyjnym, tymi słowy scharakteryzował stosunek naszych dwóch instytucji: „Akademia Umiejętności i Towarzystwo Naukowe Warszawskie pracowały równolegle jako

bratnie instytucje, nieraz ku wspólnym łącząc się naukowym przedsięwzięciom... Jesteśmy współzawodnikami, ale we współzawodnictwie tym nie ma miejsca ani dla zazdrości, ani zawiści; każdy postęp, rozwój i osiągnięte wyniki odzywają się radosnym echem w bratniej instytucji; jest to współzawodnictwo najszlachetniejsze, bo przyświeca mu dążność do pomnożenia wspólnego nam skarbu, rozwoju nauki polskiej, która utrwala podstawy bytu narodowego".

Prezes Kazimierz Kostanecki był członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego; byli też nimi jego następcy: ś. p. Stanisław Wróblewski oraz ś. p. Prezes Stanisław Kutrzeba, który na ostatnim posiedzeniu dorocznym naszego Towarzystwa przed wojną wygłosił piękny odczyt. Są też członkami naszego Towarzystwa obecny Prezes Polskiej Akademii Umiejętności profesor Kazimierz Nitsch i obaj jej Wiceprezesi profesorowie Stefan Pieńkowski i Władysław Szafer. Z drugiej strony, wśród członków Towarzystwa Naukowego Warszawskiego wielu, a na niektórych wydziałach, jak np. na III-cim, olbrzymia większość jest członkami Akademii Umiejętności.

Przed wojną niektóre posiedzenia Wydziałów Akademii odbywały się w Warszawie, w lokalu Towarzystwa Naukowego. Gdy w roku 1945 Polska Akademia Umiejętności otrzymała, jako darowiznę, ocalały dom w Warszawie przy ul. Lwowskiej, na wniosek ś. p. Prezesa Kutrzeby, Zarząd Akademii uchwalił, aby jeden z lokali tego domu był oddany na użytek Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, dopóki Towarzystwo nie odbuduje swojej własnej siedziby. Ponieważ jednak sprawa oddania Akademii jej domu przy ul. Lwowskiej przeciąga się, gdyż dotychczasowy lokator nie chce go opróżnić, sytuacja zapewne zostanie odwrócona i Towarzystwo Naukowe w odbudowywanym Pałacu Staszica będzie mogło oddać odpowiednie pomieszczenie Akademii dla jej ekspozytury w Warszawie.

Za dowód ścisłego związku Polskiej Akademii Umiejętności z Towarzystwem Naukowym Warszawskim może być też uważany fakt, że, jakkolwiek nie jest to zastrzeżone w statucie, to od lat kilkunastu delegatem Polskiej Akademii Umiejętności na Warszawę jest Prezes Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

Powiem jeszcze parę słów o stosunku naszego Towarzystwa do Uniwersytetu Warszawskiego i innych instytucji naukowych stolicy. Gdy przed 30 laty powstawał odrodzony Uniwersytet Warszawski, większość jego profesorów została powołana spośród członków Towarzystwa Naukowego. W chwili odrodzenia Państwa Polskiego po pierwszej wojnie światowej 62 członków Towarzystwa zajęło stanowiska profesorów, dyrektorów instytutów i archiwów. Jednocześnie niektóre pracownie Towarzystwa stały się zawiązkiem instytucji i zakładów państwowych, jak Państwowego Instytutu Meteorologicznego, Państwowego Zakładu Higieny i in.

W późniejszych latach członkowie miejscowi Towarzystwa Naukowego Warszawskiego byli wybierani głównie spośród profesorów stołecznego Uniwersytetu. Niektóre zakłady naukowe Towarzystwa były przez osoby swych kierowników związane z odpowiednimi zakładami uniwersyteckimi. Kilka takich zakładów mieściło się w Pałacu Staszica.

Po ostatniej wojnie, gdy Towarzystwo nasze nie miało literalnie żadnego lokalu, biuro jego znalazło czasowe pomieszczenie właśnie na terenie Uniwersytetu. Z drugiej strony, Towarzystwo Naukowe oddało Uniwersytetowi w depozyt biblioteki kilku swych gabinetów, jak Matematycznego, Korbutianum i innych. Na dzisiejsze posiedzenie Uniwersytet użyczył nam swej auli, za co składam Magnificencji Panu Rektorowi serdeczne podziękowanie.

W ostatnich latach przed wojną światową rozwój Towarzystwa Naukowego Warszawskiego rokuje, zdawałoby się, jak najlepsze nadzieje. Wre ożywiona praca w instytutach badawczych T-wa; wydawnictwa T-wa dochodzą do 180 arkuszy druku rocznie; prócz dawnych wydawnictw powstają nowe. Biblioteka Centralna T-wa i biblioteki poszczególnych zakładów powiększają się stale. Związek z życiem naukowym i kulturalnym polskim i zagranicznym jest coraz żywszy. Towarzystwo Naukowe Warszawskie utrzymywało stosunki naukowe z przeszło 700 instytucjami, w czym około 600 zagranicznych. Zniszczony przez pierwszą wojnę światową majątek T-wa doznaje częściowej restytucji. Tak np. dzięki zapisom Józefa Kernbauma na Pracownię Radiologiczną zdewaluowana uprzednio suma fundacyjna

wzrosła do 80 tysięcy złotych. Z zapisu ś. p. Karola Hołnickiego-Szulca T-wo otrzymuje majątek Leszczyny w Siedleckim o przestrzeni przeszło 400 morgów ziemi. Wspierają Towarzystwo Naukowe znaczniejszymi zasiłkami: Fundusz Kultury Narodowej, Ministerstwo W. R. i O. P., Magistrat m. st. Warszawy, Bank Polski.

W r. 1914 Samuel Dickstein ofiarował Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu wspaniałą bibliotekę matematyczną, gromadzoną przez niego w ciągu kilku dziesiątków lat. Bibliotekę tę, która wraz z czytelnią tworzyła Gabinet Matematyczny T. N. W., profesor Dickstein stale uzupełniał aż do swej śmierci na początku wojny, tak iż liczba jej tomów przekroczyła 10.000. Cenny ten księgozbiór częściowo ocalał i został po wojnie oddany w depozyt Seminarium Matematycznemu Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie stanowi podstawę biblioteki, z której korzystają matematycy warszawscy.

W r. 1915 członek-założyciel T. N. W. Gabriel Korbut ofiarował Towarzystwu cenny księgozbiór, około 12.000 tomów, który był podwaliną Gabinetu Filologicznego Towarzystwa. Zbiory te ocalały w 60%.

W roku 1922 ś. p. profesor Erazm Majewski ofiarował Towarzystwu Naukowemu Muzeum Archeologiczne swego imienia wraz z biblioteką archeologiczną, parcelą oraz papiery wartościowe na ogólną sumę około 300.000 złotych, uzupełnioną po śmierci fundatora przez p. Lucynę Majewską. W akcie darowizny było zastrzeżenie, że zbiory te winny się mieścić w Pałacu Staszica, a gdyby Towarzystwo nie mogło ich utrzymać, mają przejść na własność Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie. Muzeum im. Erazma Majewskiego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego mieściło się przed wojną na III-cim piętrze Pałacu Staszica, zinwentaryzowane w 80% swoich zbiorów, złożonych z około stu tysięcy okazów. Było ono dostępne dla prehistoryków i studentów prehistorii, dla szerokiej publiczności i dla wielu cudzoziemskich uczonych. W czasie wojny, zatwierdzony przez niemieckie władze okupacyjne kierownik Państwowego Muzeum Archeologicznego wystosował do władz niemieckich memoriał w sprawie skomasowania w lokalu Państwowego Muzeum Archeologicznego kompletnie ocalałych w Pałacu Staszica

kolekcyj Muzeum Erazma Majewskiego. Na polecenie władz okupacyjnych, wbrew woli Zarządu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, przewiózł ówczesny kierownik Państwowego Muzeum Archeologicznego wszystkie zbiory T. N. W. z Pałacu Staszica do lokalu P. M. A. w Muzeum Narodowym, gdzie się dotychczas znajdują. W odbudowywanym obecnie Pałacu Staszica T. N. W. przewiduje miejsce na te zbiory.

Druga wojna światowa zadała Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu ciężkie i bolesne straty. Zabrała mu przeszło 80 członków, w czym blisko jedną trzecią wszystkich jego członków krajowych. Wielu z nich zginęło od kul lub bomb niemieckich, bądź pomarło w obozach koncentracyjnych, bądź wreszcie, straciwszy zdrowie w ciężkich warunkach okupacji, nie dożyło wznowienia działalności T-wa. Każdy z pięciu wydziałów naszego T-wa stracił wybitnych swoich przedstawicieli, z których jedni zasilali swymi cennymi pracami wydawnictwa T-wa, inni kierowali jego zakładami badawczymi, inni wreszcie pracowali w Zarządzie T-wa. Gmachy T-wa, jego instytuty naukowe i zakłady badawcze pozostawili Niemcy w gruzach. Pałac Staszica został spalony i częściowo zburzony. Spalony został też dom T-wa przy ul. Śniadeckich 8. Fundusze i zapisy T-wa zostały skonfiskowane przez okupanta na rzecz tzw. Gubernii Generalnej.

Jeżeli po wojnie Towarzystwo Naukowe Warszawskie było w stanie wznowić swoją działalność, to tylko dzięki pomocy ze strony Państwa, mianowicie dzięki stałym zasiłkom udzielanym przez Pana Premiera oraz przez Ministerstwo Oświaty, za które wyrażam tu zarówno Panu Prezesowi Rady Ministrów, jak i Panu Ministrowi Oświaty w imieniu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego głęboką wdzięczność.

Co zaś do kierunku działalności T-wa po wojnie, to musiał on z konieczności ulec pewnej zmianie, przynajmniej, jeżeli chodzi o najbliższe lata. Wiele przedwojennych pracowni i instytutów badawczych T-wa nie dało się restytuować, nie tylko dlatego, że zostały doszczętnie zniszczone i odbudowa ich wymagałaby znacznych środków, ale przede wszystkim dlatego, że w czasie wojny zmarli ich kierownicy i wielu pracowników. W tych warunkach jako jedno z głównych swych zadań T-wo

uznało działalność wydawniczą. Rozwinięciu tej działalności stał jednak na przeszkodzie brak drukarń, mogących drukować dzieła naukowe, zwłaszcza takie, które wymagają specjalnych czcionek, jak lingwistyczne lub matematyczne. Aby temu brakowi zaradzić, Zarząd T-wa postanowił założyć własną drukarnię, któraby obsługiwała przede wszystkim samo T-wo, a następnie i inne instytucje naukowe stolicy. Dziś właśnie, po naszym posiedzeniu, J. E. Ks. Arcybiskup Prof. Dr Antoni Szlagowski, członek naszego T-wa, dokona poświęcenia nowootworzonej Drukarni Naukowej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

Drukarnia jest na razie niewielka, mieści się tymczasowo na terenie Uniwersytetu, ale mamy nadzieję, że przy życzliwym poparciu i pomocy Władz Państwowych, które doceniają potrzebę stworzenia w Polsce postawionego na odpowiednim poziomie drukarstwa naukowego, Drukarnia nasza się rozwinie i będzie w stanie zaspokoić potrzeby nie tylko naszej instytucji, ale również licznych towarzystw naukowych specjalnych. Nadzieję naszą opieramy na tym, że dotychczasowe wołania naszego Towarzystwa i innych instytucji naukowych w Polsce o drukarstwo naukowe jako całość, znalazły ostatnio czynne poparcie i opiekę w Ministerstwie Oświaty, zwłaszcza ze strony Pani Wiceministra Eugenii Krassowskiej, która skierowała to doniosłe dla nauki zagadnienie na tory jedynie właściwego rozwiązania w pełnej skali, tj. w ramach Państwowego Planu Inwestycyjnego na rok 1948. Nie wątpimy, że ta akcja Ministerstwa Oświaty spotka się z całkowitym zrozumieniem ze strony Kierowników naszego gospodarstwa narodowego.

Przemawiając z tego miejsca przed rokiem wspomniałem o trudności, jaką miało T-wo ze sprawą odbudowy domu własnego przy ul. Śniadeckich 8, który znalazł się na szlaku mającej powstać nowej ulicy. Otóż sprawa tego domu została przez czynniki miarodajne załatwiona pomyślnie dla Towarzystwa, które uzyskało pozwolenie na odbudowę domu, do której przystąpi natychmiast po otrzymaniu odpowiednich kredytów. Do domu tego zamierza T-wo, gdy tylko to się stanie możliwe, przenieść m. in. swoją Drukarnię Naukową.

Co się zaś tyczy Pałacu Staszica, to odbudowa jego części frontowej w tym roku znacznie posunęła się naprzód i już dziś

pewne lokale, urządzone dzięki Dyrekcji Muzeum Narodowego, zostaną oddane do użytku T-wa.

W czasie 40 lat istnienia Towarzystwa zmarło dwustu kilkudziesięciu jego członków, z których jedna trzecia w czasie ostatniej wojny. Nie sposób tu wymienić wszystkie te nazwiska mężów nauki, nieraz znakomitych; dla przykładu wymienię więc tylko niektóre, mówiące same za siebie. A więc, w porządku alfabetycznym: Askenazy Szymon, Balzer Oswald, Baudouin de Courtenay Jan, Chlebowski Bronisław, Chrzanowski Ignacy, Dickstein Samuel, Godlewski Emil starszy i młodszy, Handelsman Marceli, Jabłonowski Aleksander, Holewiński Władysław, Kraushar Aleksander, Kryński Adam Antoni, Krzymuski Ludwik, Loth Edward, Majewski Erazm, Mazurkiewicz Stefan, Skłodowska-Curie Maria, Smoleński Władysław, Struve Henryk, Święcicki Julian Adolf, Wierzbowski Teodor, Zieliński Tadeusz.

W roku ubiegłym upłynęło sto lat od dnia urodzin członka-założyciela T. N. W. Henryka Sienkiewicza, który brał czynny i gorliwy udział w zawiązaniu Towarzystwa.

25 listopada 1913 r na publicznym posiedzeniu naszego T-wa Maria Skłodowska-Curie wygłosiła odczyt: „O radioaktywności i ciałach radioaktywnych". Jedno tylko zdanie z tego odczytu, wygłoszonego przed 34 laty, ale jakże dziś jeszcze aktualne, pozwolę sobie tu przytoczyć:

„Tak więc promieniowanie atomów radioaktywnych pozwala nam wyprowadzić wnioski odnośnie do ich budowy, o której nic dotąd nie wiedzieliśmy, a która stopniowo zapewne tajniki swe nam odsłoni. Nie ulega wątpliwości, że nowa chemia, dotycząca wnętrza atomów, której zaledwie nieznaczne początki widzimy, będzie oparta przeważnie na zdobyczach radioaktywności, która jest jedynym zjawiskiem czysto atomowym".

Godzi się też z okazji dzisiejszej uroczystości wymienić nazwiska tych, którzy kolejno stali na czele Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w ciągu trzydziestu paru lat swego istnienia miało trzech prezesów: Albertrandi'ego, Staszica i Niemcewicza. Po 75-letniej przerwie pierwszym prezesem

T. N. W. został Aleksander Jabłonowski, następnymi byli: Teodor Dydyński, Bronisław Chlebowski, Jan Kochanowski i Kazimierz Żorawski.

Sekretarzami Generalnymi T. N. W. byli kolejno: Adolf Suligowski, Stanisław Józef Thugutt, zastępczo Feliks Kucharzewski, Władysław Janowski, Franciszek Pułaski, zastępczo Henryk Konic, Marian Jakowski, Kazimierz Stołyhwo, Stanisław Szober, Edward Loth, Stefan Mazurkiewicz.

W tych dniach Towarzystwo nasze rozpoczyna swe piąte dziesięciolecie. Czeka nas wytężona praca, której się nie obawiamy i której członkowie nasi chętnie się podejmą. Zrozumienie naszych potrzeb i pełne życzliwości traktowanie spraw naszego T-wa przez Władze Państwowe napełnia nas otuchą, że mimo licznych jeszcze trudności, będziemy w stanie, przy poparciu tych Władz, rozwinąć naszą działalność naukową i wydawniczą i sprostać naszym zadaniom. Żywimy też nadzieję, że gdy za trzy lata od dzisiaj, w setną pięćdziesiątą rocznicę założenia Towarzystwa Przyjaciół Nauk, będziemy odbywali nasze zebranie uroczyste w odnowionym już Pałacu Staszica, będziemy się mogli wykazać obfitym już plonem zdobyczy naukowych i szeregiem wydawnictw, godnym najwyższej instytucji naukowej w stolicy.

2

Przemówienie Ministra Dr M. Kaczorowskiego

Różnymi drogami, różnymi metodami próbowały wrogie siły niszczyć kulturę polską. Po upadku powstania listopadowego zamknięto uniwersytet, zamknięto Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Z mocy współzależności poszczególnych przejawów życia kulturalnego, zniweczenie ośrodków pracy naukowej miało trwale zdegradować Królestwo Kongresowe i zdeformować jego ośrodek centralny — Warszawę. Ta próba zawiodła. W roku 1907 powstaje Warszawskie Towarzystwo Naukowe. Skupia naukowców, organizuje pracę, formuje kadry wyższych uczelni. I gdy tylko warunki polityczne pozwoliły — ten zaczyn podejmuje nauczanie na poziomie akademickim.

Jest to wspaniały dowód zrozumienia wagi nauki w życiu współczesnym przez społeczeństwo, które dobrowolnie finansowało działalność Towarzystwa i zaczątków wyższych uczelni. Jest to samoczynne wyrównanie chromającego układu. W ten sposób obroniła się nauka polska wobec ataków reżimu carskiego.

W roku 1939 okupant zamknął Towarzystwo i zamknął uczelnie polskie. I tym razem próba zniweczenia działalności naukowej zawiodła; nauka trwała w podziemiu. Aż przyszedł rok 1944. Furia niemiecka zniszczyła środki materialne, jakimi dysponowała nauka — budynki, laboratoria, biblioteki. W gruzy zamieniła Warszawę. A jednak nauka nie opuściła stolicy. W najtrudniejszych warunkach rozpoczęły pracę wyższe uczelnie, zakłady i instytucje naukowe z Warszawskim Towarzystwem Naukowym na czele. W ten sposób i to najpotężniejsze uderzenie w kulturę polską zostało sparowane.

Dzisiaj święcimy 40-lecie pracy Towarzystwa w służbie nauce i Narodowi. Podkreślić chciałbym, że nigdy więcej nie była potrzebna narodowi nauka niż obecnie. Wchodzimy w okres gospodarki planowej. Nauka staje się narzędziem w walce o przyszłość, narzędziem równie istotnym jak zespół urządzeń produkcyjnych. Z jedną tylko różnicą. Możemy przez określony przeciąg czasu mniej konsumować, możemy produkować w gorzej wyposażonych warsztatach — ale w dziedzinie nauki nie możemy dać się zdystansować krajom najbardziej przodującym.

Imieniem Rządu Rzeczypospolitej składam Warszawskiemu Towarzystwu Naukowemu serdeczne życzenia jak największych osiągnięć w służbie nauce i Narodowi.

3

Przemówienie Wiceministra Eugenii Krassowskiej

Nawiązując do przemówienia Ministra Kaczorowskiego, Wiceminister Krassowska stwierdziła [1]), że całe nasze życie gospodarcze i państwowe chcemy oprzeć o podstawy ściśle naukowe. O podstawy te chcemy też oprzeć nasze wychowanie narodowe. Chcemy wychowywać przez poznanie, chcemy, by człowiek mógł kształtować swój światopogląd na elementach, których mu dostarcza nauka, a nie odruchach i emocjach. Wiceminister Krassowska stwierdziła dalej, że w zmienionych warunkach demokracji ludowej przed nauką otwierają się nowe perspektywy. Nowa ustawa o szkołach akademickich deklaruje jasno, iż badania naukowe są wolne, a praca naukowa pozostaje pod szczególną opieką państwa.

Omawiając tradycje Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Wiceminister Krassowska stwierdziła, że wiązało ono pracę naukową z pracą oświatową, wpływając na kształtowanie różnych przejawów życia umysłowego. Przypomniała również jeden z postulatów programowych, który głosi konieczność liczenia się z realnymi potrzebami i środkami w danej chwili, z dążeniami życia społecznego. Pozwala to mieć nadzieję, że Towarzystwo potrafi wywiązać się z zadań, które przed nim stawia naród i Polska Ludowa.

„W okresie ostatniej koszmarnej wojny faszyzm niemiecki wprzągł do swej służby część nauki niemieckiej, podbudowując swą zbrodniczą działalność pseudonaukową teorią. Dziś gdy siły światowego imperializmu znowu sięgają po zdobycze naukowe, strasząc świat widmem nowej wojny i bomby atomowej, życzę w imieniu Ministerstwa Oświaty i własnym Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu, by jego praca naukowa w oparciu o naukę innych krajów demokracji służyła prawdzie, postępowi i pokojowi. Chcę Panów zapewnić, że zmobilizujemy wszystkie wysiłki, żeby tak pojętej działalności naukowej zapewnić odpowiednie warunki i należytą bazę naukową".

---

[1]) Kurier Codzienny z dnia 24 listopada 1947, Nr 321 (812).

4

Przemówienie
Prezydenta m. st. Warszawy St. Tołwińskiego

W imieniu Samorządu Warszawskiego pragnę przyłączyć się do życzeń złożonych przed chwilą przez przedstawicieli naszego Rządu. Życzenia serdeczne składam z powodu dzisiejszej uroczystości jubileuszowej Zarządowi Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, członkom Towarzystwa i w szczególności wszystkim czynnym dzisiaj i twórczym pracownikom Nauki Polskiej.

Zniszczona w bezprzykładny sposób w dziejach przez barbarzyńcę niemieckiego Warszawa tętni dzisiaj po niespełna trzech latach od swego wyzwolenia bujnym życiem gospodarczym i kulturalnym. W odbudowie naszego kraju i stolicy biorą świadomy udział szerokie masy ludności, jak nigdy dotąd w historii Polski. Masy te garną się do wiedzy, potrzebują nauki, jako nowoczesnego oręża niezbędnego w swej pracy.

Przed naszym pokoleniem stoi niesłychanie ciężkie, ale zarazem wdzięczne zadanie.

Odbudowując Warszawę znać i ocenić musimy nie tylko wszystkie jej zabytki historyczne, umiejętnie zachowując ich formę i wlewając do nich nową treść, ale jednocześnie projektować i budować musimy nowe miasto, nową Warszawę, odpowiadającą nowym potrzebom naszej Demokracji, uwzględniając osiągnięcia współczesnej wiedzy urbanistycznej, techniki i nauki.

I dlatego nauka jest i musi być u nas otoczona specjalną pieczołowitością. Dajemy jej wciąż nowe zamówienia, oczekujemy od niej pomocy, musimy stwarzać odpowiedni klimat dla jej swobodnego rozwoju z jednoczesnym wiązaniem z aktualnymi potrzebami życia.

Naczelna Rada Odbudowy m. st. Warszawy i Samorząd Stołeczny zrobią wszystko, w miarę swych możliwości, aby zapewnić Warszawskiemu Towarzystwu Naukowemu jak najlepsze warunki pracy i rozwoju.

5

Sprawozdanie Sekretarza Generalnego

za okres od 25 listopada 1946 do 23 listopada r. 1947.

przedkłada

Julian Krzyżanowski

Dostojne Zgromadzenie!

W przeciwieństwie do dwu lat poprzednich, o których z tego miejsca można było mówić przypominając jedynie poniesione straty i snując mniej lub więcej nieuchwytne plany odbudowy Towarzystwa, przystępując obecnie do zdania sprawy z jego działalności za rok ubiegły, na samym progu stwierdzić należy, że w miarę sił i możności dotrzymujemy kroku odradzającemu się życiu zbiorowemu i możemy wykazać się drobnym wprawdzie, ale wyraźnym wkładem w tej dziedzinie, w której pracujemy. Niewątpliwie poza sobą już mamy okres pierwszych prób i znajdujemy się na drodze wiodącej ku normalnemu rozwojowi.

Nie znaczy to, byśmy nie spotykali na niej trudności i przeszkód. Jedną z największych stanowią straty w zrujnowanych przez wojnę i okupację szeregach naszych członków. Ich lista za rok ubiegły obejmuje następujące osoby:

Józef M i k k o l a, znakomity slawista fiński i rzetelny znawca naszego języka; zmarł w Helsinki jeszcze w r. 1946.

Wiktor C z e r n o b a j e w, niepośledniej miary polonista rosyjski, powołany przed rokiem do naszego grona, nie dożył wejścia do niego, list bowiem wysłany doń do Rygi zwrócono nam z pieczęcią pocztową: Zmarł.

Spomiędzy członków krajowych odeszli od nas:

Karol B o h d a n o w i c z, profesor Akademii Górniczej i wielce zasłużony dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego,

Stefan D ą b r o w s k i, rektor Uniwersytetu Poznańskiego, wybitny uczony w dziedzinie chemii lekarskiej,

Henryk H o y e r, znakomity specjalista w zakresie anatomii porównawczej układu limfatycznego,

Czesław L e ś n i e w s k i, któremu losy nie pozwoliły wypowiedzieć ostatniego słowa o sprawach, którym poświęcił wiele lat pracy, tj. o życiu naszej emigracji w okresie Wiosny Ludów,

Gustaw P r z y c h o c k i, niegdyś rektor naszego Uniwersytetu, wykwintny znawca świata starożytnego,

Mieczysław W o l f k e, fizyk wielkiej miary, zmarły na posterunku zagranicznym, z którego usiłował informować świat powojenny o życiu naszej nauki.

Cześć ich zasługom i pamięci!

Szczerby, wywołane przez te straty w naszym gronie, wypełnić będą musieli członkowie nowo powołani przez odbyte w dniu wczorajszym wybory. W ich wyniku weszli do naszego Towarzystwa:

na Wydziale I językoznawstwa i historii literatury jako członkowie zwyczajni: Stanisław Kot, Marian Szyjkowski, Seweryn Hammer oraz dotychczasowi korespondenci: Zofia Szmydtowa i Ananiasz Zajączkowski.

na Wydziale II nauk historycznych, społecznych i filozoficznych jako członkowie zwyczajni: Stanisław Grabski, Edward Lipiński, Jerzy Loth, Stefan Szulc i Adam Krzyżanowski; jako zaś korespondenci: Jakub Sawicki, Włodzimierz Kozubski, Stanisław Śliwiński i Cezary Berezowski,

na Wydziale III nauk matematyczno-fizycznych jako członkowie zwyczajni: Antoni Łaszkiewicz i Tadeusz Wojno; jako korespondenci: Jan Blaton, Stanisław Mrozowski, Władysław Orlicz i A. N. Singh,

na Wydziale IV nauk biologicznych i medycznych jako członkowie zwyczajni: Kazimierz Sembrat, Maria Skalińska, Mieczysław Michałowicz; jako korespondenci: Lesław Wincenty Wiśniewski i Józef Kochman.

Dzięki temu stan osobowy T. N. W. w dniu dzisiejszym przedstawia się, jak następuje:

	Czł. zwyczajni	Korespondenci	Razem
Wydział I	33	21	54
Wydział II Sekcja nauk prawn. ekon.	41 + 5 10	20 9	85
Wydział III	44 + 1	20	65
Wydział IV Sekcja nauk lekarskich	22 + 3 16	22 9	72
Wydział V Sekcja nauk rolniczych	11 4	— 2	18
Razem	190	103	293

Wymowę tych liczb trzeba jednakowoż zaopatrzyć komentarzem, który jej wyrazistość nieco ograniczy. Przeszło połowę naszych członków stanowią osoby powołane ze świata nauki pozawarszawskiej, w znacznej ilości uczeni cudzoziemscy, ułatwiający nam znakomicie kontakt z nauką światową, ale z natury rzeczy nie biorący w naszym życiu udziału. Wyrazem tego kontaktu było zarówno przyznanie Prezesowi Sierpińskiemu Doktoratu h. c. przez Uniwersytet w Bordeaux, jak odwiedziny uczonych włoskich, którzy wręczyli nam adres Akademii dei Lincei. Warunki pracy powojennej, skupionej w kilku ośrodkach uniwersyteckich, przy osłabieniu stołecznego, sprawiają, że również wymiana myśli między Warszawą a prowincją pozostawia wiele do życzenia. Tym się tłumaczy, że — jakkolwiek w okresie sprawozdawczym gościliśmy u siebie niejednokrotnie uczonych spoza Warszawy — nasz dorobek, utrwalony w sprawozdaniach wydziałowych, nie odpowiada tym nadziejom, którym dawałem wyraz w sprawozdaniu sprzed roku. W całości przedstawia się on jednak, jak na warunki pra-

cy powojennej, w zniszczonych zakładach i niedoprowadzonych jeszcze do ładu bibliotekach, wcale bogato, zwłaszcza na Wydziałach II i III.

Wydział I	Posiedz. 9	Ref. 9	Adm. 5
Komisja Językowa	„ 10	Ref. 13	—
Wydział II	Posiedz. 7	Ref. 11	Adm. 3
Komisja Hist. Sztuki i Kult.	„ 7	„ 9	„ 5
„ Historyczna	„ 2	„ 2	„ 1
Wydział III	Posiedz. 7	Ref. 23	Adm. 8
Wydział IV	Posiedz. 1	Ref. 1	Adm. 3
R a z e m	Posiedz. 43	Ref. 68	Adm. 25

Sprawozdania z posiedzeń na wydziałach T. N. W. mówią jednak tylko o prężności życia naukowego, skupionego w naszej instytucji. Dowodami owocności tego życia są prace naukowe, ogłoszone w postaci definitywnej. I w tym zakresie, zwłaszcza w zestawieniu z rokiem ubiegłym, w którym Towarzystwo wydało zaledwie dwie rozprawki i dwa zeszyty Sprawozdań, możemy pochlubić się wynikami niepowszednimi. Jeśli tedy pominąć spory tom „Sprawozdań W. I" za r. 1946, wydaliśmy siedem publikacyj, ilustrujących dorobek najróżnorodniejszy. Na Wydziale I tedy ukazała się J. Krzyżanowskiego „Bajka ludowa" i faksymilowane „Vade mecum" Norwida, na Wydziale II studium W. Kamienieckiego „Społeczeństwo litewskie w w. XV" oraz imponujący t. XVIII „Światowita", pisma poświęconego prehistorii, na Wydziale III „Archiwum Mineralogiczne" t. XVI, na Wydziale IV rozprawa J. Walawskiego „Badania elektrokardiograficzne w przebiegu duru plamistego", całość wreszcie działalności przedstawił „Rocznik" za rok 1946. Jeszcze w ramach roku bieżącego powinny ukazać się znajdujące się na maszynach drukarskich prace dalsze, a mianowicie: Krzyżanowskiego „Bajka ludowa T. 2", „Światowita" t. XIX, Lorentza „Natolin", Sokołowskiego „Propaganda polityczna w Grecji w okresie upadku niepodległości", Handelsmana „Ks. Adam Czartoryski T. I", „Archiwum mineralogiczne" t. XVII,

Melanowskiego „Dzieje Instytutu Oftalmicznego“, nadto sprawozdania Wydziału III i IV. Dla dopełnienia całości zaznaczam, że końca dobiega kliszowanie „Kroniki“ Galla-Anonima, po czym prawdopodobnie rozpocznie się sporządzanie kosztownej podobizny rękopisu „Rozmyślania Przemyskiego“ oraz że na druk czeka seria rękopisów, zarówno wymienionych tu przed rokiem jak nowych, wśród nich dwie książki o charakterze podręczników metodologicznych, Konopczyńskiego „Historyka“ i Krzyżanowskiego „Nauka o literaturze“. O ile nie zajdą jakieś nieprzewidziane przeszkody, na naszym ubogim w książki naukowe rynku wydawniczym, ku końcowi grudnia T. N. W. będzie reprezentowane 15 tomami prac, spełniających te warunki, które stawia się dociekaniom naukowym.

Ten doniosły krok w dziedzinie odbudowy naszego życia naukowego dało się osiągnąć dzięki zrealizowaniu dezyderatu, wysuniętego tu przed rokiem, tj. stworzenia własnej drukarni, obliczonej na wykonywanie prac, których nie podejmują się zwyczajne zakłady graficzne. Po wielu żmudnych zabiegach, dzięki czynnej pomocy Rektora Stefana Pieńkowskiego, który nowej oficynie drukarskiej użyczył lokalu, po zdobyciu czcionek specjalnych, dzięki życzliwemu stanowisku Centrali Przemysłu Poligraficznego, zwł. dyrektorów Kubara i Lewandowskiego, „Drukarnia Naukowa“ pracuje od pół roku i ona to właśnie dostarczy wspomnianych poprzednio wydawnictw. Gdy bowiem z siedmiu prac dotąd wydanych, jedna tylko wyszła spod jej pras, resztę zaś wykonano gdzie się dało, siódemka następna obejmuje cztery książki specjalne, drukowane u siebie. Z biegiem czasu, jak była tu już mowa, spodziewamy się obsługiwać znaczną dziedzinę nauki polskiej, jak dowiedliśmy, wykonując prace dla Uniwersytetu Warszawskiego oraz Zakładu Architektury Politechniki Warszawskiej. W dziedzinie tej daleko nam jeszcze do doskonałości, jak dowodzą błędne szczegóły w „Roczniku“.

Praca drukarni umożliwiła T. N. W. wywiązywanie się z dalszych zadań, stanowiących o jego działalności, organizowania i popierania prac naukowych w instytucjach tak czy inaczej z nim związanych. Skromne mianowicie dochody własne pozwoliły nam udzielić pomocy finansowej wydawnictwom tak doniosłym, jak „Archiwum hydrobiologiczne“ i „Archiwum

medycyny wewnętrznej" oraz przyznać nagrody za najwybitniejsze prace naukowe lat ostatnich, nagrody tym potrzebniejsze, że ani państwo, ani samorządy miejskie dotychczas nie wznowiły pięknej tradycji wyróżniania nagrodami pracy naukowej. Drugim, symbolicznym zresztą raczej niż realnym źródłem dochodów T. N. W. stały się dobrowolne ofiary, świadczące, iż w społeczeństwie nie zanikło zrozumienie doniosłości pracy naukowej. Przyznała nam tedy na cele odbudowy sumę 20.000 zł. Polska Akademia Umiejętności, z obywatelską daniną na rzecz T. N. W. śpieszy corocznie p. Jan Żółtowski, wzruszającym zaś gestem przemówiła wiejska szkoła powszechna w Kędziorowie pod Wąsoszem, przysyłając 600 zł. na odbudowę Pałacu Staszica.

Źródłem zaś realnym umożliwiającym istnienie i pracę T-wa są jak dawniej dotacje Ministerstwa Oświaty oraz P. Prezesa Rady Ministrów. O sposobie ich zużytkowania świadczy kilka pozycyj ze sprawozdania finansowego, które przed miesiącem przedstawiłem naszym władzom. Za ostatnie tedy półrocze wypłaciliśmy na poczet honorariów autorskich 663.150 zł. (suma za poprzednich 9 miesięcy wynosiła 299.140 zł.), nabyliśmy papieru za 924.633 zł. (w poprzednim okresie za 28.075 zł.), zapłaciliśmy drukarniom za klisze i druk 579.069 zł., do końca zaś roku dopłacimy ok. 1.200.000 zł. (w poprzednim okresie suma ta, obejmująca głównie klisze, wynosiła 637.000 zł.), inwestując równocześnie w „Drukarni Naukowej" sumę przekraczającą 8.000.000 zł., którą spodziewamy się umorzyć w ciągu dwu lat najbliższych, już bowiem w ciągu pierwszego półrocza amortyzacja jej sięgnęła 8%.

By z zadań, które nakłada życie bieżące, poprawnie się wywiązać, musi się mieć nieodzowne warunki istnienia i warunki pracy. Ten truizm nabiera swoistej wymowy na tle odradzającej się z gruzów stolicy. W przemówieniach z lat poprzednich kładliśmy duży, naturalny nacisk na konieczność odzyskania naszej siedziby przedwojennej, Pałacu Staszica. Stanowisko nasze znalazło pełne uznanie i poparcie ze strony zarówno Ministerstwa Odbudowy, jak Naczelnej Rady Odbudowy Warszawy. Uzyskane z ostatniej instytucji kredyty w ręku Komitetu Odbudowy sprawiły, iż ruina sprzed roku, szpecąca piękny zakątek śródmieścia, poczęła żyć i obecnie, choć

do końca prac bardzo jeszcze daleko, zmieniła się w własny dach nad głową. Lokale, które — dzięki energicznej akcji Prof. P. Biegańskiego — już są albo będą w najbliższych tygodniach gotowe, odgruzowanie podwórza i dostęp do ocalałej oficynki, w której prowizorycznie można było pomieścić biuro oraz podręczny magazyn wydawnictw, sprawiły, iż już w chwili obecnej T. N. W. może podołać tym wszystkim obowiązkom, których spełnianie jeszcze ubiegłego lata bywało zadaniem ponad siły. Sprawy te były przedmiotem wielogodzinnych obrad zarówno KOPS, który odbył 6 posiedzeń, jak Zarządu T. N. W., który poświęcił im 11 posiedzeń. Nadto odbyły się 2 ogólne posiedzenia administracyjne. Na pierwszym z nich członek Wojciech Świętosławski wygłosił referat pt. „O zmienionych warunkach pracy uczonych w dobie powojennej". I stąd właśnie, obok rzutu oka na dotychczasowy dorobek wydawniczy, płynie zaznaczone na wstępie przekonanie, że znaleźliśmy się wreszcie na drodze wiodącej ku normalnemu rozwojowi.

W przekonaniu tym utwierdzają mnie życzenia, z którymi pośpieszyli na naszą uroczystość nasi przyjaciele i sympatycy. Marszałek Żymierski przesłał nam życzenia „jak najlepszych osiągnięć i dalszej owocnej pracy dla dobra Polski Ludowej". Minister Administracji Publicznej Edward Osóbka-Morawski w odręcznym piśmie życzy „Towarzystwu jak najlepszych warunków rozwoju". Nasz członek, Minister Eugeniusz Kwiatkowski, pisze nam: „Fakt wskrzeszenia prac T. N. W. uważam za bardzo doniosły i symbolizujący siły żywotne naszego Narodu, który w tym pokoleniu złożył tak ciężką hekatombę w imię obrony cywilizacji, prawa, godności i niepodległości własnego państwa. Cóż bowiem może być pewniejszą legitymacją do zachowania naszej samodzielności jak nie wkład twórczej pracy naukowej i badawczej, pracy fundującej wszelki postęp kulturalny i cywilizacyjny do skarbnicy wysiłku ogólno-ludzkiego? Szybka regeneracja prac T. N. W. musi napawać dumą i wiarą w przyszłość każdego Polaka".

W przekonaniu tym utwierdza mnie dalej obserwacja powszedniej pracy zespołu biurowego, systematycznie i spokojnie wywiązującego się ze swych zadań. Daleko w przeszłość odeszły te dni, gdy wraz ze swą nieodżałowaną towarzyszką pracy i życia, która na terenie Warszawy rzucała pierwsze podwaliny pod

zorganizowaną działalność T-wa na codzień, w użyczonym lokalu uniwersyteckim, wśród mebli z trudem zdobywanych, gdzie i jak się dało, zastanawialiśmy się, czy podołamy tym właśnie szarym, pospolitym sprawom, bez których niepodobna myśleć o innych, wyższych i trudniejszych. Dzisiaj, dzięki dobranemu zespołowi pracowników, wnikającemu we wszystkie zakątki spraw Towarzystwa, znikają najprzeróżniejsze zaległości dwulecia ubiegłego, tak że pracy, która z dniem każdym narasta, podołać można bez nadmiernego wysiłku. Właśnie dlatego, że jest to droga, która wiedzie T. N. W. ku normalnemu rozwojowi i ku poziomowi i stanowisku, które naczelna instytucja naukowa stolicy powinna zajmować w naszym życiu zbiorowym.

Pierwszym przejawem docierania do tego poziomu będzie, w moim przekonaniu, odbudowa zniszczonych przez wojnę naszych instytutów naukowych, których stan w roku sprawozdawczym uległ nieznacznym zmianom na lepsze, a których odrodzenie stanowi najpoważniejszą troskę Towarzystwa, ale zarazem i pierwszy punkt w jego programie działalności na dalszą metę.

*

* *

Towarzystwo Naukowe Warszawskie przyznało w roku bieżącym nagrody naukowe w wysokości 100.000 zł. każda. Nagrody otrzymali: na Wydziale I — Zygmunt Szweykowski za pracę „Twórczość Bolesława Prusa", na Wydziale II — Stanisław Kętrzyński za całokształt powojennej pracy naukowej, na Wydziale III — Wojciech Świętosławski za prace: „Ebulliometric Measurements" i „Microcalorimetry", na Wydziale IV — Władysław Szafer za pracę „Flora plioceńska z Krościenka nad Dunajcem".

6

Wojciech Świętosławski

POMIARY BARDZO MAŁYCH ILOŚCI CIEPŁA

Dział fizyki, zawierający opis metod mierzenia ciepła wydzielanego lub pobieranego podczas różnych przemian materii, nosi nazwę kalorymetrii. Do r. 1905 uważano, że z powodu trudności zabezpieczenia badanego obiektu, zwanego kalorymetrem, przed utratą ciepła wskutek promieniowania, przemiany trwające dłużej, aniżeli piętnaście minut, nie nadają się do dokładnego oznaczania ilości wydzielanego ciepła. Ponieważ jednak istniały liczne procesy cieplne, których czas trwania był dłuższy, aniżeli piętnaście minut, musiano często rezygnować z pożądanej dokładności pomiarów tego rodzaju.

Rozwój wiedzy uniemożliwiał utrzymywanie takiego niepomyślnego stanu rzeczy, zwłaszcza że istniały obiekty, których własności cieplne wymagały dokładnego pomiaru, trwały zaś często nieograniczenie długo. Jednym z odkryć, które wymagało zdecydowanie szukania nowych dróg w kalorymetrii, było wiekopomne odkrycie pierwiastków promieniotwórczych z radem i polonem na czele. Chodziło tu jednocześnie o przemiany, które nie tylko trwają bardzo długo, ale nawet nieskończenie długo, również o czynnik niemałej wagi, mianowicie o znikomo małe ilości ciepła wytwarzane przez również bardzo małe ilości preparatów promieniotwórczych. Już w siedem lat po odkryciu radu przez małżonków Curie — Pierre Curie i Laborde [1] opracowują metodę mierzenia ciepła wytwarzanego przez rad. Wkrótce inni autorowie stosują różne znane i nowo-pomyślane metody mierzenia efektów cieplnych. W szczegóły tych pomiarów wchodzić nie będziemy, odsyłając czytelników do literatury [1]. Wspomnimy jednak o szczególe dość istotnym. We wszystkich pracach z tego okresu nie posługiwano się jeszcze żadnymi nowymi metodami istotnie zabezpieczającymi układ kalorymetryczny przed utratą ciepła przez promieniowanie. Aby ominąć jednak możliwości popełnienia błędu, stosowano niemal powszech-

[1] Cyfry odnoszą się do „Wykazu literatury", zamieszczonego po referacie (str. 137—139).

nie metodą porównawczą, polegającą na tym, że używano dwóch kalorymetrów bliźniaczych, z których jeden zawierał preparat promieniotwórczy, drugi zaś ogrzewacz elektryczny. Dobierano przy tym taki prąd elektryczny, aby kompensował ciepło wytwarzane przez substancję promieniotwórczą. Zakładano przy tym, że przez utrzymanie jednakowych warunków i jednakowych wymiarów kalorymetrów bliźniaczych, można było zachować tożsamość strat cieplnych w obu układach. Tą drogą eliminowano błędy, stosując tzw. metodę porównawczą pomiarów.

Dopiero w r. 1905 znany fizyko-chemik amerykański Th. W. Richards [3] wprowadził bardzo istotne ulepszenie do metodyki pomiarów kalorymetrycznych. Polegało ono na tym, że kalorymetr, w którym zachodziła przemiana cieplna, otoczony został płaszczem ogrzewanym przez cały czas pomiaru z taką samą prędkością i według tej samej krzywej przyrostu temperatury, co i proces zachodzący w kalorymetrze. Wskutek tego kalorymetr nie mógł ani tracić, ani też zyskiwać ciepła, gdyż ciała posiadające jednakową temperaturę nie wymieniają ze sobą ciepła. Ponieważ wszystkie przemiany, w których nie zachodzi wymiana cieplna z otoczeniem, nazywamy adiabatycznymi, kalorymetr Richardsa został nazwany również adiabatycznym. Aczkolwiek po ogłoszeniu pracy Richardsa wprowadzono szereg dość istotnych ulepszeń do prototypu jego kalorymetru adiabatycznego [4], to jednak do 1925 roku nie stosowano go do badań ciepła wydzielanego przez pierwiastki promieniotwórcze. W tym to roku pojawiła się pierwsza praca ogłoszona przez prof. dr A. Dorabialską i przeze mnie [5]. Opisany wówczas przyrząd nadawał się szczególnie do badania pierwiastków promieniotwórczych i został wkrótce zastosowany przez dr Dorabialską w Instytucie Curie w Paryżu, a po jej powrocie do kraju również w Zakładzie Chemii Fizycznej Politechniki Warszawskiej, a następnie Lwowskiej [6].

Od r. 1925 do r. 1935 prototyp mikrokalorymetru adiabatycznego ulegał nieustannym modyfikacjom i ulepszeniom. Pobudką do tego było rozszerzenie zastosowań tego przyrządu, zwłaszcza zaś zainteresowanie się nim p. Skłodowskiej-Curie. Doprowadziło ono do porozumienia, na którego podstawie miały być zbudowane w Warszawie dwa mikrokalorymetry adiabatyczne,

jeden do dokładnego oznaczenia ciepła wydzielanego przez wszystkie promienie wydzielane przez rad wzorcowy przechowywany w Instytucie Curie w Paryżu, drugi miał być użyty do zmierzenia niezmiernie małych ilości ciepła wydzielanego wyłącznie przez promienie gamma. Uzgodniono, że wstępne prace wykonane zostaną przez dr I. Złotowskiego w Instytucie Skłodowskiej-Curie w Warszawie, a po stwierdzeniu, że przyrządy pracują należycie, podstawowe pomiary wykonane będą przez dra Złotowskiego w Paryżu. Pomiary Złotowskiego należą do najdokładniejszych w dziedzinie badań cieplnych przeprowadzanych dotychczas w radiologii [7]. Stwierdził on, że jeden gram radu łącznie ze wszystkimi produktami, które z niego powstają do RaC włącznie, wydziela 139.6 kalorii na godzinę. Z tej ilości 9.1 przypada na promieniowanie gamma, a 130.5 kalorii na gram i godzinę przypada na ciepło absorbcji promieni alfa i beta. Niezależnie od tego Złotowski zbadał krzywą wzrostu ciepła, wydzielanego przez pochłaniane promienie gamma w miarę wzrostu grubości ekranu ołowianego. W parę lat później Złotowski zmodyfikował nieco kształt mikrokalorymetru i dostosował go do pomiarów niezmiernie małych efektów cieplnych wytwarzanych przez cząstki beta RaE [7].

Zaznaczyć należy, że Złotowski przeprowadzał swoje podstawowe badania w okresie, kiedy p. Skłodowska-Curie zapadała z miesiąca na miesiąc coraz bardziej na zdrowiu. Mimo zły stan zdrowia dawała mu często swoje preparaty do zbadania w mikrokalorymetrze. Wkrótce jednak choroba przybrała groźny obrót i doprowadziła do zgonu. Prace z tego okresu życia p. Curie, jak też pomiary Złotowskiego wykonane dla niej, nie zostały ogłoszone drukiem.

Na rys. 1 przedstawiony jest schematycznie mikrokalorymetr adiabatyczny skonstruowany dla badań wykonanych przez dra I. Złotowskiego w Instytucie Radowym Curie w Paryżu. Aby zrozumieć jego działanie, należy przedstawić sobie, że środkowa część przyrządu umieszczona jest w wielkim zbiorniku napełnionym wodą, zaopatrzonym w mieszadło i termometr do mierzenia z dokładnością do tysiącznej części stopnia temperatury wody w tym zbiorniku. Badany obiekt, np. wzorcowy preparat radowy, umieszczony jest w zatopionej ampułce

w środku kuli ołowianej **C**, otoczonej kilku półkulami ołowianymi, których grubość i liczba może być dowolnie zmieniana. Na zewnętrznej powierzchni kuli ołowianej największej umieszczone są końce termopar. Na rys. 1-ym mamy dwie termopary. Spojenia uzupełniające każdą z tych termopar wtopione są do odpowiednich wgłębień wmontowanych w ścianki we-

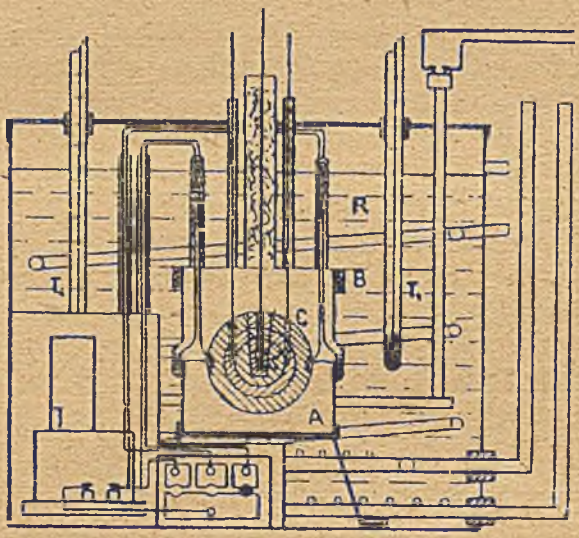

Rys. 1.
Kalorymetr adiabatyczny do badania ciepła wydzielanego przez rad.

wnętrzne naczynia **A**. Zewnętrzna kula ołowiana zawieszona jest od spodu na stalowych drutach. Przed umieszczeniem preparatu radowego w kuli wewnętrznej oznaczamy za pomocą galwanometru różnicę temperatur powierzchni kuli zewnętrznej i termostatu, względnie jego naczynia wewnętrznego **A**. Przypuśćmy, że różnica ta wynosiła + 0.1° C, przy tym kula posiadała temperaturę wyższą. Korzystamy wówczas z ogrzewacza elektrycznego, znajdującego się w termostacie i ogrzewamy w nim wodę tak, aby galwanometr wskazał brak prądu. Znaczyłoby to, że termostat posiada taką samą temperaturę, co i zewnętrzna powierzchnia ołowianej kuli. W chwili osiągnięcia tego stanu wprowadzamy preparat radowy za pomocą nitki przewleczonej

przez grubościenną rurkę I. Od tej chwili mamy uważać, aby przez cały czas doświadczenia wskazówka galwanometru nie zmieniała swego położenia zerowego. Znaczyć to będzie, że temperatura termostatu otaczającego kalorymetr z preparatem radowym zmieniać się będzie z taką samą prędkością, co i kule ołowiane ogrzewane promieniami wydzielanymi przez rad i pierwiastki (które z niego powstały i które dalej ulegają rozkładowi promieniotwórczemu do czasu, aż się utworzy niepromieniotwórczy ołów, jako ostatni w szeregu przemian radu). Mierząc temperaturę termostatu oznaczyć możemy prędkość, z jaką się zmienia jego temperatura, a z rozważań, o których była mowa powyżej, wynika, że z tą samą prędkością zmienia się również temperatura powierzchni zewnętrznej kuli ołowianej. Znając masę kuli, jej ciepło właściwe oraz przyrost temperatury w jednostce czasu, można bez trudu obliczyć ciepło wydzielane przez preparat radowy.

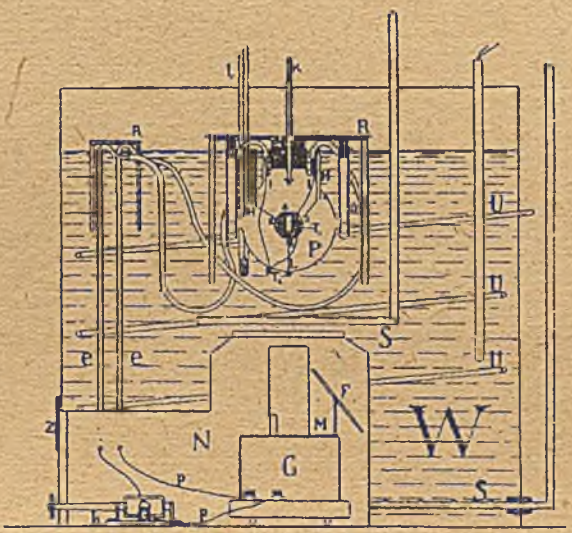

Rys. 2.
Mikrokalorymetr adiabatyczny do mierzenia ciepła parowania i adsorpcji par.

Na rys. 2-gim podany jest przekrój mikrokalorymetru adiabatycznego, służącego do badania ciepła parowania lub adsorpcji par cieczy. Należy zaznaczyć, że istotnym szczegółem, zwięk-

szającym sprawność działania kalorymetrów adiabatycznych, było umieszczenie galwanometru G wraz z wyłącznikiem k i przewodami e i e wewnątrz płaszcza adiabatycznego W.

Już po wprowadzeniu tego ulepszenia w r. 1931 E. Bartoszewiczówna [8] stosuje tę metodę do oznaczania ciepła parowania cieczy w temperaturze pokojowej oraz mierzy ciepło adsorpcji par przez węgiel aktywny. Wykazuje, że wystarcza użyć siedmiu miligramów wody, aby wykonać pomiar z dokładnością 0.3% do 0.5%. W. Sołodkowska [9] opracowuje metodę oznaczania ciepła właściwego ciał stałych i ciekłych, mierzy ciepło właściwe szeregu minerałów promieniotwórczych, wreszcie dostosowuje tę metodę do oznaczania ciepła kiełkowania roślin. S. Rosiński [10] posługuje się kalorymetrem adiabatycznym, aby zbadać przebieg cieplny krzepnięcia cementów. Prof. A. Dorabialska rozszerza zakres swych badań mikrokalorymetrycznych, badając ciepło wydzielane przez minerały promieniotwórcze [6] oraz przez substancje niepromieniotwórcze.

Ponieważ napotykaliśmy coraz częściej na efekty cieplne leżące na granicy ich wykrywalności za pomocą mikrokalorymetru adiabatycznego, podjęliśmy pracę nad wynalezieniem innych, bardziej dokładnych metod pomiarów mikrokalorymetrycznych. Pierwszą pracę w tym kierunku ogłosiliśmy wspólnie z J. Salcewiczem [11]. W parę lat później (1937) podjęliśmy dalsze badania z L. Kefflerem [12], ówczesnym wykładowcą na Uniwersytecie Liverpoolskim w Anglii. Metody wówczas stosowane zaproponowałem nazwać, jedną — statyczną, drugą zaś — kinetyczną. Obie polegają na badaniu przebiegu krzywych oziębiania lub ogrzewania badanych obiektów zawieszonych w przestrzeni, utrzymywanej w stałej temperaturze. Obiektami tymi mogły być masywne bloki badanego materiału lub sproszkowane substancje umieszczone w blaszanych naczyniach. W jednym z takich doświadczeń blokiem takim był masyw ołowiany ważący 18 kilogramów. W innym przypadku użyliśmy naczynia, zawierającego ponad pięć kilogramów sproszkowanej blendy uranowej. Należy wspomnieć, że blendę tę dostarczyło nam Ministerstwo Pracy Republiki Czechosłowackiej wprost z wytwórni w Jachimowie, przerabiającej tę blendę na sole uranowe i wydzielającej z niej rad.

Pokrótce scharakteryzujemy te metody. Wyobraźmy sobie, że w wielkim termostacie, utrzymywanym w stałej temperaturze z dokładnością do 0.001° C, zawieszony został jeden ze wspomnianych wyżej obiektów. Przypuśćmy, że w przestrzeni pomiędzy termostatem a obiektem zostało wytworzone wysokie rozrzedzenie. Tą drogą zredukowaliśmy do minimum wymianę ciepła pomiędzy obiektem a termostatem. Po całkowitym zestawieniu przyrządu ogrzewamy badany obiekt za pomocą prą-

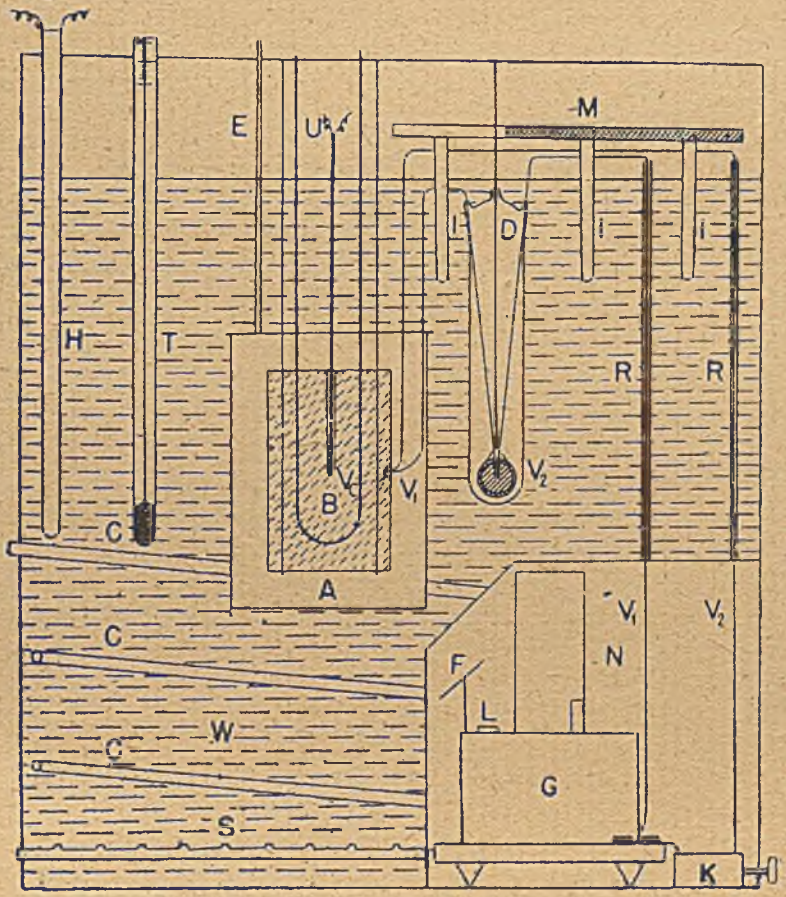

Rys. 3.

Urządzenie do mierzenia za pomocą metody statycznej lub kinetycznej bardzo małych ilości ciepła wydzielanego przez obiekt B.

du elektrycznego lub oziębiamy za pomocą strumienia chłodnego powietrza. W tym celu blok czy też naczynie zawierające obiekt badany zaopatrujemy w ogrzewacz elektryczny oraz w cienką rurkę, umożliwiającą przepuszczanie chłodnego powietrza. Dwukontaktowa termopara lub wielokontaktowy termostos wmontowujemy tak, aby mierzyć co pewien czas różnice temperatur istniejące pomiędzy powierzchnią obiektu i wewnętrzną powierzchnią termostatu. Doświadczenie wykazuje, że jeżeli blok zawiera co najmniej kilkaset gramów materiału badanego, wówczas wystarcza jedna termopara. W warunkach, gdy efekty cieplne są wyjątkowo małe, należy posługiwać się większymi ilościami substancji badanej i w tym przypadku należy używać termostatu wielokontaktowego.

Rys. 3 przedstawia schematycznie zestawienie przyrządów. Substancja badana **B** znajduje się w termostacie **W**. Galwanometr **G** umieszczony jest w tym samym termostacie. Przewody elektryczne przechodzą przez termostat, a w górnej części są zabezpieczone przed wymianą cieplną za pomocą masywnej płyty **M** zaopatrzonej w masywne odnogi **I**, służące do doprowadzania ciepła z termostatu. Szczegóły dotyczące funkcjonowania termoregulatora i dodatkowego urządzenia V_2, służącego do mierzenia tak zwanej średniej temperatury termostatu, znajdzie czytelnik w literaturze [2].

Załóżmy, że rozpoczęliśmy badanie od obiektu termicznie biernego. Skoro obiekt taki ani nie wydziela, ani też nie pochłania ciepła, stwierdzimy, że krzywe oziębiania i ogrzewania będą leżały symetrycznie do siebie po obu stronach linii poziomej t_0t_0 przeprowadzonej przez punkt odpowiadający temperaturze termostatu (rys. 4).

Po pewnym czasie, który może być z łatwością obliczony lub wyznaczony graficznie z przebiegu obu krzywych, temperatura bloku zrówna się z utrzymywaną w termostacie. Od tego czasu w układzie zapanuje równowaga termiczna, gdyż blok posiadać będzie tę samą temperaturę, co i termostat.

Inny jest przebieg doświadczenia, gdy substancja badana wydziela w sposób ciągły ciepło. Załóżmy, że badać będziemy ciepło wydzielane przez blendę uranową, np. tę, którą mieliśmy z Jachimowa. W tym przypadku obie krzywe, oziębiania i ogrze-

wania, zleją się ze sobą również po niejakim czasie, ale nastąpi to wzdłuż linii poziomej położonej nieco wyżej, aniżeli linia $t_0 t_0$.

Rys. 5 podaje graficznie przebieg zjawiska. Z chwilą zlania się ze sobą obu wspomnianych krzywych ustali się również termiczna równowaga, innej jednak natury, aniżeli w przypadku bloku termicznie biernego. Obecnie ilość wytwarzanego ciepła

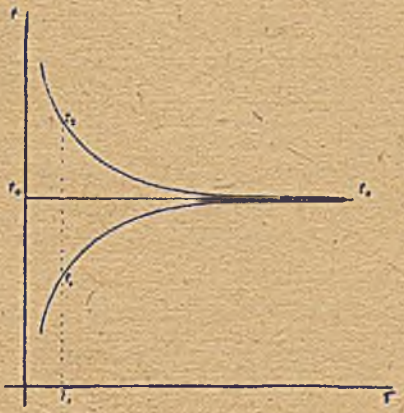

Rys. 4.
Krzywe oziębiania i ogrzewania bloku termicznie biernego.

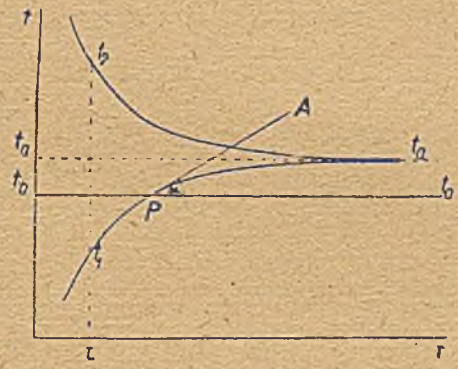

Rys. 5.
Krzywe oziębiania i ogrzewania bloku termicznie czynnego.

będzie równa ilości ciepła wypromieniowanego dzięki temu, że obiekt badany będzie posiadał nieco wyższą temperaturę, aniżeli termostat. Notując zatem dalej wskazania galwanometru stwierdzimy stałość różnicy temperatur pomiędzy obiektem i termostatem. Znając tak zwaną wartość cieplną obiektu (bloku) oraz tak zwaną jego stałą oziębiania, z łatwością obliczymy ilość ciepła wytwarzanego przez obiekt. (Sposób przeprowadzania tych obliczeń podany jest w odnośnej literaturze [2]).

Metodę powyżej opisaną nazwaliśmy metodą statyczną. Posługując się jednak tym samym przyrządem i prowadząc w zasadzie te same doświadczenia, możemy posługiwać się dwiema innymi metodami, umożliwiającymi pomiar ilości wydzielanego ciepła. Obie nazwaliśmy metodami kinetycznymi, gdyż opierają się na badaniu układu w czasie, gdy równowaga termiczna nie została jeszcze osiągnięta. Jedna z metod kinetycznych opiera

się na poznaniu przebiegu krzywych ogrzewania i oziębiania, druga — na oznaczeniu tangensa kąta utworzonego pomiędzy linią t_0t_0 oraz styczną przeprowadzoną w punkcie przecięcia krzywej ogrzewania z linią poziomą t_0t_0. W tym drugim przypadku oznaczamy właściwie prędkość ogrzewania się obiektu w chwili, gdy temperatura jego powierzchni zewnętrznej jest równa temperaturze termostatu, a więc w warunkach adiabatycznych. Wszystkie trzy metody, a więc jedna statyczna i dwie kinetyczne, mogą być stosowane z powodzeniem, zwłaszcza jeżeli chodzi o substancje, które wydzielają bardzo małe, ale stałe lub prawie stałe efekty cieplne. Zdarza się jednak, że metoda oznaczania tangensa kąta, o którym wspominaliśmy, jest dogodniejsza od innych. Bywa to wówczas, gdy obiekt wydziela niejednakowe ilości ciepła w czasie i w pewnych okresach efekty te zmieniają się dość prędko. Takim było zjawisko odhartowywania stopów aluminiowych, które badali R. Smoluchowski i H. Całus [13]. Doświadczenie wykazało, że przemiana trwa zazwyczaj około 250 godzin. W początkowym jednak stadium efekty cieplne zmieniają się stosunkowo dość znacznie w zależności od czasu i dlatego ani statyczna metoda, ani badanie kształtu krzywych ogrzewania i oziębiania nie nadają się do tego typu pomiarów. Dobre wyniki natomiast daje metoda oznaczania prędkości ogrzewania się bloku w momencie, gdy temperatura obiektu zrównana jest z temperaturą termostatu. Pomiar więc kąta pochylenia stycznej w danym punkcie krzywej daje dokładne oznaczenia pożądanych wielkości.

Badania Czochralskiego, Smoluchowskiego i Całusa [13] wykazały, że opisane metody mikrokalorymetryczne mogą dać ciekawe wyniki w dziedzinie metaloznawstwa. Zwłaszcza, gdy chodzi o zjawiska występujące po tzw. termicznej obróbce metalicznych stopów. Dodać też należy, że eksperymentator nie jest tutaj ograniczony ilością badanego materiału, a więc i dokładność pomiarów może być znacznie powiększona, gdy użyć obiektów ważących kilkanaście kilogramów.

Niżej przytoczone są wyniki pomiarów ciepła wytwarzanego przez blendę uranową, oznaczone kilkoma metodami przez J. Salcewicza:

Metoda	przyrost temperatury w °C na godzinę
Adiabatyczna	0.00207 ± 10%
Statyczna	0.00210 ± 2.5%
Kinetyczna (ozn. tangensa (kąta)	0.00207 ± 3.0%
Kinetyczna (analiza krzywych)	0.00207 ± 4.0%

Szczegółowe badania nad stosowaniem opisanych metod przeprowadził M. Łaźniewski [11]. Między innymi oznaczył on ciepło wytwarzane przez blendę uranową i otrzymał wartości mniejsze od wyżej wspomnianych. Zagadnienie zatem powinno być poddane dalszym badaniom ze szczegółowym uwzględnieniem warunków ogólnych, a nawet miejsca, w którym pomiary są wykonywane. Łaźniewski zbadał także zachowanie się dwóch substancji niepromieniotwórczych: siarczku antymonu oraz antymonu metalicznego zmieszanego z glinem. Obie substancje wykazały termiczną aktywność, ujawniając przyrosty cieplne rzędu 0.0015° C na godz. dla substancji pierwszej, a 0.0073° C dla drugiej. Zagadnienie więc poruszone w pracach prof. Dorabialskiej pozostaje otwarte do dalszego zbadania. To zaś, co dawniej wydawało się mało prawdopodobne, może w związku z nowymi zdobyczami nauki znaleźć teoretyczne uzasadnienie. Dzieli nas jeszcze długa droga do wyjaśnienia tego zagadnienia.

Badanie przeprowadzone wspólnie z L. Kefflerem w r. 1937 [12] posiada znaczenie dla mikrokalorymetrycznych badań w radiologii. W doświadczeniach naszych chodziło o wyjaśnienie, czy bloki ołowiane ważące kilkanaście kilogramów i zawieszone na drutach przytwierdzonych do górnej części bloku ulegają deformacji mechanicznej, wskutek której wydzielać mogą drobne ilości ciepła. Gdyby tak było, należałoby w badaniach ciepła wydzielanego przez pierwiastki promieniotwórcze unikać takiego sposobu umocowywania naczyń kalorymetrycznych zrobionych z ołowiu, gdyż obok efektów cieplnych spowodowanych zjawiskami promieniotwórczości mielibyśmy efekty związane z procesami zachodzącymi w ołowiu, użytym do pochłaniania cząsteczek alfa i beta oraz promieni gamma. Zazwyczaj posługujemy się w tym celu ołowiem ze względu na wysoki współczynnik pochłaniania promieni gamma.

Badania nasze dały wynik dodatni, to znaczy, że masyw ołowiu zawieszony w sposób wyżej wspomniany wytwarzał w ciągu tygodni ciepło rzędu dziesięciotysięcznych części stopnia na gram i godzinę. Efekt ten jest dostatecznie duży, aby uczynić pomiary radiologiczne błędnymi. Doświadczenia jednak wykazały, że dość jest umieścić masyw ołowiu na płytce stalowej, a płytkę tę zawiesić na drutach, aby ciepło przestało się wydzielać.

Przed ogłoszeniem wspomnianej pracy istniało przypuszczenie, że niektóre rodzaje ołowiu zawierają pewne ilości pierwiastków promieniotwórczych i powodować mogą błędy w oznaczeniach kalorymetrycznych ciepła, które ich promieniowanie wytwarza. Faktem jest jednak, że ilości substancji promieniotwórczych w ołowiu są zazwyczaj tak małe, że promieniotwórczość ta nie może zniekształcić wyników pomiarów. Zauważone zaś efekty związane z mechanicznymi odkształceniami ołowiu nieodpowiednio zawieszonego w kalorymetrze — mogą stać się przyczyną poważnych błędów. Wzgląd ten był brany pod uwagę w pracach Złotowskiego wykonanych w Paryżu [7].

Dokładność tylko co opisanych metod mierzenia bardzo małych efektów cieplnych może być znacznie powiększona, jeżeli się użyje wielkich instalacji termostatowych oraz obiektów ważących nie dziesiątki kilogramów, lecz kilka ton. Posługując się takimi wielkimi urządzeniami można by spróbować mierzenia efektów cieplnych powodowanych przez promieniowanie kosmiczne. Mówiąc o tak wielkich urządzeniach należałoby oczywiście posługiwać się zmienioną terminologią i używać wyrazu mikrotermiczny, a nie mikrokalorymetryczny dla charakterystyki procesu, który się bada.

Chcąc rozszerzyć zakres badań mikrotermicznych przeprowadziliśmy wspólnie z prof. T. Urbańskim, H. Całusem i S. Rosińskim [15] badania nad zjawiskami, zachodzącymi w starych i świeżo otrzymanych prochach artyleryjskich. Doświadczenia te są ciekawe, gdyż wykazały, że stare prochy zachowują się pod względem cieplnym biernie. Dopiero po uprzednim ogrzaniu do 75° C i utrzymaniu w tej temperaturze przez kilka godzin prochy te wykazują nietrwałość. Wydzielane wówczas efekty cieplne wzrastały z czasem z taką prędkością, że musieliśmy

doświadczenia przerwać, aby uniknąć niebezpieczeństwa wybuchu.

Świeże prochy artyleryjskie posiadały odrębne własności. Wskutek bowiem wyparowywania pewnej ilości lotnych rozpuszczalników temperatura ich ulegała obniżeniu. Nie bacząc na te ciekawe osobliwości, byliśmy jednomyślni co do tego, że metoda mikrokalorymetryczna nie nadaje się do kontroli trwałości prochu, gdyż technologia materiałów wybuchowych zna tańsze i prostsze metody badania. Cel główny badań został jednak osiągnięty. Przekonaliśmy się bowiem, że tak nietrwały materiał jak proch nie ujawnia żadnych przemian, które by były związane z wydzielaniem ciepła rzędu stutysięcznej części kalorii na gram i godzinę.

Wspomnimy tu tylko pobieżnie o pracy wykonanej w r. 1934 wspólnie z J. Salcewiczem, A. Zmaczyńskim, I. Złotowskim i J. Usakiewiczem [16]. Miała ona na celu zastosowanie zmodyfikowanego kalorymetru lodowego Bunzena. Trudny ten w obsłudze i delikatny w działaniu przyrząd umożliwił nam wykrywanie efektów cieplnych rzędu 0.7 kalorii na godzinę z dokładnością do 0.003 kalorii. Dokładny opis działania tego przyrządu oraz analiza procesów wtórnych w nim zachodzących opisane zostały dość szczegółowo w monografii „Microcalorimetry" wydanej w Ameryce w r. 1946.

Wspominamy tu o tym przyrządzie i tych badaniach, gdyż pośrednio przyczyniły się one do skonstruowania szeregu przyrządów i do opracowania tak zwanej statycznej metody oznaczania temperatur współistnienia ze sobą jednej lub kilku faz ciekłych z jedną lub kilkoma fazami stałymi [16]. W konsekwencji opracowana została nowa technika pomiarów fizykochemicznych nazwana „Kriometrią" [17].

Wspomnieliśmy poprzednio, że S. Rosiński posługiwał się kalorymetrem adiabatycznym do mierzenia ciepła krzepnięcia cementu. Poznaliśmy nie tylko strony dodatnie, ale też i ujemne stosowania tej metody. Rozpoczęliśmy więc próby zbudowania przyrządu, który by się nadawał lepiej do badania tej przemiany cieplnej. W wyniku prac trwających lat kilka, zwłaszcza zaś dzięki wysiłkom kilku pracowników z J. Pomorskim na czele, doszliśmy do skonstruowania przyrządu zwanego przepływo-

wym kalorymetrem labiryntowym. Typ ten nadawał się dobrze nie tylko do badania ciepła krzepnięcia cementu, ale zwłaszcza do oznaczania ciepła wydzielanego przez żywe stworzenia żyjące zarówno na ziemi, jak też i w wodzie [18].

Zasada działania tego przyrządu jest podobna do tej, jaką się posługiwał Junkers [20], budując swój kalorymetr do badania ciepła spalania gazów, par i cieczy. W naszych przyrządach jednak uzyskiwaliśmy o wiele większy stopień pochłaniania ciepła oraz znacznie większe możliwości ich stosowania do badania bardzo różnorodnych obiektów.

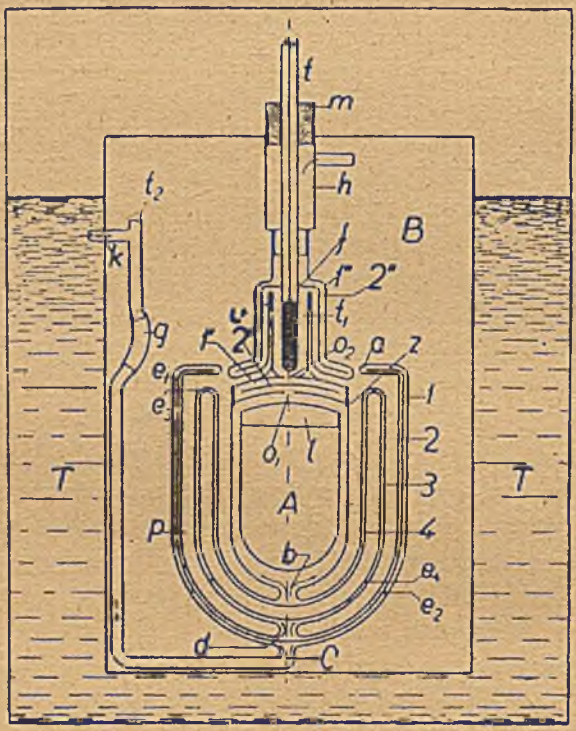

Rys. 6.
Kalorymetr przepływowy labiryntowy.

Rys. 6 przedstawia przekrój kalorymetru labiryntowego przepływowego. Zasada jego jest prosta. Naczynie A zawierające badany obiekt, np. krzepnący cement lub żywe stworzenie, otoczone jest dwoma labiryntami, dolnym i górnym, z których

każdy, posiada szereg przejść labiryntowych. Przez te przejścia płynie strumień wody lub innej cieczy, kolejno przechodząc od części zewnętrznej do wewnętrznych, aby w końcu dotrzeć do przestrzeni, w której się styka bezpośrednio z naczyniem **A**. W razie potrzeby zamiast cieczy użyte być może powietrze. Budowa przyrządu ulega wówczas pewnym zmianom, które nie są jednak istotne, jeżeli chodzi o samą zasadę działania przyrządu. Użycie powietrza, jako czynnika unoszącego ciepło z komory środkowej, jest szczególnie wskazane, gdy się bada obiekty duże, zwłaszcza istoty ludzkie lub duże zwierzęta.

Wróćmy jednak do małego kalorymetru (rys. 6), przez który płynie strumień wody. Wchodzi ona z termostatu do kalorymetru przez dolny otwór **C** i posiada stałą temperaturę utrzymywaną z dokładnością do 0.001° C. Opuszcza kalorymetr po przejściu początkowo przez dolny, a następnie przez górny labirynt. Mierząc temperaturę wody wchodzącej i opuszczającej kalorymetr i oznaczając jednocześnie ilość wody przepływającej w jednostce czasu, obliczyć możemy bez trudu ilość wytworzonego ciepła w ciągu danego odcinka czasu [2].

Do przemian długotrwałych, do których należy proces krzepnięcia cementu, zastosowaliśmy automatyczną rejestrację czasu, każdorazowej różnicy temperatury wody wchodzącej i opuszczającej labirynty oraz ilości wody przepływającej w jednostce czasu.

Budowę tego przyrządu poprzedziły szczegółowe badania, częściowo przeprowadzone przez Malawskiego, który w pierwszych swych pomiarach używał kalorymetru szklanego. Wstępne te badania miały na celu ustalenie liczby przejść labiryntowych oraz szczegóły konstrukcji całego przyrządu z tym, aby straty cieplne doprowadzić do minimum. Poza tym chodziło o ustalenie metody dokładnego oznaczania poprawek niezbędnych do wyeliminowania błędu uzależnionego od strat cieplnych, które, mimo wszystkie ostrożności i najlepsze zabezpieczenie, nie mogą być sprowadzone do zera. We wszystkich przypadkach posługiwano się tu metodą pomiarów porównawczych, która okazała się wielce pożyteczna nie tylko w kalorymetrii, ale również i w innych działach techniki pomiarowej [21].

Inż. J. Pomorski [19] przeprowadził liczny szereg obserwacji nad ciepłem krzepnięcia różnych rodzajów cementu wytwarza-

nego w Polsce przed drugą wojną światową. Posługiwał się on przyrządem zaopatrzonym w urządzenie do automatycznego pomiaru czasu, przepływu wody i różnic temperatur wody opuszczającej i wchodzącej do labiryntu. Doświadczenia z cementem trwały często po trzydzieści sześć godzin, chociaż najciekawsza część uzyskiwanej krzywej otrzymywana była w czasie pierwszych dwudziestu czterech godzin. Krzywą taką można nazwać termochemiczną charakterystyką cementu, gdyż oddaje ona wszystkie termiczne zmiany, związane z reakcją cementu z wodą.

Cementownie krajowe nadsyłały wówczas do badania nie tylko cementy produkowane w dużej skali, ale również takie, które były otrzymywane w niewielkich ilościach, celem wyjaśnienia, jakie z nich nadają się najlepiej do budowy wielkich masywów cementowych. W tym bowiem czasie budowała się zapora wodna w Rożnowie i dane te były bardzo potrzebne.

Rys. 7.
Fotografie krzywych charakteryzujących termiczne własności cementów.

Na załączonej fotografii (rys. 7) podane są trzy zdjęcia otrzymane przez Pomorskiego dla cementów najbardziej różniących się od siebie pod względem swych termicznych własności. Z przebiegu krzywych widać, że procesowi krzepnięcia towarzyszyły maksima wydzielania ciepła, jednakże czas, w którym owe maksima się pojawiały, zmieniał się w zależności od natury ce-

mentu. Poza tym szybkość, z jaką narastała ilość wydzielanego ciepła, a następnie z jaką ponownie spadała, zależała w znacznym stopniu od rodzaju cementu.

Doświadczenia nasze wykazały, że kalorymetr labiryntowy nadaje się do bardzo znacznych zmian konstrukcyjnych tak, że łatwo się dostosowuje do obiektu badanego i do ilości wydzielanego przezeń ciepła. Zastosowania więc tego kalorymetru mogą być bardzo różnorodne. Dotychczas zbadane zostało jego funkcjonowanie, gdy zamiast obiektów martwych w komorze zaopatrzonej w przepływ powietrza umieszczane były białe myszy, szczury i świnki morskie. Wydaje się, że nic nie stoi na przeszkodzie, aby używać go do pomiaru ciepła wydzielanego przez ryby i inne stworzenia zamieszkujące w wodzie słodkiej lub słonej.

Wspomnieliśmy też o tym, że w przypadku stosowania go do badania ciepła wydzielanego przez ludzi i duże zwierzęta, istnieje możliwość zastąpienia wody w labiryncie przez powietrze. Wojna światowa przerwała badania zmierzające w tym kierunku; nie zdołaliśmy wobec tego przeprowadzić dostatecznie ścisłych badań nad działaniem przyrządów labiryntowych z użyciem strumienia powietrza.

Opis metod opracowanych w Polsce wykazuje, że osiągnięcie pozytywnych wyników było możliwe jedynie dzięki pracy zespołowej licznego grona entuzjastów, którzy poświęcili swój czas i zdolności, aby wytrwale iść wspólnie do jednego celu: do opracowania metody badań mikrokalorymetrycznych i mikrotermicznych.

W zakresie badań kalorymetrycznych procesów długotrwałych oryginalną metodę, różniącą się dość znacznie od naszych, opracował we Francji A. Tian [21]. Przyrządów Tiana używali z powodzeniem E. Calvet i jego współpracownicy, ogłaszając nawet w czasie wojny szereg prac [23]. Z pomysłów wprowadzonych przez Tiana na szczególną uwagę zasługuje jego termostat wielodziałowy [22]. Zapewnia on taką stałość temperatury w naczyniu środkowym, o jakiej dawniej nie można było myśleć. Tak więc np. A. F. H. Ward [28] zastosował wielodziałowy termostat Tiana do badania procesu trwającego zresztą bardzo krótko i mógł utrzymać stałość temperatury termostatu z dokładnością ± 0.000002° C.

Byłoby błędem sądzić, że inni badacze ograniczali się jedynie do badania bardzo małych efektów wydzielanych przez procesy ciągłe lub długotrwałe. W istocie tak nie jest. Zajęliśmy się bardziej szczegółowym opisem tego działu badań mikrokalorymetrycznych, gdyż w porównaniu z kalorymetrią dawną poczyniono na tej drodze znaczne postępy, opanowując trudności związane z techniką zabezpieczania układu przed stratami cieplnymi. Równorzędnie jednak z rozwojem metodyki badania procesów długotrwałych opracowywana była metodyka badań mikrotermicznych procesów krótkotrwałych. Pracowali na tym polu E .W. Lange i jego współpracownicy [25], A. L. Robinson i jego współtowarzysze [25], F. T. Gucker z dwoma swymi współpracownikami [26], fizjolog i fizyk zarazem A. V. Hill [27], wreszcie A. F. H. Ward [28], o którym wspomnieliśmy wyżej w związku z zastosowaniem przez niego termostatu wielodziałowego Tiana. Badania te związane są z zastosowaniem oryginalnej aparatury i pomysłowych metod prowadzenia samych pomiarów.

Tak więc prace Langego, Robinsona i Guckera i ich współpracowników miały na celu doświadczalne potwierdzenie teorii dysocjacji elektrolitycznej, podanej przez Debye'a i Hückela, według której dalsze rozcieńczanie rozcieńczonych uprzednio roztworów elektrolitów powinno być związane z wydzielaniem, a nie pochłanianiem ciepła. Otrzymano w większości przypadków potwierdzenie tego przypuszczenia.

Hill [27] opisał przyrząd, w którym oznaczył ciepło wydzielane przez pobudzenie nerwów. Ward [28] dał piękny opis metody oznaczania ciepła adsorbcji wodoru przez gładkie powierzchnie metali.

Można więc stwierdzić, że w ciągu trzech dziesiątków lat stworzono nową gałąź techniki pomiarowej, noszącej nazwę „Mikrokalorymetrii". Zbiorowy wysiłek uczonych polskich zaważył w pewnym stopniu na rozwoju tej dziedziny pomiarów fizykochemicznych, zwłaszcza jeżeli chodzi o dział procesów długotrwałych lub ciągłych.

Barbarzyńskie metody niszczenia stosowane przez Niemców sprawiły, że w chwili obecnej w Polsce nie mamy ani jednego przyrządu mikrokalorymetrycznego. Ocalały natomiast dwa

mikrokalorymetry zbudowane w r. 1933 dla badań radiologicznych i wypożyczone Instytutowi Radowemu Curie w Paryżu.

Przyszłość pokaże, czy mikrokalorymetria będzie się mogła dalej rozwijać w Polsce, czy też zginie śmiercią naturalną, jak ginęły w przeszłości niemal wszystkie indywidualne osiągnięcia polskie z powodu braku środków materialnych lub też dla braku entuzjastów, którzy by się podjęli dalszego rozwijania pracy rozpoczętej przez ich poprzedników.

Jest jednak rzeczą pewną, że z techniki pomiarów cieplnych korzystać będzie nie tylko fizyka i fizyka jądrowa, ale chemia fizyczna, fizjologia i biologia. Technika i wiedza stosowana będzie musiała niejednokrotnie szukać odpowiedzi na pytania, wysuwane przez wytwórnie, uciekając się do badań zjawisk cieplnych zachodzących bądź to w tworzywach, bądź też półproduktach lub w produktach końcowych. Z tego powodu kalorymetria i mikrokalorymetria mają szanse dalszego rozwoju, zwłaszcza w epoce, kiedy zrozumiano wreszcie znaczenie praktyczne badań naukowych w najszerszym tego słowa znaczeniu.

Wykaz literatury

1) Curie P., Laborde A., Com. rend., 136, 673 (1903).

2) Świętosławski W., Microcalorimetry, §§ 28—34, Reinhold Publ. Corp., New York (1946).

3) Richards Th. W., Henderson L. J., Forbes G. S., Proc. Am. Acad. Sci., 41, 11 (1905); Zeit. Phys. Chem., 52, 560 (1905).

4) Świętosławski W., Pakowicz I., Żurn. Russ. Fiz. Chim. Obszcz., 46, 1284 (1914); Świętosławski W., Roczniki Chem., 1, 157 (1921); Świętosławski W., Błaszkowskie H. i Z., ibid., 1, 166 (1921).

5) Świętosławski W., Dorabialska A. Com. rend., 185, 763 (1927); Roczniki Chem., 7, 559 (1927).

6) Dorabialska A., Roczniki Chem., 8, 475 (1928), ibid., 9, 494 (1929), 9, 615 (1929), ibid., 10, 304 (1930), ibid., 11, 35, 467, 727 (1931), ibid., 14, 24 (1934); Bull. Acad. Polon. Sci., 1934 A, 352; Dorabialska A., Niwiński T., Turska E., Roczniki Chem., 11, 727 (1931); Bull. Acad. Polon. Sci., 1931 A, 512; Dorabialska A., Störba-Böhm I. S., Roczniki Chem., 12, 879 (1933); Collection Czechoslov. Chem. Communications, 5, 233 (1933); Dorabialska A., Turska E., J. Chim. Phys., 34, 21 (1937).

7) Złotowski I., Świętosławski W., Comp. rend., 200, 660 (1935); Złotowski I., Comp. rend., 199, 284 (1934); J. Phys. Radium (7), 6, 242 (1935); Phys. Rev., 60, 483 (1941).

8) Bartoszewicz E., Świętosławski W., Bull. Acad. Polon. Sci., 1931 A, 336; 1934 A, 69; Bartoszewicz E., Bull. Acad. Polon. Sci., 1931 A, 348.

9) Sołodkowska W., Świętosławski W., Rybicka S., Bull. Acad. Polon. Sci., 1931 A, 322; Roczniik Chem., 11, 65 (1931).

10) Rosiński S., Świętosławski W., Przemysł Chem., 18, 590 (1934).

11) Świętosławski W., Salcewicz J., Comp. rend., 199, 935 (1935); Roczniki Chem., 14, 621 (1934).

12) Świętosławski W., Keffler L., Bull. Acad. Polon. Sci., 1937 A, 546.

13) Całus H., Smoluchowski R., Phys. Rev., 58, 205 (1940); Roczniki Chem., 18, 411 (1938); Wiad. Inst. Met., 4, 112 (1937); Czochralski J., Wiad. Inst. Met., 4, 45 (1937).

14) Łaźniewski M., Roczniki Chem., 18, 691 (1938).

15) Świętosławski W., Urbański T., Całus H., Rosiński S., Roczniki Chem., 17, 144 (1937).

16) Świętosławski W., Salcewicz J., Usakiewicz J., Złotowski I., Zmaczyński A., Comp. rend., 196, 1970 (1933); Roczniki Chem., 14, 250, 301, 1474 (1934); ibid., 15, 12 (1935).

17) Świętosławski W., J. Phys. Chem., 47, 590 (1943).

18) Monografia przygotowana do druku.

19) Świętosławski W., Roczniki Chem., 15, 343 (1935); Przemysł Chem., 19, 183 (1935); Pomorski J., ibid., 17, 254 (1937); Ann. Acad. Sci. Techn. Vars., 4, 168 (1937); ibid., 4, 173 (1937). „Microcalorimetry" §§ 88—101 (1946).

20) Junkers H., J. Gasbel, 50, 520 (1907).

21) Tian A., J. Chim. Phys., 20, 132 (1923); Comp. rend., 178, 705 (1924); J. Chim. Phys., 30, 665 (1933).

22) Tian A., Bul. Soc. Chim., France (4), 31, 535 (1922).

23) Berenger, Calvet, Mme., J. Chim. Phys., 24, 325 (1927); Comp. rend., 180, 1907 (1925); Calvet E., Comp. rend., 189, 536 (1929); ibid., 192, 1569 (1931); ibid., 194, 610 (1932); These de Doctorat (Paris 1932); J. Chim. Phys., 35, 69 (1938); Bull. Soc. Chem., (5), 4, 1987 (1937); J. Chim. Phys., 35, 286 (1938); Bull. Soc. Chim., 5, 830 (1938); Calvet E. i Izac H., Comp. rend., 212, 542 (1941); Comp. rend. Trav. Fac. Sci. de Marseille, I série, 1, 1 (1941); Calvet E., Comp. rend., 213, 126 (1941); Ann. Fac. Sci. Marseille, II sér., 15, 13 (1941); ibid., 16, 6 (1942); Comp. rend., 214, 716 (1942); ibid., 215, 138 (1942); Ann. Fac. Sci. Marseille, sér. II, 16 (1943); Comp. rend., 216, 51 (1943); Soc. Franc. de Physique, sect. Méditerranée, 11 (1943); Bull. Soc. Chim. France, 10, 413 (1943); J. de Physique (13), 6, 39 (1945); Bull. Soc. Chim. France (5), 12, 553 (1945); ibid., 13 (1947); Prat H., Calvet E., Comp. rend. 220, 117 (1945); Calvet E., Prat H., Comp. rend., 220, 226 (1945); Calvet E., Chambost L., Comp. rend., 223, 51 (1946); Calvet M., Calvet E., Information des Sciences Physiques, 9 (1946), 42 (1946); Calvet E., Mémorial des Services Chim. de l'Etat., 32, 158 (1946); Calvet E., Dalbert R., Chedin J., Mémorial des Services Chim. de l'Etat, 32, 200 (1946); Calvet E., Comp. rend., 222, 84 (1946).

24) Świętosławski W. „General Principles relating to the Application of Comp. Phys. Chem. Meas." Comp. rend. de la Reprise de Contact, Union Internat. de Chimie, Londres (1946) 46; „Ebulliometric Measurement", 57—71, Reinhold Publ. Corp. New York 1945; „Microcalorimetry", 28—41, Reinhold Publ. Corp. New York 1946.

25) Lange E. W., Messner G., Naturwiss., 33, 521 (1927); Lange E. W., Rounsefell E. O., Z. Phys. Chem., 142 A, 351 (1929); Lange E. W., Robinson A. L., Z. Phys. Chem., 148 A, 97 (1930), Chem. Rev., 9, 89 (1931), J. Am. Chem. Soc., 52, 2811 (1930); Z. Elektrochem., 36, 772 (1930); see also Robinson A. L., Guldbransen E. A., J. Am. Chem. Soc., 56, 2638 (1934); Robinson A. L., Wallace W. E., Chem. Rev., 30, 195 (1942), J. Am. Chem. Soc., 63, 958 (1941); Offnut W. F., J. Am. Chem. Soc., 65, 347 (1943); and Mason L. S., J. Am. Chem. Soc., 66, 362 (1944); Lange E. W., Monheim J., Z. Phys. Chem., 149 A, 51 (1931); 150 A, 349 (1931); Lange E. W., Streeck H., Z. Phys. Chem., 151 A, 1 (1931); Naturwiss., 19, 359 (1931); Lange E. W., Wust J., Z. Phys. Chem., 116, 161 (1925); Z. Elektrochem., 30, 523 (1924).

26) Gucker F. T., Pickard H. B., Planck R. W., J. Am. Chem. Soc., 61, 459 (1939).

27) Hill A. V., Proc. Roy. Soc., London, 111 B, 106 (1932); 113 B, 356 (1933); 113 B, 345, 346, 366, 367, 386 (1933).

28) Ward A. F. H., Proc. Cambridge Phil. Soc., 26, 278 (1930); Proc. Royal Soc. A 133, 511 (1931).

VIII

Zmarli członkowie

Ś. p. Karol Bohdanowicz
1865—1947

Zmarły dn. 5 czerwca 1947 r. profesor Karol Bohdanowicz został członkiem Wydziału V (nauk technicznych) Tow. Nauk. Warsz. dnia 24 XI 1936 r. Jego życiorys wraz ze spisem publikacji umieszczono w Roczniku T-wa (Rok XXX, 1937, pp. 51—58), do którego zainteresowanych odsyłamy, poprzestając na tym miejscu głównie na podaniu faktów z ostatnich lat życia Zmarłego.

W pierwszym okresie życia (do r. 1919) prof. Bohdanowicz ogłosił ponad 100 rozpraw po rosyjsku (a kilka w wydawnictwach niemieckich i francuskich), w których podaje wyniki swych licznych podróży po Azji od Kaukazu po Kamczatkę, jako też wypowiada się w sprawie złóż różnych surowców mineralnych, jak ropa naftowa i węgiel, rudy żelazne, kruszce niklu, ołowiu i cynku itd. W tym okresie prof. Bohdanowicz był profesorem Instytutu Górniczego i innych wyższych uczelni w stolicy Rosji i geologiem Komitetu Geologicznego, a przez lat kilka — jego dyrektorem. Za swe osiągnięcia, głównie za podróże badawcze, otrzymał wysokie odznaczenia od Ros. T-wa Geograficznego i Ros. Akademii Nauk.

Działalność naukowa prof. Bohdanowicza była więc związana z Rosją aż do r. 1919, kiedy przyjechał do Polski. Pierwsza jego rozprawa po polsku pt. „Zarys budowy Eurazji" ukazała się w r. 1908 w tomie II „Dziejów Ziemi" Neumayra-Uhliga

(Geologia Opisowa, pp. 606—625); następną — w tłumaczeniu St. Czarnockiego — drukował Przegląd Górniczo-Hutniczy w r. 1910.

Po przyjeździe do Polski prof. Bohdanowicz został dyrektorem firmy naftowej Standard-Nobel, a w r. 1921 — profesorem Akademii Górniczej w Krakowie. Zajmował to stanowisko przez lat 15 aż do r. 1935, w którym został przeniesiony na emeryturę. Nie dane Mu jednak było korzystać z zasłużonego wypoczynku po 50-ciu latach wytężonej pracy. Kiedy bowiem w r. 1938 przystąpiono do reorganizacji Państwowego Instytutu Geologicznego, prof. Bohdanowicza powołano na dyrektora tej naczelnej w Polsce geologicznej instytucji badawczej. Nowy dyrektor umiał wyjednać wielkie kredyty na zwiększenie personelu naukowego i technicznego Instytutu i nakreślił rozległy program badań terenowych, zwłaszcza dawniej niedostatecznie uprawianych zdjęć geofizycznych i wierceń badawczych, które już w ostatnim czasie — zaczęły wydawać doniosłe wyniki praktyczne.

Po wyzwoleniu kraju wrócił na swe stanowisko dyrektorskie i zajmował je aż do śmierci, starając się postawić P. Instytut Geologiczny, mocno dotknięty eksterminacyjną polityką okupanta niemieckiego, na należytym poziomie, odpowiadającym wielkim wymaganiom chwili bieżącej.

Do 187 pozycji bibliograficznych, które podaje Rocznik XXX T-wa Nauk. Warsz., przybyło 7 nowych z lat 1938—39 i 1946—47. Są to sprawozdania dyrektorskie z działalności P. Instytutu Geol. w latach 1937 i 1938 (Biuletyny P. I. G. 1 i 18 oraz Przegląd Górn.-Hutn. 30, 1938) i artykuł pt. „Rzut oka wstecz na dzisiejsze możliwości przemysłu naftowego w Polsce" (Przemysł Naftowy 13, Lwów 1938). Publikacji powojennych było trzy: dwie o działalności P. I. G. w latach 1939—46 (Biuletyny P. I. G. 25 i 30) oraz artykuł pt.: „Utwory supracrustalne i infracrustalne" (Przegl. Górn. 1947).

Ze zgonem profesora K. Bohdanowicza ubył badacz dużej miary, wielki erudyta, dobry pedagog i utalentowany organizator życia naukowego w Polsce.

Jan Samsonowicz

Ś. p. Henryk Hoyer jun.

1864—1947

Urodził się w Warszawie 13 lipca 1864 r. Gimnazjum ukończył w Bydgoszczy w r. 1886. Medycynę studiował we Wrocławiu, Berlinie i Strasburgu, gdzie też uzyskał stopień doktora medycyny w r. 1892. Już podczas studiów był kilka miesięcy prywatnym asystentem prof. Ehrlicha, potem przez cały rok tymczasowym asystentem w Strasburgu. Po doktoracie pracował rok (1892/3) u prof. Köllikera w Würzburgu, a rok następny u prof. Schwalbego w Strasburgu. Dzięki temu miał sposobność zapoznać się z najlepszymi w owych czasach pracowniami anatomicznymi.

W r. 1894 został powołany na katedrę anatomii porównawczej U. J. w Krakowie w charakterze profesora nadzwyczajnego. Związany pracą i sentymentem z Uczelnią Jagiellońską pozostał jej wierny do końca życia. Przez lat czterdzieści wykładał anatomię porównawczą kręgowców dla przyrodników, a anatomię zwierząt domowych dla rolników. Z chwilą utworzenia Wydziału Rolniczego (1923) zasiadał w dwu Wydziałach: Humanistycznym i Rolniczym. Zarazem prowadził Zakład Anatomii Porównawczej z zapałem, wytrwałością i głębokim rozsądkiem. Rozwinął Muzeum Anatomiczne, szczególnie dział osteologiczny. Bibliotekę zaopatrywał stale w najnowsze podręczniki i monografie. Z wielkim znawstwem zakupował przyrządy optyczne i inne aparaty potrzebne do pracy badawczej.

W uznaniu zasług położonych dla nauki, młodzieży i uczelni zostaje mianowany w r. 1920 profesorem zwyczajnym. W r. 1909/10 jest dziekanem Wydziału Humanistycznego, a w r. 1929/30 — rektorem Uniwersytetu. Alma Mater obdarza go doktoratem honorowym: w r. 1924 filozofii i w r. 1934 rolnictwa. Wkrótce po przejściu na emeryturę (w r. 1934) zostaje profesorem honorowym. Jako 75-letni senior Uniwersytetu zostaje w pamiętnym listopadzie 1939 r. aresztowany przez Niemców razem z innymi profesorami i przewieziony do obozu koncentracyjnego do Sachsenhausen. Po powrocie z obozu zaraz rozpoczyna pisać podręcznik anatomii kręgowców. W r. 1945 wraca do pracy w Uniwersytecie jako profesor kontraktowy.

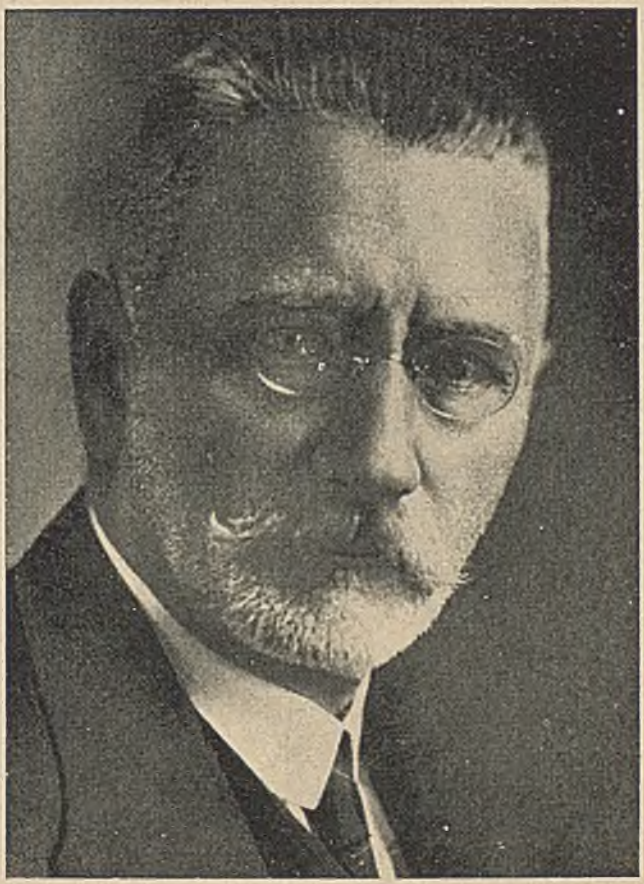

HENRYK HOYER (1864 — 1947)

Różne towarzystwa naukowe powołują go w skład swego grona. Polska Akademia Umiejętności powołała go na członka korespondenta w r. 1902, a na członka rzeczywistego w r. 1920. W latach 1928—1930 jest sekretarzem Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego P. A. U., w r. 1934—1938 wiceprezesem, a w r. 1932—1946 dyrektorem jej Wydziału Lekarskiego. W r. 1924 zostaje członkiem Towarzystwa Naukowego we Lwowie, w r. 1926 członkiem honorowym Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, w r. 1928 członkiem Akademii Rolniczej i Towarzystwa Zoologicznego w Pradze, w r. 1933 członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

Rząd Polski nadał mu w r. 1930 Krzyż Komandorski Orderu Polonia Restituta, a w r. 1934 Złoty Krzyż Zasługi.

*

* *

Zainteresowania badawcze ś. p. Hoyera skupiały się głównie na zagadnieniu rozwoju i anatomii porównawczej układu limfatycznego kręgowców. W szeregu prac ogłoszonych pomiędzy rokiem 1904 a 1934 pchnął potężnie na przód znajomość tego układu. Aby należycie ocenić wkład jego w ten dział wiedzy, trzeba zestawić poziom wiadomości, jaki zastał na początku swej pracy, z poziomem, który zostawił w swej syntezie zamykającej cały okres badań.

W wielotomowej embriologii Hertwiga (1906), liczącej ponad 5.000 stron, opis rozwoju układu limfatycznego zajmuje zaledwie cztery strony. Uboga treść odpowiada rozmiarom artykułu; obrazuje niezgodność poglądów na sposób tworzenia się naczyń limfatycznych, nie daje jednak pojęcia o tym, jak ten układ wygląda u zarodków różnych kręgowców. Jeszcze gorzej przedstawia się znajomość anatomii porównawczej tego układu. W przeciągu ostatnich dwóch stuleci badano i opisywano wielokrotnie naczynia limfatyczne u różnych zwierząt. Wiadomości te jednak były, na skutek stosowanych metod, niedokładne, a często, jak np. u ryb, sprzeczne. To, co jedni uważali za naczynia limfatyczne, inni uważali za żyły lub naczynia żylno-chłonne. Należało więc dotychczasowe badania sprawdzić, myl-

ne informacje sprostować, rozszerzyć badania na przedstawicieli wszystkich ważniejszych grup kręgowców oraz stworzyć syntezę.

Ś. p. Hoyer spełnił te zadania w sposób znakomity. Zabrał przede wszystkim głos w sporze, czy naczynia limfatyczne rozwijają się z żył, czy też ze szpar, zjawiających się w tkankach w ich sąsiedztwie. Wypowiedział się za pierwszym poglądem. Zdołał wykazać (1905, 1908), że naczynia limfatyczne kijanek żab powstają z parzystych i symetrycznych zawiązków, jako uwypuklenia ścian żył i że od samego początku są naczyniami rurowatymi, ślepo na końcu zamkniętymi. W dalszych badaniach powraca często do tego zagadnienia i dalsze gromadzi dowody na poparcie swego stanowiska.

Równocześnie sam lub ze współpracownikami opracowywuje rozwój układu naczyń limfatycznych u wielu zwierząt, jak: kijanek żab (1908, 1905) i salamander (1912), larw pstrągów (1915, 1916), zarodków jaszczurek (1931), węży, ptaków i ssaków (1934). Badania te wniosły nie tylko mnóstwo szczegółów nowych do znajomości układu limfatycznego, lecz zupełnie nieoczekiwanie stały się podstawą ich anatomii porównawczej. Okazało się bowiem, że układ chłonny dorosłych zwierząt — często skomplikowany dzięki występowaniu worków, zatok i serc limfatycznych, węzłów chłonnych oraz rozlicznych pni — daje się sprowadzić do bardzo prostych stosunków spotykanych we wczesnych stadiach rozwoju. Stosunki te u wszystkich grup kręgowców są bardzo do siebie podobne.

Dzięki tym doświadczeniom zebranym przy badaniach rozwojowych potrafił ś. p. Hoyer należycie ocenić obrazy, jakie widział u dorosłych minogów (1933), u żarłaczy (1928), ryb kostnoszkieletowych, żab (1905), jaszczurek (1931), węży, krokodyli, żółwi, ptaków i ssaków (1934). Spośród mnóstwa szczegółów i drobiazgów drugorzędnego znaczenia wybrał jako podstawowe i powszechne te naczynia limfatyczne, które występują u młodych zarodków. Ujął je w prosty i przejrzysty schemat, z którego wynika, że w zasadzie istnieją parzyste wzdłużone pnie limfatyczne popod kręgosłupem i również parzyste podskórne biegnące środkiem boku ciała. Sposób połączeń ich pomiędzy sobą, ujścia do żył, obecność serc limfatycznych,

wygląd samych naczyń — to wszystko właściwości układu limfatycznego zmienne, a charakterystyczne dla różnych grup kręgowców. Cały zrąb anatomii porównawczej układu limfatycznego zmieścił się w jednym niewielkim wykresie. Jest to ideał syntezy, rzadko osiągalny w naukach biologicznych, a tak charakterystyczny dla nauk ścisłych.

Podobne zagadnienia opracowywano w tym czasie w szeregu innych ośrodków. Najważniejsze znajdowały się w Stanach Zjednoczonych A. P., gdzie dyskusja, bardzo zresztą rozbieżna, toczyła się głównie na temat sposobu rozwoju naczyń limfatycznych. Jeden z jej uczestników E. R. Clark (obecnie profesor w Philadelphia) przyjechał do Krakowa (1913), aby na miejscu zapoznać się ze sposobami badań prof. Hoyera. Po półrocznym pobycie powrócił do swego kraju jako gorący szermierz jego poglądów. Dzisiaj panują one bezspornie w nauce; zaszczyt ich ugruntowania dzieli ś. p. Hoyer z p. Sabin ze Stanów Zjednoczonych. Natomiast syntezę w zakresie anatomii porównawczej układu limfatycznego należy zaliczyć wyłącznie na dobro jego działalności. Tajemnica doskonałych osiągnięć ś. p. Hoyera leży między innymi w doskonałej technice badań, którą samodzielnie opracował (1908) i zręcznie stosować umiał.

Drugim działem zainteresowań ś. p. Hoyera były badania histologiczne, od których właściwie rozpoczął swą działalność naukową. Doskonale przygotowany do tego rodzaju pracy przez swego ojca H. Hoyera, profesora Szkoły Głównej w Warszawie, a później przez wybitnego histologa Köllikera, potrafił wzorowo opracować szereg zagadnień. Zajmował się budową węzłów chłonnych (1889), śledziony u wielu kręgowców (1892, 1893, 1900). Pisał o budowie serca i jego mięśnia (1889, 1900, 1901), o skórze ryb (1901). Jego badania nad podziałem wymoczka (1899) dziś jeszcze są cytowane.

Duży rozgłos na terenie międzynarodowym przyniosły ś. p. Hoyerowi badania zwierząt dyluwialnych Polski. Po odkryciu szczątków nosorożca i mamuta w kopalni wosku w Staruni opracował ich części miękkie tzn. skórę, włosy i mięśnie (1912, 1914, 1916). Wyniki tych badań przeszły do wszystkich poważniejszych podręczników paleontologii. Zajmował się też

kośćmi innych zwierząt dyluwialnych, odnajdywanych w grotach, dołach cegielnianych i ziemiankach człowieka kultury kamiennej (1921, 1922, 1923, 1924, 1927). Ten dział pracy zakończył syntetyczną rozprawą „Fauna dyluwium Polski" (1937).

Do ubocznych zainteresowań należała antropologia (1895, 1921), technika histologiczna (1894) i technika nastrzykiwania naczyń (1903, 1908, 1909, 1926). Zabierał też głos na temat zasadniczych zagadnień biologicznych, mianowicie o ewolucjonizmie (1929, 1932). Swe długoletnie doświadczenie pedagogiczne zamknął w podręczniku anatomii zwierząt domowych (1927) i w podręczniku dla samouków (1931). W rękopisie pozostawił „Anatomię porównawczą kręgowców" i „Historię zoologii w Polsce".

Dzięki swej niezwykłej pracowitości potrafił sam wiele osiągnąć. Znalazł też dość czasu na to, aby młodych przyrodników pociągnąć do bezinteresownej pracy naukowej i prowadzić ich z wielką cierpliwością przez napotykane przeszkody. W pracowni uwydatniały się wszystkie jego wysokie zalety jako naukowca, pedagoga i człowieka. Nic więc dziwnego, że zawsze miewał pełną pracownię studentów. W latach 1894—1934 przewinęło się przez nią ponad 40 osób, z których każda ogłosiła co najmniej jedną pracę drukiem. Ogółem ilość prac wykonanych w Zakładzie Anatomii Porównawczej U. J. w tym czasie przekroczyła setkę. Z uczniów ś. p. Hoyera doktoryzowało się 29 osób, do habilitacji doszło (czasem już przy innych zakładach) — dwunastu. Prawie wszyscy docenci otrzymali katedry na różnych uczelniach Polski.

I jeszcze jedną zaletę ś. p. Hoyera należy podkreślić: zdolność organizowania wydawnictw. Dwukrotnie potrafił zebrać ludzi chętnych do pracy i środki finansowe na wydanie klucza do oznaczania kręgowców Polski. Klucz ten wyszedł drukiem raz w r. 1910, a po raz drugi w zupełnie innym ujęciu w latach 1933—8. W roku 1914 redagował „Wykopaliska Staruńskie", dzieło monumentalne, w którym szereg autorów opracował zwierzęta wykopane w Staruni. Z ramienia Polskiej Akademii Umiejętności wydawał „Katalog literatury naukowej polskiej" za lata 1915—1930; dzieło w opracowywaniu niewdzięczne, lecz bardzo

pożyteczne dla zorientowania się w polskiej produkcji naukowej.

Ktokolwiek spróbowałby jednym spojrzeniem ogarnąć ogrom pracy wykonanej przez ś. p. Hoyera, musiałby się zdziwić, jak w jego drobnej postaci mógł się zmieścić tak wielki człowiek.

Pełny spis prac ś. p. prof. Hoyera do r. 1932 zawarty jest w Roczniku Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, rok XXXII — 1934, str. 48—49. Od tego czasu dorobek naukowy uczonego zwiększył się o następujące pozycje: 1) Naczynia limfatyczne minoga. Pam. XIV Zjazdu Lek. Przyrod. Pol. 1932; 2) Das Lymphgefässsystem der Wirteltiere vom Standpunkte der vergleichenden Anatomie. Mém. Acad. Sc. Cracovie, 1934; 3) Fauna dyluwialna Polski. Kosmos „B" 1937; 4) Das Lymphgefässsystem der Fische: Bronn's Tierklas. Ordnung. VI, 1938; 5) Historia zoologii w Polsce. Kraków 1948.

Zygmunt Grodziński

Ś. p. Czesław Leśniewski
1888—1947

Urodzony dnia 23 września 1888 roku w Łabędzkiej w Zagłębiu Dąbrowskim, uczęszczał do rosyjskiej szkoły realnej im. H. Dietla w Sosnowcu, którą porzucił w roku 1905 z chwilą wybuchu strajku szkolnego. W drodze samouctwa doszedł jako ekstern do matury w Krakowie. Myślał początkowo o studiach technicznych, uczęszczając na politechnikę w Nancy i Lwowie. Rychło przekonał się jednak, że interesuje go co innego. Udał się więc w roku 1909 do Paryża, aby tam na Sorbonie oddać się studiom filozofii, historii nowożytnej i filologii porównawczej. Po uzyskaniu stopnia licencié ès lettres w roku 1913 powrócił do kraju. Tu w czasie I-ej Wojny Światowej rozpoczął pracę pedagogiczną w Sosnowcu. W roku 1918 przejściowo pracował w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, skąd wycofał się jednak rychło, aby powrócić do szkolnictwa. Pobyt w Warszawie umożliwił mu kontynuowanie studiów na tamtejszym Uniwersytecie. Zdecydowawszy się na specjalizację w dziedzinie historii, uzy-

skał w seminarium prof. Marcelego Handelsmana w roku 1925 stopień doktora filozofii. Na jesieni tegoż roku zaproponowano mu wakującą starszą asystenturę seminarium historycznego. Na placówce tej, awansując w roku 1936 do stopnia adiunkta, pozostawał do wybuchu wojny we wrześniu 1939 roku. Zajęcia uniwersyteckie związały go jeszcze ściślej z nauką i umożliwiły uzyskanie w roku 1932 stopnia docenta historii kultury czasów nowożytnych. W roku zaś 1935 Towarzystwo Naukowe Warszawskie powołało go w poczet swoich członków korespondentów.

Przewyższając znacznie swoich kolegów erudycją, rozległością zainteresowań i znajomością języków, odznaczał się Leśniewski chorobliwym wprost brakiem pewności siebie. Zdawało mu się ciągle, że nie dość jest jeszcze przygotowany, by posiadane wiadomości przelać na papier lub chociażby podać w formie wykładu. Toteż jego dorobek pisarski jest stosunkowo niewielki. Poza monografią o Staszicu, wzorowym wydawnictwem jego dziennika podróży z lat 1789—1805 oraz manifestu Towarzystwa Patriotycznego Polskiego z roku 1836 pozostawił po sobie tylko szereg artykułów. Interesując się co najmniej od lat dziesięciu Wielką Emigracją, zebrał bogate materiały do jej dziejów w Szwajcarii. Wypadki wrześniowe 1939 roku i sierpniowe 1944 zamieniły je w popiół, uniemożliwiając wykończenie daleko zaawansowanej pracy.

Utrata notatek naukowych i bogatej biblioteki własnej przygnębiła go niesłychanie. Na wygnaniu w Gorzkowicach pod Piotrkowem usiłował mimo to pracować, korzystając z przypadkowo zebranych książek. Należał bowiem do ludzi, którzy nie mogą istnieć bez pracy umysłowej. Z chwilą wznowienia prac Uniwersytetu Warszawskiego został mianowany docentem etatowym. Niestety, nurtująca go choroba nie pozwoliła mu przystąpić do pełnienia związanych z tych stanowiskiem obowiązków. Zmarł w Warszawie po długich cierpieniach 23 lutego 1947 roku.

Tadeusz Manteuffel

Ś. p. Józef Mikkola
1866—1946

Józef Juliusz Mikkola był jednym z najwybitniejszych niesłowiańskich slawistów starszego pokolenia. Ur. w r. 1866 po ukończeniu studiów językoznawczych najpierw w kraju, potem za granicą w Rosji i w Niemczech, poświęcił swe siły badaniom nad językami słowiańskimi. Przez lat z górą czterdzieści jako profesor filologii słowiańskiej w Uniwersytecie Helsinki prowadził niestrudzenie pracę naukową i dydaktyczną, ogłaszając szereg prac i kształcąc uczniów, dzięki którym zapewnił swemu działowi nauki trwały rozwój w Finlandii.

Zainteresowania jego naukowe zwracały się początkowo przede wszystkim ku językom zachodniosłowiańskim, między innymi ku polszczyźnie i narzeczu Kaszubów. Jedna z najdawniejszych jego prac dotyczyła akcentuacji kaszubskiej i połabskiej (Betonung und Quantität in den westslavischen Sprachen. Helsingfors 1899). Zachodniosłowiańskim zagadnieniom poświęcił też kilka innych rozpraw, jak „L'avance des Slaves vers la Baltique" (Revue des Etudes Slaves, I, 1921), czy „Samo und sein Reich" (Archiv für slavische Philologie XIII, 1928), które wiążą się też z problemem praojczyzny słowiańskiej. Z zagadnień gramatyki porównawczej słowiańskiej interesowały go prócz problemów akcentowych także kwestie rozwoju fonetycznego języka prasłowiańskiego (por. artykuł „La question des syllabes ouvertes en slave commun". Revue des Etudes Slaves, I, 1921) itp. Zamierzał też dać syntetyczny obraz budowy języka prasłowiańskiego w podręczniku gramatyki prasłowiańskiej (Urslavische Grammatik. Einführung in das vergleichende Studium der slavischen Sprachen. I. Teil. Lautlehre. Vokalismus. Betonung. Heidelberg 1916), niestety jednak książki tej nie wykończył. Stosunki jego i współpraca z nauką polską były bardzo bliskie. Bywał często w Polsce, znał dobrze nasz język i literaturę. W domu jego w Helsinkach znajdowali zawsze oparcie wszyscy Polacy, których losy polityczne czy zainteresowania naukowe kierowały do Finlandii. W pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości był przez czas jakiś przedstawicielem dyplomatycznym swej ojczyzny w Warszawie. Wyrazem bli-

skich związków, jakie łączyły go z Polską i z naszą nauką, był fakt, że kiedy w 1931 r. obchodził jubileusz 65-ej rocznicy swych urodzin, w wydanej wówczas książce pamiątkowej ku jego czci znalazło się aż pięć artykułów, wyszłych spod pióra polskich slawistów (T. Milewskiego, M. Rudnickiego, St. Szobera, H. Ułaszyna i podpisanego). Po przejściu na emeryturę kilka lat przed wojną pozostawał nadal w trwałych stosunkach z Polską i naszą nauką. Zmarł w Helsinkach dn. 28 XI 1946 roku.

Tadeusz Lehr-Spławiński

Ś. p. Ignacy Mościcki
1867—1946

Ignacy Mościcki urodził się dnia 1 grudnia 1867 r. z ojca Faustyna i matki Stefanii z Bojanowskich w Mierzanowie powiatu ciechanowskiego ziemi płockiej. Dziad był uczestnikiem powstania listopadowego 1830 r., ojciec i dwaj jego bracia brali udział w powstaniu styczniowym 1863 r. Środowisko nastrojone wysoce patriotycznie przekazało młodemu potomkowi rodu Mościckich niezatarte wspomnienia i gorące umiłowanie Ojczyzny, co przejawiało się na każdym kroku w postępowaniu człowieka dojrzałego. Po ukończeniu szkół — początkowo w Płocku, następnie szkoły realnej Babińskiego w Warszawie — Mościcki wstąpił w 1887 r. do Politechniki Ryskiej na wydział chemii technicznej, gdzie w 1891 r. wykonał pracę dyplomową pod kierunkiem prof. Bischoffa. Młody absolwent chemii interesował się poza nauką również i sprawami społecznymi, gorliwie pracując wśród kolegów, a po przyjeździe do Warszawy brał udział w ruchu niepodległościowym, angażując się do tego stopnia, że zmuszony był emigrować z kraju. Po przybyciu do Londynu wraz z żoną, Mościcki wszedł do grona emigracji rewolucyjnej, grupującej się wokół redakcji drukowanego tam „Przedświtu" i na tle pracy politycznej zbliżył się do Józefa Piłsudskiego. Pięcioletni okres pobytu w Londynie charakteryzował się zajęciami natury konspiracyjnej przy fizycznej pracy zarobkowej w fabrykach. Dopiero od r. 1897 mógł Mościcki zająć się zagadnieniami naukowymi, został bowiem mianowany asystentem przy katedrze fizyki Uniwersytetu we

Fryburgu (Szwajcaria), obsadzonej wówczas przez prof. Józefa Wierusz-Kowalskiego. Na tym skromnym stanowisku rozpoczął Mościcki studia, które — dzięki wytrwałości i wynalazczości badacza — miały mu w krótkim stosunkowo czasie zdobyć uznanie świata naukowego.

Mościckiego zainteresowało zagadnienie wiązania azotu z powietrza i sprzężona z tym kwestia technicznego otrzymywania cennego dla przemysłu chemicznego stężonego kwasu azotowego. Już w 1784 r. stwierdził badacz angielski Cavendish powstawanie tlenków azotu podczas wyładowania elektryczności w powietrzu; na praktyczne wszakże rozwiązanie tego odkrycia musiała ludzkość czekać długie lata. Dopiero przy końcu XIX wieku sprawa wiązania azotu z powietrza znalazła się na warsztacie badań ściślejszych.

Mościcki był świadom konieczności zastosowania do tej reakcji napięć elektryczności o potężnej mocy, dlatego też zajął się przede wszystkim opracowaniem nowego typu kondensatorów, które działały bez uszkodzenia pod napięciem kilkudziesięciu tysięcy wolt.

W r. 1903, już po usunięciu się Mościckiego z asystentury, powstała we Fryburgu mała próbna fabryczka kwasu azotowego. Na podstawie doświadczeń uzyskanych w skali fabrycznej, Mościcki ulepszył metodę spalania powietrza w łuku elektrycznym, zastosowując płomień wirujący pod wpływem pola magnetycznego. Gdy wprowadzenie tego nowego wynalazku uwarunkowało rentowność przedsiębiorstwa, należało jeszcze rozwiązać dwa zagadnienia: 1) sposób absorpcji bardzo rozcieńczonych przez powietrze tlenków azotu, wytworzonych jako wynik połączenia azotu z tlenem oraz 2) metodę stężania kwasu azotowego. Pomysłowość Mościckiego przezwyciężyła dodatnio i te ostatnie trudności. Można było teraz pomyśleć o fabrykacji w skali większej, dlatego też powstała w Chippis (Szwajcaria) duża fabryka kwasu azotowego, zbudowana pod osobistym kierownictwem Mościckiego. Fabryka ta zaczęła od 1910 r. wypuszczać na rynek stężony kwas azotowy, dzięki czemu — po dziesięciokrotnym powiększeniu fabryki — mogła Szwajcaria podczas pierwszej wojny światowej zaspokajać potrzeby swego krajú na kwas azotowy.

Poza praktycznym rozstrzygnięciem problematu wiązania azotu z powietrza zajął się Mościcki podczas pobytu we Fryburgu sprawą syntezy cjanowodoru z azotu i węglowodorów w piecach o wirującym płomieniu elektrycznym. Metoda ta zrealizowana została — już po powrocie Mościckiego do kraju — w specjalnie zbudowanej fabryce „Azot" (w Borach pod Jaworznem), gdzie wytwarzane były sole kwasu cjanowodorowego oraz produkty ich przekształcenia: żelazocjanki.

W połowie 1912 r. Politechnika Lwowska powołała Mościckiego na profesora zwyczajnego chemii fizycznej i elektrochemii technicznej. Po jedenastoletnim pobycie we Fryburgu, gdzie zdobył duże doświadczenie jako badacz, wracał Mościcki do kraju z gorącym, ożywiającym go stale pragnieniem oddania swej wiedzy na korzyść i użytek Ojczyzny, — chęcią „współdziałania w rozbudowie przemysłu oraz stworzenia środowiska celem szkolenia młodych ludzi w kierunku twórczej pracy technologicznej". Programowi temu, wypowiedzianemu na jednym z zebrań publicznych, pozostał Mościcki wierny do ostatnich chwil swego pobytu w Polsce.

Jako profesor Politechniki Lwowskiej podjął ożywioną i wszechstronną działalność, nie ograniczając się wyłącznie tylko do spełnienia obowiązków pedagogicznych. Po zorganizowaniu nowopowstałego Instytutu Elektrotechnicznego w Politechnice Lwowskiej stworzył prof. Mościcki w 1916 r. placówkę twórczą pod nazwą Instytut Badań Naukowych i Technicznych „Metan", spółkę mającą za zadanie opracowywanie nowych zagadnień chemiczno-technicznych. „Metan" zajął się pod przewodnictwem prof. Mościckiego problematami, związanymi z przemysłem naftowym, w szczególności zaś z chemią gazów ziemnych. Z inicjatywy prof. Mościckiego zostało opracowane wiele patentów, np. w 1917 r. sposób rozdzielania emulsji ropnej, metoda wydzielania gazoliny z gazu ziemnego przy pomocy absorpcji, w 1919 r. — wprowadzenie do przeróbki ropy ziemnej nowej zasady odparowania sposobem ciągłym mieszanin, zawierających węglowodory. Działalność „Metanu" miała nie tylko duże znaczenie praktyczne dla przemysłu krajowego, lecz stworzyła również ośrodek, skupiający młodych, ideowo nastrojonych współpracowników, którzy zaprawiali się w służbie dla dobra

kraju. W r. 1922 został „Metan" rozwiązany, natomiast powstała inna instytucja: „Chemiczny Instytut Badawczy" w Warszawie, która zgodnie ze statutem „nie była obliczona na zysk", lecz miała wyłącznie za cel popieranie pracy twórczej w polskim przemyśle chemicznym. W r. 1928 nastąpiło otwarcie w zbudowanym za pieniądze społeczne gmachu Chemicznego Instytutu Badawczego w Warszawie, gdzie prof. Mościcki wraz ze współpracownikami, zaprawionymi w badaniach chemicznych w „Metanie", zapoczątkował szereg poszukiwań o znacznej dla Polski doniosłości. Myślą przewodnią tych poczynań było opracowywanie metod otrzymywania z zasobów krajowych związków, sprowadzanych dotychczas z zagranicy. Prowadzono badania nad otrzymywaniem glinu metalicznego z glin krajowych, kwasu siarkowego z siarczanu amonowego; poszukiwania nad kauczukiem syntetycznym dały wyniki pozytywne, studia nad koksowaniem węgla — wyniki dodatnie.

Doświadczenie długoletnie i wiedza nabyta przez prof. Mościckiego predestynowała go na inicjatora i kierownika szerokich przedsięwzięć. W 1922 r. rząd Rzeczypospolitej zwrócił się do prof. Mościckiego z wezwaniem o uruchomienie opuszczonej przez Niemców fabryki azotniaków w Chorzowie, ogołoconej przez dawnych właścicieli z planów, pozbawionej personelu kierowniczego i pomocniczego. Mościcki, wziąwszy do pomocy oddanych sobie współpracowników „Metanu", po krótkim okresie czasu uruchomił olbrzymią fabrykę, zwiększył produkcję i wprowadził pewne ulepszenia w produkcji azotniaku.

W sierpniu 1925 r. Politechnika Warszawska powołała prof. Mościckiego do swego grona nauczycielskiego.

Dnia 1 czerwca 1926 r. Ignacy Mościcki został obrany Prezydentem Rzeczypospolitej.

Już jako Prezydent Rzeczypospolitej zrealizował prof. Mościcki wykończenie na szeroką skalę zakrojonej wytwórni związków azotowych w Mościcach pod Tarnowem. Genezą budowy było przewidywanie dużego zapotrzebowania nawozów sztucznych w kraju tak bardzo rolniczym, jakim jest Polska. Wytwórnia w Chorzowie oraz „Azot" w Borach mogłyby nie pokryć zapotrzebowania na związki tego typu. Mościce prze-

znaczone zostały do fabrykowania kwasu azotowego, jednak przy pomocy innej metody, aniżeli dotychczas stosowana, a mianowicie z amoniaku, jako produktu pierwotnego. Za zastosowaniem odmiennego sposobu syntezy kwasu azotowego przemawiały wyniki doświadczeń nowoczesnych badaczy: łatwość tworzenia się z wodoru i azotu amoniaku oraz następujące po tej syntezie utlenienie ostatnio wymienionego produktu na kwas azotowy jest w naszych warunkach energetycznych bardziej ekonomiczne. Prof. Mościcki brał bezpośredni udział w inicjatywie planowania i urządzania wytwórni, wiele aparatów zbudowano według jego pomysłów, a nazwa Mościce wyprowadzona od nazwiska tego zasłużonego dla Polski badacza świadczy o uznaniu, jakim go społeczeństwo darzyło.

Zasłużona opinia, jaka ustaliła się o prof. Mościckim w szerokich kołach, była ugruntowana na realnych podstawach. Prof. Mościcki ogłosił wraz ze swymi współpracownikami powyżej 60-u prac, w tym liczne patenty krajowe i zagraniczne. Mościcki spotykał się w życiu z licznymi dowodami uznania za swe zasługi dla nauki i kraju rodzinnego. Był członkiem czynnym P. A. U., posiadał doktoraty honorowe Politechniki Lwowskiej, Politechniki Warszawskiej, Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, Uniwersytetu Warszawskiego, Sorbony Paryskiej, Uniwersytetu we Fryburgu (Szwajcaria), estońskiego Uniwersytetu w Tartu (Dorpat); był członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Chemicznego, a także Akademii Technicznej w Warszawie. Mościcki był wybitnym badaczem w dziedzinie technologii nieorganicznej, elektrochemii technicznej i jej gałęzi pokrewnych. Przechodzi do historii jako znany nie tylko we własnym kraju, lecz i poza jego granicami wynalazca w dziedzinie wiązania azotu z powietrza oraz jako wielce zasłużony dla Ojczyzny organizator badań w zakresie przemysłu chemicznego, opartego na surowcach krajowych. Mościcki był człowiekiem czynu o wielkiej umiejętności skupiania wokół siebie młodzieży i zainteresowania jej tematami swych prac.

Ignacy Mościcki zmarł dnia 2 października 1946 r. w Szwajcarii w miejscowości Versoix pod Genewą.

Wiktor Lampe

Ś. p. Gustaw Przychocki

1884—1947

Gustaw Przychocki, jeden z najwybitniejszych po Kazimierzu Morawskim latynistów polskich, urodził się 14 lutego 1884 r. w Gromniku w województwie krakowskim. Po ukończeniu gimnazjum w Nowym Sączu zapisał się w r. 1903 na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie studiował filologię klasyczną pod kierunkiem Kazimierza Morawskiego, Leona Sternbacha i Adama Miodońskiego, uzyskując w r. 1909 doktorat filozofii.

Jest rzeczą znamienną dla atmosfery panującej wówczas w świecie filologii krakowskiej, że Gustaw Przychocki, którego późniejsza działalność naukowa miała w pierwszym rzędzie obracać się w kręgu latynistyki, który miał obdarzyć literaturę polską kompletnym przekładem komedii plautyńskich i świetną monografią o Plaucie, zaczynał swą karierę naukową jako badacz tradycji rękopiśmiennej Grzegorza z Nazjanzu podobnie, jak czynili to pod wpływem Sternbacha Tadeusz Sinko, Seweryn Hammer i Jan Sajdak. Planowane przez Akademię Umiejętności wydanie krytyczne pism Grzegorza z Nazjanzu wprzęgało w swą służbę wszystkich wybitniejszych filologów i stawało się szkołą akribii filologicznej. Nic dziwnego, że po osiągnięciu doktoratu na Uniwersytecie Jagiellońskim podejmuje Przychocki wiele podróży naukowych do Włoch, Francji, Niemiec i Anglii, mających na celu dotarcie do rękopisów Grzegorza, zbadanie ich wartości i sklasyfikowanie. Jeśli Leon Sternbach badał rękopisy pieśni, Tadeusz Sinko i Seweryn Hammer — rękopisy mów, a Jan Sajdak — rękopisy scholiastów, to Przychocki zajmował się klasyfikowaniem rękopisów zawierających listy Grzegorza. Wkrótce też miał się stać najlepszym w Europie znawcą tego materiału rękopiśmiennego; niejednokrotnie powoływali się na niego w tej sprawie uczeni zagraniczni, jak choćby uczony włoski Jerzy Pasquali we wstępie do swego wydania listów Grzegorza z Nyssy. Wynikiem długich podróży były trzy prace o rękopisach Grzegorza z Nazjanzu: „Watykańskie rękopisy listów Grzegorza z Nazjanzu wraz z dodatkiem odnoszącym się do historii studiów nad św. Grzegorzem" (Eos XVI, 1910, str. 100—

136), „De Gregorii Nazianzeni epistularum codicibus Laurentianis" (Wiener Studien XXXIII, 1911, s. 251—263), „De Gregorii Nazianzeni epistularum codicibus Britannicis qui Londinii, Oxoniae, Cantabrigiae asservantur" (Cracoviae 1912, rozpr. PAU, Wydz. Fil., tom L, str. 230—246) oraz czwarta większa, którą przedłożył jako habilitacyjną: „De Gregorii Nazianzeni epistulis quaestiones selectae" (Cracoviae 1912, Rozpr. PAU, Wydz. Fil., tom L, str. 147—394). Doskonała rozprawa, poruszająca wiele problemów związanych z epistolografią starożytną, doczekała się bardzo dobrych recenzyj zagranicznych i stanowi do dziś dnia trwałą pozycję w nauce. Na jej podstawie uzyskał Przychocki veniam legendi w zakresie filologii klasycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim w r. 1913. I chociaż wskutek różnych okoliczności przerwał Przychocki swe studia nad Grzegorzem, to jednak w czasie wojny powrócił znów do nich, wydając w r. 1946 rozprawę o „Historii listów św. Grzegorza z Nazjanzu" (Kraków 1946, Rozpr. PAU, Wydz. Fil., tom LXVII, nr 3, str. 44).

Tak więc na pierwszym okresie działalności naukowej Przychockiego wycisnęły piętno przede wszystkim badania związane z Grzegorzem. Nie znaczy to oczywiście, żeby już w tym okresie nie interesował się latynistyką, jak wskazuje na to młodzieńcza praca o Owidiuszu „Observationes Ovidianae" w „Stromata in honorem Casimiri Morawski" (Cracoviae 1908, str. 13—23) czy o fragmentach papirusowych Eurypidesa „Ad Euripidis Hypsipylam adnotationes" (Wiener St. XXXI, 1908, 300—305).

Wraz z otrzymaniem w r. 1917 katedry na nowoutworzonym Uniwersytecie Warszawskim zaczyna się drugi okres jego działalności naukowej, okres najbardziej płodny, ukoronowany monografią o Plaucie (Kraków 1925, str. VIII + 534 + XVII) i przekładami komedii plautyńskich (cztery tomy 1931—1937). Zainteresowanie Plautem da się stwierdzić u Przychockiego od chwili przyjazdu do Warszawy. Już w r. 1917 pojawia się jego pierwsza praca o Plaucie „Iluzja sceniczna u Plauta i jej humorystyczne przełamanie" (Eos XXII, 1917, str. 57—72); po niej idą następne: „Potrójny z Plauta Cieklińskiego" (Przegląd Humanistyczny II, 1923, str. 203—223), „Plautina" (Revue de Philologie XLVIII, 1924, str. 149—157), przekład „Braci" plautyńskich wy-

GUSTAW PRZYCHOCKI (1884 – 1947)

dany w Bibliotece Narodowej w Krakowie w r. 1924 i krótkie uwagi „W sprawie przekładu Plauta" opublikowane w Przeglądzie Warszawskim (tom XVII, 1925, str. 172—174). Po przekładzie „Braci" ukazuje się również w Bibliotece Narodowej w r. 1927 przekład „Kupca", w dwa lata później — przekład „Żołnierza Samochwała", a od r. 1931 — kompletny przekład wszystkich komedii plautyńskich. Równocześnie pisze Przychocki w Eosie recenzje z zagranicznych książek o Plaucie.

Przychockiego interesuje zresztą nie tylko sam Plaut, lecz cała komedia rzymska i w ogóle teatr rzymski. Obok ściśle naukowej rozprawy o chronologii komika rzymskiego Titiniusza („Charisteria Casimiro de Morawski septuagenario oblata". Cracoviae 1922, pars I, str. 180—182) pojawia się wiele artykułów pisanych dla szerszej publiczności w Życiu Teatru i w Tygodniku Ilustrowanym poświęconych zagadnieniom teatru rzymskiego. Rozprawa o Papkinie i Pyrgopolinicesie ogłoszona w Pamiętniku Literackim (XXV, 1928, str. 276—280) omawia wpływ Plauta na Fredrę.

Zwolna zainteresowania rozszerzają się coraz bardziej i przenoszą się na teren tragedii rzymskiej. Mowa rektorska wygłoszona przy obejmowaniu rektoratu w Uniwersytecie Warszawskim w r. 1929, poświęcona stosunkowi Rzymian do tragedii, wskazuje na ten nowy kierunek zainteresowań. W rok później podaje Przychocki w Sprawozdaniach z Posiedzeń PAU „Charakterystykę tragedii rzymskiej epoki republikańskiej", a w roku 1931 — „Charakterystykę tragedii rzymskiej epoki cesarstwa". Zaczyna kiełkować myśl o przygotowaniu nowego wydania fragmentów tragików rzymskich, myśl, której zrealizowaniu przeszkodziła niestety przedwczesna śmierć uczonego. Zainteresowania jego przesuwają się wciąż w kierunku tragedii rzymskiej i największego tragika rzymskiego w pełni zachowanego — Seneki. Interesuje się nim już w r. 1932, kiedy na posiedzeniu PAU referuje swe poglądy na kunszt metryczny i liryczny tego tragika; podczas okupacji jemu głównie poświęca cały czas wolny, by po wojnie ogłosić doskonałą monografię „Styl tragedii Anneusza Seneki" (Kraków 1946).

Mimo że główne zainteresowania Przychockiego zarówno w okresie warszawskim (1917—1935), jak i w okresie krakow-

skim (dokąd przeniósł się w r. 1935 powołany na katedrę w Uniwersytecie Jagiellońskim) skupiają się dookoła teatru rzymskiego (najpierw dokoła Plauta, potem dokoła Seneki i fragmentów tragików rzymskich), ogarnia on swą działalnością także inne dziedziny. Z poetów rzymskich interesował go zwłaszcza Owidiusz i jego życie pośmiertne, któremu poza pracą „Accessus Ovidiani" (Rozpr. PAU, Wydz. Fil., tom XLIX, 1911, str. 65—126) poświęcił rozprawę o legendarnym „Grobie Owidiusza w Polsce" (Prace Tow. Nauk. Warsz., Wydz. I, 1920, str. 15). Wydanie greckiego tłumaczenia jednego z utworów Owidiusza („Ovidius Graecus. Paridis epistula a Thoma Trivisano in Graecum conversa. Edidit, prolegomenis epilegomenis instruxit G. P." Cracoviae 1921, PAU, Arch. Fil. nr 3) wskazuje na ten sam kierunek zamiłowań.

Nie byłby oczywiście Przychocki uczniem Kazimierza Morawskiego, gdyby nie interesował się również literaturą polską i nie śledził wpływów antyku na kulturę nowożytną. Przede wszystkim czynił to w dziedzinie, która mu była szczególnie bliska: w dziedzinie komedii, ogłaszając wyżej wspomnianą rozprawę o Pyrgopolinicesie i Papkinie, a potem o wpływach klasycznych w polskiej komedii rybałtowskiej (Przegląd Współczesny, XXXIX, 1931, str. 201—208). O szerokich jego zainteresowaniach, wykraczających poza dziedzinę samej filologii klasycznej, najwięcej świadczy może mała książeczka pt. „Kultura klasyczna w kulturze współczesnej", wydana w r. 1929 w Warszawie, wykazująca wpływ antyku na życie współczesnych społeczeństw. Obok prof. Sinki był Przychocki najbardziej utalentowanym w Polsce propagatorem kultury klasycznej zarówno w okresie przedwojennym, jak i po wojnie, kiedy to ogłaszał swe artykuły w Meandrze (I 1946, str. 55—64, 178—191).

Zresztą interesował się Przychocki nawet tak odległą od swej specjalności dziedziną, jak zagadnienia wojskowe, z którymi zetknął się służąc w wojsku w czasie pierwszej i drugiej wojny światowej. Owocem tych zainteresowań były artykuły ogłaszane w Bellonie.

Prócz działalności na polu naukowym rozwijał Przychocki równie energiczną działalność dydaktyczną i organizatorską. Przybywszy do Warszawy zorganizował tutaj studium filologii

klasycznej, położył podwaliny pod bibliotekę seminaryjną, wychował wielu uczniów, spośród których kilku zajmuje obecnie katedry uniwersyteckie. Uniwersytet Warszawski powierzył mu w r. 1922/23 godność dziekana, a w r. 1928/29 godność rektora.

Równie żywa była jego działalność w ramach Polskiego Towarzystwa Filologicznego, które jemu — organizatorowi warszawskiego koła Towarzystwa — nadało godność członka honorowego, a w r. 1946 wybrało swoim prezesem.

Doskonały filolog łączył w sobie akribię i pedantyczność filologiczną z szerszymi horyzontami, sumienność badacza z polotem stylu. Zgasł przedwcześnie, pozostawiając wiele prac niedokończonych.

Kazimierz Kumaniecki

Ś. p. Mieczysław Wolfke
1883—1947

Dnia 4 maja 1947 r. zmarł nagle w Zurychu na atak serca Mieczysław Wolfke, profesor zwyczajny Politechniki Warszawskiej, Kierownik Zakładu Fizycznego na Wydziale Elektrycznym tej Politechniki. Zgon Mieczysława Wolfkego okrył żałobą świat naukowy polski, a w zmarłym fizyka nasza straciła jednego ze swych czołowych przedstawicieli.

Działalność naukowa Mieczysława Wolfkego przypadła na okres bujnego rozwoju fizyki i wciąż wzrastających jej zastosowań technicznych. Obdarzony niepospolitymi zdolnościami Mieczysław Wolfke już od wczesnych lat wykazywał duże uzdolnienie do wynalazków. W umyśle młodego chłopca, ucznia gimnazjum częstochowskiego, a potem szkoły realnej w Sosnowcu, rodziły się pomysły takich urządzeń, jak statek do podróży międzyplanetarnych, nazwany przez młodego wynalazcę „planetostatem“ lub aparat telewizyjny, który nawet został opatentowany pod nazwą „telektroskopu“; szczegółowo opracowane opisy tych aparatów zdumiewały dorosłych logiką i opanowaniem strony fizycznej poruszanych tu zagadnień.

Każdego, kto się stykał z Mieczysławem Wolfkem w czasach późniejszych, uderzała bystrość i wnikliwość jego umysłu, połączona z rzadko spotykaną energią i zapałem. Wbrew wy-

raźnym życzeniom rodziny, by poświęcił się studiom elektrotechnicznym, młody Mieczysław Wolfke obrał trudną wówczas dla Polaka drogę czystej nauki. Studia uniwersyteckie, odbyte w latach 1902—1910 w Leodium, Paryżu i Wrocławiu ukształtowały umysł przyszłego uczonego. Doktorat uzyskał Mieczysław Wolfke w r. 1910 u prof. S. Lummera we Wrocławiu.

Jak większość polskich naukowców tej doby był skazany na dłuższy przymusowy pobyt w zagranicznych ośrodkach naukowych, przechodząc szczeble asystenckie we Wrocławiu i Karlsruhe oraz pracując przez pewien czas w charakterze współpracownika naukowego w Zakładach Optycznych Zeissa w Jenie. Z tego okresu pochodzi szereg publikacji naukowych Mieczysława Wolfkego z fizyki czystej i stosowanej oraz kilka patentów. Prace naukowe dotyczyły głównie dyfrakcyjnej teorii tworzenia się obrazów w mikroskopie.

Na podstawie jednej z tych prac Mieczysław Wolfke habilitował się w 1913 r. na Politechnice w Zurychu.

Blisko dziesięcioletni pobyt w Zurychu był okresem wytężonej pracy twórczej uczonego. Z tego okresu pochodzą 23 publikacje naukowe Mieczysława Wolfkego z fizyki teoretycznej, doświadczalnej i technicznej. O wszechstronności jego zainteresowań świadczą tematy ogłoszonych prac. Są to: powstawanie obrazów w układach optycznych, teoria kwantowa promieniowania, budowa atomu, jonizacja gazów, lampa kadmowo-rtęciowa, promienie kanalikowe, łuk elektryczny.

W r. 1922 Mieczysław Wolfke opuścił Zurych i przeniósł się na stałe do Warszawy, gdzie objął katedrę fizyki na Politechnice Warszawskiej. Pierwsze dwa lata pracy na nowej placówce stanowiły pod względem naukowym niejako przedłużenie okresu szwajcarskiego. Obok pracy związanej z organizacją Zakładu Fizycznego na Politechnice Mieczysław Wolfke kontynuował badania naukowe rozpoczęte w Zurychu. Z tych lat pochodzą publikacje dotyczące wyznaczania napięcia elektrycznego na transformatorze Tesli oraz badania własności dielektryków.

Rok 1924 stanowi zwrotny punkt w karierze naukowej Mieczysława Wolfkego. W roku tym został on zaproszony przez znanego badacza niskich temperatur Kamerlingh Onnesa do

MIECZYSŁAW WOLFKE (1883 — 1947)

Instytutu Niskich Temperatur w Lejdzie celem przeprowadzenia tam badań z zakresu niskich temperatur. Tematem pracy było zbadania zależności stałej dielektrycznej ciekłego helu od temperatury w dziedzinie najniższych temperatur.

Badania te, kontynuowane przez Mieczysława Wolfkego wspólnie z holenderskim fizykiem Keesomem w r. 1927 w Lejdzie, doprowadziły do odkrycia istnienia dwóch odmian ciekłego helu, nazywanego obecnie helem I i helem II. Pierwsza modyfikacja ciekła przechodziła w drugą przy oziębieniu poniżej temperatury 2,19° skali bezwzględnej przy ciśnieniu atmosferycznym; przejściu temu towarzyszyła wyraźna zmiana charakteru zależności stałej dielektrycznej ciekłego helu od temperatury. Anomalne zachowanie się ciekłego helu w pobliżu tego punktu było co prawda znane przed tym, lecz dopiero badania Wolfkego i Keesoma uwydatniły osobliwy charakter tego zjawiska nie spotykanego w innych cieczach.

Fakt występowania dwu odmian ciekłego helu nabrał dużego rozgłosu od r. 1938, kiedy to odkryto całkiem nową własność helu II, zwaną nadpłynnością. Termin ten oznacza, że hel II nie posiada wcale lepkości, z czym jest połączony szereg osobliwych własności tej niezwykłej cieczy. Problem helu II wysunął się w latach powojennych na czołowe miejsce w fizyce niskich temperatur i do ostatnich dni trwa wytężona praca w kierunku wszechstronnego zbadania i wyjaśnienia tego zagadkowego zjawiska. Niestety, Mieczysławowi Wolfkemu w pracy tej nie było danym brać udziału.

W latach 1928—36 Mieczysław Wolfke kilkakrotnie odwiedzał Lejdę wykonywując wspólnie z Keesomem dalsze badania własności ciekłego helu. Z tego okresu pochodzą publikacje tych autorów dotyczące badań nad polaryzacją elektryczną i oporem elektrycznym ciekłego helu w pobliżu punktu przemiany. Prace te zostały szczegółowo opisane w obszernej monografii Keesoma pt. „Helium", jaka ukazała się w r. 1942 w Amsterdamie w języku angielskim.

Od czasu objęcia w r. 1922 przez Mieczysława Wolfkego katedry na Politechnice Warszawskiej trwała nieustanna rozbudowa pracowni badawczych w Zakładzie Fizycznym. Powstawały tu kolejno działy: badania dielektryków, optyki instru-

mentalnej, akustyczny, elektropróżniowy, promieni podczerwonych i inne. W pracowniach tych były wykonywane pod kierownictwem Mieczysława Wolfkego prace naukowe, dyplomowe inżynierskie i doktorskie.

Mieczysław Wolfke brał czynny udział w pracach krajowych organizacji naukowych. W latach 1930—34 piastował godność prezesa Polskiego Towarzystwa Fizycznego, był członkiem Akademii Nauk Technicznych, członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności, kilkakrotnie był przewodniczącym Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Fizycznego itd. Należał również do wielu zagranicznych towarzystw naukowych i komisji międzynarodowych. Był również często powoływany w charakterze doradcy do szeregu centralnych instytucji państwowych i instytutów.

W zrozumieniu roli, jaką odgrywają we współczesnej fizyce niskie temperatury, Mieczysław Wolfke od czasu swego pierwszego pobytu w Lejdzie nosił się z zamiarem zorganizowania tego rodzaju badań w Polsce. Na przeszkodzie do urzeczywistnienia tego celu stały koszta połączone z wyposażeniem technicznym nowoczesnej pracowni kryogenicznej. Dzięki niestrudzonym zabiegom Mieczysława Wolfkego została w r. 1937 zapoczątkowana w Zakładzie Fizycznym Politechniki organizacja Instytutu Niskich Temperatur.

Zaprojektowany na szeroką skalę, według najnowszych wymagań, miał ten Instytut w przyszłości kontynuować w Polsce tradycję pierwszej pracowni kryogenicznej Wróblewskiego i Olszewskiego. Wojna i zupełne zniszczenie Zakładu Fizycznego Politechniki w czasie powstania warszawskiego położyły kres rozwojowi Instytutu.

Przez okres wojenny aż do powstania Mieczysław Wolfke nie opuścił swego Zakładu. W październiku 1939 okupanci wywieźli do Niemiec z Zakładu Fizycznego większość cennych przyrządów naukowych. W kilka dni później Mieczysław Wolfke został aresztowany i osadzony na szereg tygodni na Pawiaku. Po opuszczenia więzienia, by ratować Zakład przed zupełną zagładą i dać możność egzystencji jego personelowi, Mieczysław Wolfke stworzył w latach 1940—41 w dawnym Zakła-

dzie pracownię fizyko-techniczną dla potrzeb przemysłu krajowego. Nowopowstała instytucja, uznana przez okupanta za legalną, stała się z czasem przytuliskiem dla Polski Podziemnej. Pod przykrywką ekspertyz fizyko-technicznych prowadzono w Zakładzie prace dla polskich organizacji bojowych i wywiadu. Odbiornik krótkofalowy, powielacz, aparat do robienia mikrofotografii dokumentów i inne tego rodzaju przyrządy należały do sprzętu pracowni.

Gdy w r. 1942 władze niemieckie otworzyły w gmachu Politechniki Warszawskiej Państwową Wyższą Szkołę Techniczną z językiem wykładowym polskim, Mieczysław Wolfke został w niej profesorem fizyki. Za jego zgodą w pracowni studenckiej Szkoły uruchomiono ćwiczenia praktyczne z fizyki dla studentów z Tajnego Nauczania. Mieczysław Wolfke w tym czasie wykładał również fizykę na kursach technicznych Jagodzińskiego, będących zakonspirowaną Politechniką oraz egzaminował przedwojennych studentów wbrew wyraźnemu zakazowi władz niemieckich. W okresie wojennym wykonał Mieczysław Wolfke pracę teoretyczną z elektrodynamiki, opublikowaną w r. 1944 w naukowym czasopiśmie szwedzkim. Odcięty przez wypadki wojenne od wielkich ośrodków pracy naukowej Mieczysław Wolfke utrzymywał jedynie kontakty listowne z zagranicznymi uczonymi.

W r. 1946 powstała nareszcie możliwość wyjazdu. Na jesieni tego roku Mieczysław Wolfke udał się na półroczny pobyt za granicę, początkowo do Szwecji, potem do Szwajcarii, do Zurychu. Listy pisane do przyjaciół z podróży jaskrawo odtwarzają młodzieńczy zapał, jaki ogarnął uczonego w tych krajach.

„...Śpieszę wykończyć rozpoczęte tu prace naukowe przed powrotem do kraju. Już tempo pracy tutaj jest wprost zawrotne i dopiero w takiej pracy twórczej czuję całą rozkosz życia i czynu" — brzmi urywek jednego z listów. Do ostatnich lat zachował Mieczysław Wolfke młodzieńczy entuzjazm i optymizm.

W czasie swego ostatniego pobytu w Zurychu Mieczysław Wolfke opublikował w Helvetica Physica Acta i Comptes Rendus swe dwie ostatnie prace teoretyczne dotyczące promieniowania zrównoważonego. Poza tym ogłosił on w tamtejszej

prasie technicznej szereg artykułów fachowych. W tym samym czasie prowadził jako gość wykłady specjalne na Politechnice Zuryskiej. Niespodziewana śmierć przecięła pasmo jego życia...

Mieczysław Wolfke odszedł od nas w pełni sił, pełen zapału do pracy twórczej i wiedzy; odszedł od nas w chwili, w której nie zagojone są jeszcze okrutne rany zadane naszemu narodowi przez wroga, a kraj potrzebuje tylu ludzi. Przez przedwczesny zgon Mieczysława Wolfke nauka i kraj poniosły dotkliwą stratę.

Cześć Jego pamięci!

Włodzimierz Marek Ścisłoroski

IX

Lista członków zmarłych

od początku istnienia Towarzystwa Naukowego Warszawskiego

1.	Potocki Józef, Protektor	25 VIII 1922
2.	Abraham Władysław	15 X 1941
3.	Appel Karol	15 III 1930
4.	Askenazy Szymon	22 VI 1935
5.	Baehr Wacław Brunon	17 IX 1939
6.	Balzer Oswald	11 I 1933
7.	Banach Stefan	IX 1945
8.	Baranowski Ignacy	24 II 1919
9.	Baranowski Ignacy Tadeusz	26 XI 1917
10.	Bartel Kazimierz	VII 1941
11.	Baruch Maksymilian	28 VII 1933
12.	Batowski Zygmunt	1 IX 1944
13.	Baudouin de Courtenay Jan	3 XI 1929
14.	Bądzyński Stanisław	9 II 1929
15.	Bełzecki Stanisław	16 II 1932
16.	Benni Tytus	1 XI 1935
17.	Bernacki Ludwik	18 IX 1939
18.	Białaszewicz Kazimierz	19 I 1943
19.	Biegański Władysław	29 I 1917
20.	Bieliński Józef	15 VI 1926
21.	Biernacki Wiktor	26 I 1918
22.	Boguski Józef Jerzy	18 IV 1933
23.	Bogusławski Edward	19 III 1917
24.	Bohdanowicz Karol	5 VI 1947
25.	Broniewski Witold	1939

26.	Bruchnalski Wilhelm	6 XII 1938
27.	Brudziński Józef	18 XII 1917
28.	Brückner Aleksander	24 V 1939
29.	Bryła Stefan Władysław	11 XII 1943
30.	Cantacuzino Jan	14 I 1934
31.	Chlebowski Bronisław	28 III 1918
32.	Chłapowski Franciszek	9 IV 1923
33.	Chodyński Ks. Stanisław	19 V 1919
34.	Chrzanowski Ignacy	19 I 1940
35.	Chrzanowski Wiesław	5 XII 1940
36.	Ciechanowski Stanisław	2 VIII 1945
37.	Cybichowski Zygmunt	30 V 1946
38.	Czarnowski Stefan	29 XII 1937
39.	Czernobajew Wiktor	
40.	Czopowski Henryk	7 VI 1935
41.	Danielewicz Adam Bolesław	25 VI 1935
42.	Dąbrowski Stefan	23 III 1947
43.	Dembiński Bronisław	23 IX 1939
44.	Dębiński Bolesław	15 IV 1921
45.	Dickstein Samuel	28 IX 1939
46.	Dmochowski Zdzisław	6 I 1924
47.	Dobrzycki Henryk	7 III 1914
48.	Domaszewski Jan Wacław	4 XI 1915
49.	Dominik Walenty	I 1944
50.	Drogoszewski Aureli	31 III 1943
51.	Drzewiecki Stefan	22 IV 1938
52.	Dunin Karol	16 VI 1917
53.	Dunin Teodor	16 III 1909
54.	Dybowski Benedykt	31 I 1930
55.	Dydyński Teodor	5 IX 1921
56.	Dziedzicki Henryk	12 III 1921
57.	Dzierzgowski Szymon	7 XII 1928
58.	Dziewoński Karol	6 XII 1943
59.	Dziubałtowski Seweryn	23 VIII 1944
60.	Ehrenkreutz Stefan	VII 1945
61.	Eismond Józef	17 X 1937
62.	Ernst Marcin	4 VI 1930
63.	Faleński Felicjan	11 X 1910

64.	Fierich Franciszek Ksawery	8 IX 1928
65.	Flatau Edward	7 VI 1932
66.	Gembarzewski Bronisław	11 XI 1941
67.	Giedroyć Franciszek	
68.	Gloger Zygmunt	15 VIII 1910
69.	Godlewski Emil (st.)	10 IX 1930
70.	Godlewski Emil	25 IV 1944
71.	Goldflam Samuel	26 VIII 1932
72.	Gosiewski Władysław	16 IV 1911
73.	Gostomski Walery	30 I 1915
74.	Grabowski Edward	2 III 1912
75.	Grabowski Lucjan	1941
76.	Grabski Władysław	1 III 1938
77.	Gubrynowicz Bronisław	6 V 1933
78.	Handelsman Marceli	30 III 1945
79.	Hauswald Edwin	
80.	Heryng Teodor	29 VIII 1925
81.	Holewiński Władysław	8 X 1919
82.	Hornowski Józef Stanisław	9 IX 1923
83.	Hoyer Henryk	17 X 1947
84.	Jabłonowski Aleksander	22 VIII 1913
85.	Jakowski Stefan Marian	4 IV 1921
86.	Janicki Konstanty	25 X 1932
87.	Janowski Władysław	11 IV 1928
88.	Jaworski Władysław Leopold	14 VII 1930
89.	Kallenbach Józef	12 IX 1929
90.	Kamocki Walenty	20 VI 1923
91.	Karaffa-Korbutt Kazimierz	26 I 1935
92.	Karwacki Leon Piotr	18 II 1942
93.	Kaszewski Kazimierz	30 VI 1910
94.	Komornicki Stefan	17 IV 1942
95.	Konic Henryk	10 V 1934
96.	Konopacki Mieczysław	25 IX 1939
97.	Kopeć Stefan	11 III 1941
98.	Korbut Gabriel	9 I 1936
99.	Kosiński Ignacy	
100.	Kosiński Julian	24 III 1914
101.	Kostanecki Antoni	4 I 1941

102.	Kostanecki Kazimierz	11 I 1940
103.	Kowalczyk Jan	8 XII 1911
104.	Kowalski-Wierusz Józef	30 XI 1927
105.	Koźniewski Tadeusz	22 IX 1921
106.	Krasiński Adam	17 I 1909
107.	Krasiński Edward	1940
108.	Kraushar Aleksander	11 XII 1931
109.	Kryński Adam Antoni	10 XII 1932
110.	Kryński Leon	8 X 1937
111.	Kryński Mirosław Zbigniew	21 VII 1917
112.	Krzeczkowski Konstanty	9 XII 1939
113.	Krzemieniewski Seweryn	24 IV 1945
114.	Krzemiński Stanisław	29 XI 1912
115.	Krzymuski Edmund	6 VIII 1928
116.	Krzywicki Ludwik	10 VI 1941
117.	Kucharzewski Feliks	12 VI 1935
118.	Kutrzeba Stanisław	7 I 1946
119.	Lalewicz Marian	VII 1944
120.	Lencewicz Stanisław	1 IX 1944
121.	Leśniewski Czesław	23 II 1947
122.	Lewiński Jan Piotr	5 I 1939
123.	Lityński Alfred	III 1945
124.	Loth Edward	25 IX 1944
125.	Lubomirski Jan Tadeusz	8 IV 1908
126.	Lutostański Karol	1 X 1939
127.	Łempicki Zygmunt	21 VI 1943
128.	Łomnicki Antoni	4 VII 1941
129.	Łotocki Aleksander	
130.	Łyskowski-Koschembahr Ignacy	11 I 1945
131.	Majewski Erazm	14 XI 1922
132.	Makarewicz Juliusz	
133.	Malsburg Karol	1942
134.	Mann Maurycy	28 XI 1932
135.	Marchlewski Leon Paweł	16 I 1946
136.	Matakiewicz Maksymilian	3 II 1940
137.	Matuszewski Ignacy	10 VII 1919
138.	Mayzel Wacław	19 IV 1916
139.	Mazurkiewicz Stefan	19 VI 1945

140.	Merczyng Henryk	14 IX 1916
141.	Merecki Romuald	11 IV 1922
142.	Méyet Leopold	27 I 1912
143.	Mikkola Józef Juliusz	28 IX 1946
144.	Miklaszewski Walenty Piotr	31 I 1924
145.	Mikułowski-Pomorski Józef	4 V 1935
146.	Minkiewicz Stanisław	2 II 1944
147.	Modrakowski Jerzy	14 VI 1945
148.	Mokrzecki Zygmunt	3 III 1936
149.	Moldenhawer Aleksander	29 IV 1909
150.	Morozewicz Józef	12 VI 1941
151.	Moszczeński Stefan	13 VII 1946
152.	Mościcki Ignacy	2 X 1946
153.	Natanson Władysław	26 II 1937
154.	Neugebauer Franciszek Ludwik	13 X 1914
155.	Noiszewski Kazimierz	5 VII 1930
156.	Nusbaum Henryk	18 II 1937
157.	Nusbaum-Hilarowicz Józef	13 III 1917
158.	Ochimowski Feliks	6 II 1932
159.	Orłowski Stanisław	9 IV 1923
160.	Orzechowski Kazimierz	7 II 1942
161.	Parczewski Alfons	22 IV 1933
162.	Pawiński Józef	16 V 1925
163.	Petrovitch Michał	8 VI 1943
164.	Piekarski Kazimierz	7 II 1944
165.	Piniński Leon	IV 1938
166.	Plenkiewicz Roman	4 X 1910
167.	Poniatowski Stanisław	7 I 1945
168.	Porębowicz Edward	24 VIII 1937
169.	Porzeziński Wiktor	12 III 1929
170.	Pruszyński Jan	20 X 1918
171.	Przeborski Antoni	24 V 1941
172.	Przewoski Edward	16 V 1925
173.	Przychocki Gustaw	4 II 1947
174.	Przyłęcki Stanisław	VIII 1944
175.	Pszenicki Andrzej	5 VIII 1941
176.	Ptaszycki Stanisław	20 XII 1933
177.	Raciborski Marian	24 III 1917

178.	Radziszewski Henryk	10 IV 1923
179.	Rafacz Józef	3 VIII 1944
180.	Rejchman Mikołaj	26 X 1918
181.	Rose Maksymilian	
182.	Roszkowski Wacław	3 VIII 1944
183.	Rothert Aleksander	4 III 1937
184.	Rothert Władysław	26 I 1916
185.	Rowiński Michał	25 VIII 1925
186.	Rozwadowski Jan Michał	14 III 1935
187.	Rundstein Szymon	
188.	Ruziewicz Stanisław	VII 1941
189.	Rybarski Roman	6 III 1942
190.	Rzętkowski Kazimierz	20 XII 1924
191.	Saks Stanisław	XI 1942
192.	Schayer Stanisław	1 XII 1942
193.	Serkowski Stanisław	1 IX 1936
194.	Sieberowa Nadzieja	16 V 1916
195.	Siedlecki Michał	9 I 1940
196.	Siemaszko Wincenty	20 VI 1943
197.	Siemieński Józef	14 XI 1941
198.	Siemiradzki Józef	12 XII 1933
199.	Sienkiewicz Henryk	15 XI 1916
200.	Skłodowska-Curie Maria	4 VII 1934
201.	Smoleński Kazimierz	13 V 1943
202.	Smoleński Władysław	7 V 1926
203.	Smolikowski Seweryn	30 X 1920
204.	Smoluchowski Marian	5 IX 1917
205.	Sobieski Wacław	3 IV 1935
206.	Sokołowski Alfred	8 III 1924
207.	Sosnowski Jan	25 VIII 1938
208.	Sosnowski Oskar	24 IX 1939
209.	Strasburger Edward	8 XII 1923
210.	Struve Henryk	16 V 1912
211.	Styger Ks. Paweł	
212.	Suligowski Adolf	16 II 1932
213.	Szczepański Ks. Władysław	30 V 1927
214.	Szober Stanisław	29 VIII 1938
215.	Szperl Ludwik	29 IV 1944

216.	Śmieszek Antoni	1943
217.	Święcicki Julian Adolf	26 I 1932
218.	Talko-Hryncewicz Julian	26 IV 1936
219.	Tamarkin Jakub Dawid	18 XI 1945
220.	Thullie Maksymilian	IX 1939
221.	Till Ernest	21 III 1926
222.	Tokarz Wacław	3 V 1937
223.	Tołłoczko Stanisław	5 III 1935
224.	Tomkowicz Stanisław	11 III 1933
225.	Tretiak Andrzej	3 VIII 1944
226.	Trzebiński Józef	1941
227.	Tur Jan	9 V 1942
228.	Tzitzéica Georges	
229.	Ujejski Józef	8 VII 1937
230.	Ulanowski Bolesław	28 IX 1919
231.	Viewegeł Teodor	27 V 1945
232.	Wachowski Kazimierz	1943
233.	Wasiutyński Aleksander	17 X 1944
234.	Weigel Kasper	4 VII 1941
235.	Weyberg Zygmunt	30 III 1945
236.	Wielowieyski Henryk	3 VI 1924
237.	Wierzbowski Teodor	19 II 1923
238.	van Wijk Mikołaj	25 III 1941
239.	Windakiewicz Stanisław	9 IV 1943
240.	Wodzicki Kazimierz	
241.	Wojciechowski Jarosław	7 X 1942
242.	Wojciechowski Konstanty	16 VII 1924
243.	Wolfke Mieczysław	3 V 1947
244.	Wróblewski Stanisław	17 XII 1938
245.	Wóycicki Kazimierz	13 V 1938
246.	Wóycicki Zygmunt	23 VII 1941
247.	Załęski Witold	16 X 1908
248.	Zawidzki Jan Wiktor	14 IX 1928
249.	Zdziechowski Marian	15 X 1938
250.	Zieleńczyk Adam	1943
251.	Zieliński Tadeusz	5 V 1944
252.	Zwierzchowski Stanisław	

Archiwum Mineralogiczne T. N. W. Tom XVI, 1946. Warszawa 1947. Str. 4 nlb. + 321 + 5 nlb. + 2 tabl.

Archiwum Mineralogiczne T. N. W. Tom XVII, 1947. Warszawa 1948. Str. 4 nlb. + 282.

Światowit. Tom XVIII, 1939—1945. Warszawa 1947. Str. 8 nlb. + 304 + 1 tabl.

Gieysztor Aleksander. Ze studiów nad genezą wypraw krzyżowych. Encyklika Sergiusza IV (1009—1012). Warszawa 1948. Str. 92 + 2 nlb. + 1 tabl.

Handelsman Marceli. Adam Czartoryski. Tom I. Warszawa 1948. Str. XX + 334 + 10 tabl.

Kamieniecki Witold. Społeczeństwo litewskie w XV w. Warszawa 1947. Str. 125 + 1 nlb. + III + 3 nlb. + 1 tabl.

Krzyżanowski Julian. Polska bajka ludowa w układzie systematycznym.

I. Bajka zwierzęca. Warszawa 1947. Str. 90.

II. Baśń magiczna. Warszawa 1947. Str. 218.

Melanowski Władysław. Dzieje Instytutu Oftalmicznego im. Edwarda Ks. Lubomirskiego w Warszawie (1823—1944). Warszawa 1948. Str. 402 + 8 tabl.

Lorentz Stanisław. Natolin. Warszawa 1948. Str. 4 nlb. + 340.

Mańkowski Tadeusz. Fabrica ecclesiae. Warszawa 1946. Str. 54 + 2 nlb.

Norwid Cyprian. Vade-mecum. Podobizna autografu. Z przedmową Wacława Borowego. Warszawa 1947. Str. XXIII + 1 nlb. + 127 + 1 nlb.

Nosek Stefan. Zagadnienie Prasłowiańszczyzny w świetle prehistorii. Warszawa 1947. Str. 4 nlb. + 177 + 3 nlb. + 44 tablice i 2 mapy.

Sawicki Jakub. Concilia Poloniae. II. Synody diecezji wileńskiej i ich statuty. Warszawa 1948. Str. XII + 145 + 1 nlb.

Smólska Anna. Geneza raka w oświetleniu badań cytologicznych. Warszawa 1946. Str. 20 + 17 tablic.

Ks. Sokołowski Franciszek. Propaganda polityczna w Grecji w okresie upadku niepodległości. Warszawa 1947. Str. 90 + 2 nlb.

Walawski Julian. Badania elektrokardiograficzne w przebiegu duru plamistego. Warszawa 1947. Str. 117 + 1 nlb. + 67 tablic.

Ekspedycja wydawnictw
Warszawa. Pałac Staszica. Nowy Świat 72.

BG Politechniki Śląskiej
nr inw.: 000 - 55504
Dyr.1

DRUKARNIA
NAUKOWA TNW
WARSZAWA.
Krak. Przedm. 26/28